

UiT Norges arktiske universitet

Hsl - Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Samfunnsplanlegging og kulturforståelse - masteroppgave

- *«LOKALBEFOLKNING OG URFOLKS DILEMMAER KNYTTET TIL NATUR OG KULTURUTØVELSE – OG NÆRINGSUTVIKLING VED UTBYGGING AV VINDKRAFTVERK I NORD-TROMS.»*

Lise Marie Årnes

SPL-3900. November 2024

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på min studietid ved Universitetet i Tromsø og omhandler et tema som står i skjæringspunktet mellom miljø, kultur og næringsutvikling i Nord-Troms. Gjennom arbeidet med oppgaven har jeg fått innsikt i de komplekse dilemmaene som lokalbefolkning og urfolk står overfor i møte med moderne vindkraftprosjekter.

Oppgaven belyser hvordan hensynet til natur og kulturutøvelse, spesielt for det samiske folk, ofte kolliderer med ønsket om økonomisk utvikling, og hvordan ulike interesser kan komme i konflikt når store energiprosjekter etableres i sårbare naturområder.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder for støtte og faglige veiledning gjennom skriveprosessen.

Videre vil jeg takke de mange samtalepartnerne jeg har hatt, inkludert ordførere og folkevalgte fra lokalbefolkningen og urfolkssamfunn i Nord-Troms, som generøst har delt sine erfaringer og synspunkter. Deres perspektiver har vært uvurderlige og har bidratt til en bedre forståelse av hvordan store energiprosjekter påvirker lokalsamfunnene.

Til slutt vil jeg takke kollega, familie og venner for deres støtte og oppmuntring gjennom hele arbeidet med oppgaven. Tålmodigheten og støtten deres har vært til stor hjelp i prosessen.

Tromsø, 1. november 2024

Lise Marie Årnes

Innhold

1	Sammendrag.....	5
1.1	Abstract.....	5
2	Prosjekt tittel-/arbeidstittel.....	6
3	Dilemmaer og utfordringer med grønnomstilling	6
3.1	Geopolitiske dilemmaer	7
3.2	Det moderne representative demokratiet	8
3.3	Bærekraftig stedsutvikling	9
3.3.1	Sosio-teknisk omstilling bygger på bærekraftig stedsutvikling.....	10
3.3.2	Innovasjon av fornybar energi krever en formålstjenlig forståelse av samfunnsstruktur	11
3.3.3	Energiinfrastruktur former stedsutvikling	12
4	Problemstillinger / forskningsspørsmål.....	12
5	Avgrensninger	13
6	Teoretisk rammeverk om medvirkning i planprosesser.....	14
6.1	Tidligere forskning.....	14
6.2	Hvordan forstå medvirkning i en lokal planprosess.....	15
6.2.1	Maktprinsipielle utfordringer innen borgerlig medvirkning.....	16
6.3	Demokratisk medvirkningspremisses	18
6.4	Input – og output- perspektivet innen medvirkning.....	19
6.5	«Bottom-up» versus «Top-down» styring innen demokratisk medvirkning.....	20
6.5.1	«Agenda 21 -strategi» - Lokal miljøpolitikk satt i lys av borgernes perspektiv.....	21
6.5.2	Et deliberativt demokrati styrt av sivilsamfunnets medvirkning via «Bottom-Up»	21
6.5.2.1	LA21- metoden etiske konsensus på et mer deliberativt tilnærming innen lokal miljøpolitikk	22
6.6	Dialog – kommunikasjon innen medvirkningsprosess.....	25
6.6.1	Ideologisk retorikk innen et politisk system.....	26
6.6.2	Retorikk er talekunst innen demokratisk medvirkningsprosesser	27
7	Metode	28
7.1.1	Case-studie.....	28
7.1.2	Kvalitative intervjuer.....	30
7.2	Dokumentanalyse.....	30
7.3	Kritisk diskursanalyse (CDA)/ Tradisjonell diskursanalyse	31
7.4	Forskningsetikk.....	33
8	Om planverk som styringsverktøy.....	33
8.1	Kommunal sektor innen lokalt folkestyre.....	33

8.2	Etikk innen planlegging	35
8.3	Åpenhet legitimiteter planlegging.....	36
8.4	Makt.....	36
8.4.1	Internasjonalt eksempler av regimets maktposisjon innen energiovergang	39
9	Bærekraftig overgang forutsetter medvirkning	41
9.1.1	Byråkratiske rollen	41
9.2	Regional og kommunal planlegging har hjemmel i loven	43
9.2.1	Formaliteter innen utvikling av effektivt klima – og miljøpolitikk	43
9.3	Transformativ prosess innen bærekraftig utvikling	47
9.4	Urfolks rettigheter i storsamfunnet	50
10	Analysedel	51
10.1	Kommuneplanens samfunnsdel	51
10.1.1	Kåfjord kommune	52
10.1.2	Storfjord kommune	52
10.1.3	Kvæningen kommune.....	52
10.1.4	Nordreisa kommune	53
10.2	Hvordan blir urfolks folkerettslige – og menneskerettslige hensyn vektlagt, for å sikre miljø, natur og samisk kultur for neste generasjon?	53
10.2.1	Urfolks rettigheter og borgermakt innenfor landskaps aspektet.....	55
10.2.1.1	Folkemøte i regi Troms Kraft	58
10.2.2	Kulturell økologi	60
10.2.3	Sentrale funn forskningsspørsmål 1	62
10.3	Hvordan blir naturens stemme ivaretatt i planprosessen?.....	63
10.3.1	Økologisk demokrati og naturens iboende verdi.....	63
10.3.2	Planprosesser består av naturressurser, sted og landskaps prosesser	70
10.3.3	Tverrfaglig samarbeid bør gi bedre forståelse av landskapets utopi	73
10.3.3.1	Bring makt til ”forhandlingsbordet”	76
10.3.4	Sentrale funn forskningsspørsmål 2	80
10.4	Hvordan blir øvrige befolkning stemme hørt og tatt hensyn til i planprosessen?.....	81
10.4.1	Norge et organisasjonssamfunn.....	81
10.4.2	Offentlig konsultasjon og medvirkning gir interessegrupper autonomi.....	86
10.4.3	Sentrale funn forskningsspørsmål 3	88
10.5	Bør det gjennomføres ytterligere alternative medvirkningsprosesser enn det som følger av plan- og bygningslovens system med offentlig høring og konsekvensutredning?.....	89
10.5.1	Alternativ form for medvirkning.....	89
10.5.2	Kommunikativ medvirkning utfordrer legitimiteten av ny-teknologisk utvikling.....	90

10.5.3	Interessekonflikter vektlegges via gruppedynamikk.....	90
10.5.4	Kartlegge omstridt naturlandskap til energisystemendring.....	91
10.5.5	Sentrale funn forskningsspørsmål 4.....	94
11	Oppsummering og konklusjoner.....	95
12	Referanseliste.....	98
12.1	Internett/Web – kilder.....	105
13	Vedlegg.....	110
13.1	Samtykkebrev.....	110
13.2	Spørsmålsskrift til lokalpolitikere.....	110
13.3	Spørsmålsskrift til utvalgte politikere i sametinget.....	110
13.4	Spørsmålsskrift til utbygger / Troms Kraft.....	110

1 Sammendrag

I denne masteroppgaven, skal jeg se nærmere på hvordan en global miljøutfordring som krever komplisert avtaleverk mellom stater er egnet til å gi utfordringer i lokale planprosesser. For å nå de nasjonale mål har Norge forpliktet seg til konvensjoner, og det må skje en såkalt «omstilling» over til bærekraftige energikilder. For Norges del betyr det overgang til mer vindkraft på land. Det er nasjonale myndigheter (NVE) som bestemmer og gir konsesjon for å etablere anlegg med store vindturbiner. Derimot er det kommunene som planmyndighet bestemmer om vindkraftanlegg kan bygges i kommunen, og i så fall hvor. Mange politiske miljø saker har vist lokal motstand mot slike vindkraftanlegg på land, fordi det truer verdigrunnlag, kultur og natur i lokalsamfunnet. Jeg skal derfor i denne masteroppgaven se på ulike sider av - og dilemmaer rundt innbyggernes medvirkning i lokale planprosesser. Jeg vil i denne masteroppgaven bygge analysen på mulighetsstudien til kraftselskapet Troms Kraft og intervju guide av lokale politikere. Det vil være viktig å poengtere om at mulighetsstudien til Troms Kraft kommer inn som en ekstra mulighet for innspill og medvirkning ved at denne tar til før lovens formaliserte prosess.

1.1 Abstract

In this master's thesis, I will examine how a global environmental challenge requiring complex agreements between states can lead to challenges in local planning processes. To achieve national targets, Norway has committed to various conventions, necessitating a so-called "transition" to sustainable energy sources. For Norway, this involves a shift towards more onshore wind power. The national authorities (NVE) decide and grant licenses to establish facilities with large wind turbines. However, as planning authorities, municipalities decide whether wind power plants can be built within their borders and, if so, where they can be located. Many political environmental issues have shown local resistance to such onshore wind power installations, as they threaten the values, culture, and nature of local communities.

Therefore, in this thesis, I will examine various aspects of – and dilemmas surrounding – citizens' opportunities for participation in local planning processes. I will base the analysis on the feasibility study conducted by the energy company Troms Kraft and an interview guide with local politicians. It is important to highlight that Troms Kraft's feasibility study provides an additional opportunity for input and participation, as it takes place prior to the formalized process outlined by law.

2 Prosjekt tittel-/arbeidstittel

- «*LOKALBEFOLKNING OG URFOLKS DILEMMAER KNYTTET TIL NATUR OG KULTURUTØVELSE – OG NÆRINGSUTVIKLING VED UTBYGGING AV VINDKRAFTVERK I NORD-TROMS.*»

3 Dilemmaer og utfordringer med grønnomstilling

Norge er i dag tredje største gass eksportør i verden, og 60 % av fossil energi ble eksportert i 2021. Det totale fossil energi, - 100 % av det ble eksportert fra Norge til Europa (EU) og Storbritannia, men har i tillegg hatt enorm innvirkning på norsk økonomi. (Stortinget.no 2022/2023) Innen dagens vindu er Norge blitt presset internasjonalt til å tenke nytt innen grønn omstilling, og derfor har grønn energi kommet mer frem på dagsorden. Det er flere årsaker for internasjonalt press, men i all hovedsak er det på grunn av klimaforandringer, EU sin politikk i forhold til Parisavtalen, olje og gass priser har økt drastisk i den siste tiden, pandemi (Covid), energikrise i EU særstilt påvirket av krigen i Ukraina. Disse årsakene har ført frem til økende strømpriser, blant annet i tråd med at CO₂- prisen stiger (kull og gass dyrere). (Sodir.no 2023)

Energi ressurser er politikk, og politikk handler i stor grad om makt og hvilke ulike midler man har til disposisjon for å bevare rettsikkerhet og rettigheter, konfliktløsning og sosial integrasjon som gir samarbeid blant sivilisasjon i lokalsamfunnet. Samfunnet har makt over menneskene, og mennesker har makt over hverandre. Omstilling fra fossil energi til fornybar energi går ikke problemfritt for seg, på grunn av korte tidsrammer. Omstilling er en sakte prosess, og om en sammenligner energisystemer fra tidligere overganger har tatt lang tid, minimum 30-40 år. Utfordringer som vil dukke opp er blant annet naturinngrep på uberørte områder, og ivareta energisikkerhet knyttet til fra få til flere produsenter (fra maktkonsentrasjon til maktspredning). Hvem skal få tilgang til energi og hvem skal få utbytte av fornybar energi – lokal velferd eller global investering.

Historisk sett har energiomstillinger vært grunntanke for politiske kamper, eller bevegelser for hvordan energi forsyning skal bli distribuert i framtiden. Det viser seg slik aktørene føler seg truet i transformativ prosess, for eksempel monopolist eller minoriteter urfolk. Aktørene vil som regel kjempe til siste slutt, og vil ikke gi seg uten motstand og kamp. De som føler seg sterkt truet, vil i praksis kunne forsinke eller stoppe utviklingen for ny teknologi, innen

fornybar energi. Stridighetene som dukker opp blant utviklingsprosjekter som grønn energi, tufter hovedsakelig på berørte aktører føler sine verdsette stedsidentiteter *true*, og følelse av *tilfredshet svekket*. (Bridge et.al. 2018:77)

Borgernes oppfatninger og interesser bør bli vurdert, og tatt med som preferanser i utbygger prosjekter. Det gjør seg gjeldene i saker som berører sårbare grupper, og øvrige lokalbefolkning. (Hanssen et al., 2018:29)

3.1 Geopolitiske dilemmaer

Verden i dag står overfor det globale energi dilemma, det vil si;

- «*Verdens formål til å etablere sikre, rimelige og rettferdige resurser av energi som også er miljømessig bærekraftig*».

Det globale energi dilemma tilhører ikke en «one size fits all» perspektiv, men derimot er det kompromisser i rød tråd tilknytning av kontekst med klimautfordringer, globalisering og energisikkerhet.

I dag er energisystemer etablert til hvordan sosial - politisk makt organiseres og utøves på i tid og rom. Klimaspørsmål påvirker grenseoverskridende energibudskjedt, og energisikkerhet omtrent tvinges inn på dagsordenen på mellomstatlige møter som G7. G7 – landenes arbeid er basert på *FN-pakten* og internasjonalt partnerskap (snl.no/G7). Vel og merke Norge er en del av folkerettslige EØS – avtalen som skal sikre EUs indre marked med fri bevegelighet for varer, tjenester, kapital og personer. (lovdata.no/eosAvtalen) I tillegg er vi representert som medlem i FN – sambandet, og FNs bærekraftsmål inngår blant annet punkt 7 - «*ren energi til alle*» (FN.no/bærekraftsmål). Imidlertid så har EU arbeidet fram i tillegg til det internasjonale rammekonvensjoner, en avtale som skal bidra til å dempe klimaendringer deriblant «*Europeiske grønne avtalen*» (commission.europa.eu). Det politiske bildet nevnt ovenfor legger press på Norge, til å skape solidaritet med energimarkedet i Europa.

Det globale energilandskapet er i endring på mange dyptgripende måter. Geografi har betydning i forholdet mellom energiforbruk, energisikkerhet og klimaendringer. Energisikkerheten har bestandig tatt hensyn og tilrettelagt behovet for tilstrekkelig primærbrensel for å møte nasjonale krav.

Etter kjølvannet av krigen i Ukraina og gass stansen fra Russland til EU-land, har påvirket verdens energimarkeder kolossalt. I den betydning gassmarkedet fikk enorm pris økning i

importavhengige regioner som Asia og Europa. Situasjonen utartet slik at det ble mangel på gass i Europa, fordi tilbudet på å importere gass på skip (LNG) ble kraftig redusert. Den kritiske energi situasjonen har ført frem til økt bevissthet, rundt behovet for stabil tilgang på rimelig energi. Forsyningssikkerhet og tilgang på rimelig energi er satt øverst på den energipolitiske agendaen i Europa. (regjeringen.no/pdf.9-10) Europeiske land ønsket å kjøpe naturgass fra gassfeltet North Field East hos QatarEnergy. Land som Frankrike (finansavisen.no/energi-2023), Italia(energiwatch.no) og Tyskland(e24.no) har i dag inngått flere års avtaler med QatarEnergy. (nrk.no/nyheter) Qatar har derimot inngått omtalt som «*verdens lengste gassavtale*» med Kina, med å sikre leveranse av flytende naturgass transport via LNG-skip i 27 år. (offshore-technology.com) Storbritannia er i dag koblet på gassnettverk til både EU og Norge. (nrk.no/mr)

3.2 Det moderne representative demokratiet

Demokrati vil si folkestyre. Enhver kommune og fylkeskommune i Norge har lokalt selvstyre innenfor nasjonale rammer, og forvaltningsnivåer styrt av folkevalgt ledelse. Lokalt selvstyre vil si de er formelt likestilte forvaltningsnivåer, og er ikke en del av statsforvaltningen utøvende makt. Kommuner kan i all hovedsak råde over egne økonomiske ressurser, men er pliktig til å følge nasjonale rammer i form av lover og internasjonale konvensjonsordninger. Demokrati er et felles verdigrunnlag for befolkningen. (Regjeringen.no/dokumenter)

I dagens moderne representative demokratier viser det offentlige rom seg omtrent like effektivt til å komme i kontakt med velgerne, enn det å vente til hvert 4 års kommunevalg. Borgere har i dag mulighet å *medvirke* i politiske saker på et tidligere stadige. Der eventuelt utbygger og politikere møter sivilsamfunnets behov i form av arbeidsgruppemøter, folkemøter, debattinnlegg i TV og aviser for å nevne noe.

Innbyggermedvirkning innen politiske miljøsaker i dag krever nyteknisk både for sivilsamfunnet, og politikere i sin helhet. Den grønne overgangen tilhører ikke noe som skal skje i fremtiden lengre, fordi vi er i den nå. Fornybar energi er grønn teknologi, og målet er å fremme regionenes næringsutbytte på god og hensiktsmessig måte. For å bruke riktige virkemidler å realisere verdiskapende næringsutvikling på lokalt nivå, i form av at innovasjon skal utløse bedrifts – og samfunns- økonomisk lønnsom næringsutvikling. (Ringholm & Hanssen 2020)

Politiske miljøsaker kreve motivasjon og engasjement ifra sivilsamfunnet. Det offentlige rom kan via demokratisk medvirkning bidra til å motivere og engasjere sivilsamfunnet, men også gi hvert enkelt individ følelse av å være *meningsberettiget*. Engasjerte borgere som involverer seg i offentlige debatter, fremmer *samfunnsintegrasjon*. Samfunnsintegrasjon vil være en pådriver til å bremse kollektiv avmaktsfølelse, og forhindre tap av manglende lokalsamfunn *solidaritet*. (Ringholm & Hanssen 2020:197-198)

Politiske prosesser skal formes ut ifra avklaringer som er til for fellesskapets beste, altså for samfunnets beste. Det vil være særdeles viktig å ta hensyn til minoriteter for å forhindre utenforskap. Minoriteter er som oftest svært utsatt, fordi de blir som regel ikke godt nok representert i beslutningsresultatet. (Hanssen et al., 2018:49-51)

3.3 Bærekraftig stedsutvikling

Begrepet «*bærekraftig utvikling*» fikk sin betydning allerede på 1980-tallet. Bærekraftig utvikling ble utviklet på grunnlag av akutt globalt dilemma rundt miljøspørsmålet økologisk ødeleggelse, og hva det vil koste samfunnet. Det var allerede på den tiden knyttet seg sosiale bekymringer rundt dilemmaer som hadde vokst seg frem i store deler av verden – som fattigdom og urban forsømmelse. Sosiale dilemmaer var på god vei til føre til stor miljøkatastrofe, og føre sivilisasjon inn i nød. (Dempsey et al., 2011)

I likhet med begrepet bærekraft så kan det knyttes sammen i ulike dynamiske sammenhenger, som *sosial bærekraft*. Sosial bærekraft stiller seg aldri konstant. Det vil si ytre påvirkninger i form av fraflytting, klima og miljø påvirkning bidrar til stedsutvikling. Ytre påvirkninger vil endre form over tid (fra år til år/tiår til tiår), og sannsynligvis føre til nye mulige etablerte stier, av *sosial tilhørighet* og *samhandling*. Fordi foranlediget av modifiseringer i lokale tjenesteytende næringer kan gi bærekraftige arbeidsplasser, men også bli en trussel for tradisjonell næringsvirksomhet, om etablering av vindkraft på land finner sted. Derfor vil sosiale bærekraft spørsmål stille seg sterkt, og bør bli tatt hensyn til i en planprosess både lokalt, regionalt og nasjonalt. Hvis ikke det er tilfellet, vil eventuelt planprosess føre til økonomiske, miljømessige og politiske kriser i lokal eller bredere skala. (Dempsey et al., 2011) I tillegg påvirker sosial aktivitet i lokalt format. Et lokalsamfunn handler i all høyeste grad om fellesskapets verdispørsmål og interesser. Som lokalsamfunn vil det derfor være viktig å bevare og reprodusere seg selv innenfor rimelighetens grenser funksjonsnivå. (Dempsey et al., 2011)

Et infrastrukturelt landskap inngår i FNs bærekraftsmål nr. 9, sier noe om det totale behov og nødvendighet for et samfunn skal fungere. Ulike kategorier inngår som delmål innen infrastrukturelt samfunn i Norge, deriblant FNs bærekraftsmål nr. 7 – ren energi til alle. (FN.no/Bærekraftsmål/Ren energi til alle) Investeringer i dag er miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser for eksempel (Regjeringen.no/Bærekraftsmål); transport, vanningsystemer, energi og informasjonsteknologi for etablering av bærekraftig utvikling. (FN.no/bærekraftsmål/Innovasjon)

Troms Kraft legger til grunn for å være en motivator til våre lokale samfunn, med bidrag til å drive et mer miljøvennlig, redusere energiforbruk og fremme sosial bærekraft. Kraftselskapet viser til allment fenomen kalt «*bærekrafts fondet*», og her setter bedriften av 500 00 kroner til formålet. På den måten innvilger kraftselskapet solidarisk støtte til seriøse aktører i alt fra ungdomsfestivaler, idrettslag og landbruk. (Troms Kraft/Nyheter)

Under regi av møteserien i Nord-Troms belyser Troms Kraft et sterkt behov for mer arbeidskraft, befolkningsvekst og rimeligere strøm for framtidig virksomhet i Nord-Troms. (Troms Kraft/Files/Utvikling) Jeg vil si litt mer om dette lenger ut i oppgaven.

3.3.1 Sosio-teknisk omstilling bygger på bærekraftig stedsutvikling

Disse miljøutfordringene og strukturelle dilemmaer i form av fornybar energi, arbeidskraft og forhindre fraflytting fra kommuner krever samfunnsendringer. I praksis vil det si, vellykket energiovergang så bør analyser vektlegges på «*meso-nivå*». Altså det som påvirker imellom individet og samfunnets helhet. (Schiefløe 2019:21)

Innen omstilling i dag tas det i bruk et teoretisk perspektiv, og kalles *sosio-teknisk omstilling* («*socio-technical transitions*»). (Haarstad & Rusten 2018) Sosio-teknisk omstilling bygger på bærekraftig utvikling, men forteller også noe om økonomisk, miljøforandringer og teknologisk utvikling i landskapet. Innenfor et sted og kommune har vi ansamlinger av ulike mindre elementer som påvirker hverandre, men som i tillegg er koblet til en større ansamlinger. Innenfor faglitteraturen kalles disse ansamlingene for *energisystemer* blant *sosio-teknisk regimer*. (Haarstad & Rusten 2018: 16-17)

3.3.2 Innovasjon av fornybar energi krever en formålstjenlig forståelse av samfunnsstruktur

Denne form for omstilling har drivkraft i fra teknologi og innovasjon. Hvor innovativ utviklingen vil være er avgjørende for hvordan omstillingen tilegner seg samfunnsstrukturen. Samfunnsstrukturen i en slik omstilling kalles for *sosio-tekniske regimet*, og består av institusjoner, lover, folks interesser, økonomiske betingelser sett i lys av en sosial prosess. Teknologiske endringer i landskapet er i stor grad et samspill av ulike aspekter med samfunnskarakter. Der fornybar teknologisk omstilling tufter på verdiskapning og velferd. (Haarstad & Rusten 2018:16-17)

For å kunne forstå sosio-tekniske regimet vil det være formålstjenlig å vise til samfunnsstruktur. Samfunnsstruktur i landskapet består av utfordrende faktorer som maktrelasjoner, institusjonelle handlingsmønstre som forhindrer god kommunikasjon eller normer. Disse utfordrende faktorene bidrar til sosio-tekniske regimer kan bli stående fast i en «*lock-in*» kriterier, og vil derfor kreve stivhengighet referert til *nisjer*. (Haarstad & Rusten 2018:16-17)

Nisjer kan betraktes nærmere bestemt i likhet med teknologier. Teknologier som elektrisitet, hydrogen, infrastruktur, utvikling av verdikjeder, implementering av nye visjoner og ulike offentlige støtteordninger. (Haarstad & Rusten 2018: 46) Nisjer forstås å virke for å sette i gang stabilisering av innovasjoner. Det kan være seg nye energi-genererinsteknologier eller sosiale fornyelser. For stabilisering av nisjer skal bli vellykket, vil det være viktig å prioritere de sosiale nettverkene, om formålet i en kommune er vekst og utvikling. På sikt vil det kunne bidra til felles forståelse, i form av læring og narrative fremgang i lag med engasjerte aktører. (Bridge et al., 2018:271-277)

Når en skal analysere overgangsforskning på konkrete mål som grønn omstilling er hensikten å konseptualisere. I tillegg til å forklare på hvilken måte radikale endringer gjennomføres, er det viktig å se det i tråd med samfunnsfunksjoner krav. Politiske systemer visjoner får ikke en kollektiv forhandlingsprosess, og konstant ringvirkningspotensiale i et samfunn, om ikke *medvirkende visjonering* mot et felles mål er informativ og pålitelig. (Bridge et.al. 2018:259-260)

3.3.3 Energiinfrastruktur former stedsutvikling

Energiinfrastrukturer bidrar derfor til å forme solidaritet. Det viser seg også energiinfrastrukturer kan være med på å klassifisere mennesker og steder samtidig. I den grad energilandskapet er handlekraftig, for særegne landskap på energisirkulasjon. Denne fysiske formen for energilandskap kobler energiforbrukere til energileverandører, Troms Kraft i dette tilfellet. For på den måten skapes det felles hierarkier av energitilgang. På en annen side kan dette føre til å skape ulikheter mellom de tilkoblede energiforbrukere, og de som ikke har tilgang til energi.

Elektrifisering i form av batteridrevet energisystem er i dag å oppdrive i et prosjekt på Senja, og blir kalt *Smart Senja*. Der lokalbefolkninga og bedrifter har gått sammen, tatt del i prosjektet om å utvikle ny teknologi. For på den måten utnytte nettverket bedre og best mulig, i et økende marked innen sjømatnæringa. Smart Senja har utviklet et tradisjonelt energisystem til å bli mer tilpasset, med å bygge denne prototypen for fremtidens energisystemer. (Smartsenja.no/Teknologi)

4 Problemstillinger / forskningsspørsmål

Energilandskap representerer gjerne på samme tid og sted natur og kultur, handling og relasjon, det synlige og usynlige, og fortid og framtid. Hvordan en studerer et energilandskap er å se på relasjonene og praksisene knyttet til et ressurslandskap. Ressurslandskap i møte med fornybar energiovergang krever en god del samhandling. Sett i lys av medvirkning i demokratisk prosess blant lokale og regionale aktører. Fordi etablering av fornybar energi innenfor et lokalt landskapsområde, vil berøre flere grupper i samfunnet. Sosiale grupper samhandler med ulike teknologier i form av infrastruktur, skole, utdanning og kulturell virksomhet med mer. En viktig lærdom er - «*overganger handler like mye om nedgangen i etablerte næringer, som om fremveksten av nye*» (Bridge et al., 2018:238).

Derfor har jeg valgt en overordnet problemstilling som nevnt nedenfor:

- *Hvor godt egnet er medvirkningen som ble gjennomført i forbindelse med mulighetsstudien for vindkraftutbygging, når det gjelder å ivareta viktige lokale interesser?*

I tillegg vil jeg støtte opp om med antall fire underordnede forskningsspørsmål, som følger her:

- Forskingsspørsmål 1: *Hvordan blir urfolks folkerettslige – og menneskerettslige hensyn vektlagt, for å sikre miljø, natur og samisk kultur for neste generasjon?*
- Forskingsspørsmål 2: *Hvordan blir naturens stemme ivaretatt i medvirkningen?*
- Forskingsspørsmål 3: *Hvordan blir øvrige befolkning stemme hørt og tatt hensyn til i medvirkningen?*
- Forskingsspørsmål 4: *Bør det gjennomføres ytterligere alternative medvirkningsprosesser, enn det som følger av plan - og bygningslovens system med offentlig høring og konsekvensutredninger?*

5 Avgrensninger

Masteroppgaven min har avgrensninger i form av at jeg ikke får følge prosessen, til beslutningsgrunnlaget angående overnevnte prosjekt i Nord-Troms. Behandlingstid for slike omfattende og komplekse areal - og ressurskrevende dilemmaer knyttet rundt kommunalt planverk, vil ta tid å behandle i kommunestyret. Slik saken står i dag, har ingen av kommunene i Nord-Troms kommet frem til å ta noen endelig stilling til oppstarts melding. Kommunestyret i Kvæningen har satt et vedtak på vindkraft i Nord-Troms, men punktene i vedtaket har ennå ikke blitt oppfylt av kommunen ([Innsyn.acosky.no/Kvæningen](https://www.innsyn.acosky.no/Kvæningen)). Storfjord, Nordreisa og Kåfjord kommuner har ikke behandlet saken i kommunestyret angående vindkraft. For orden skyld nevnes at jeg avgrenser oppgaven til vindmøller til land, og ikke hav-vind. Hav-vind reiser også regulativer utfordringer, men dette faller utenfor rammer til denne oppgaven.

6 Teoretisk rammeverk om medvirkning i planprosesser

6.1 Tidligere forskning

Den *deltakerdemokratiske* ide er teori som stammer helt tilbake til antikkens Aristoteles;

- «om at en rettferdig politisk ordning er der de ulike samfunnsgruppene av borgere blir tildelt det de har rett til av goder og politisk deltakelse». (Anfinsen & Christensen 2019:159)

For en slik prosess skal lykkes, er det viktig med bredt folkelig engasjement, der flest mulig aktører fra lokalsamfunnet og offentlige forvaltning deltar i beslutningsprosessene. Årsakene til bred deltakelse er viktig først og fremst for de politiske beslutningene skal kunne *påvirkes*. Bred deltakelse i form av medvirkning stiller seg sterkt i de saker der interessekonflikter berører flertallet. Fordi i kommunale saker tas beslutninger av beslutningstakere, det representative demokratiet kommunestyret. (Pateman 1970: 14) På den måten vil idealet være vanlige borgere behov, interessereverdier blir reflektert og vektlagt. Enn om lokal politikken kun skulle bli vurdert av utvalgt elite. (Hanssen et al., 2018: 49., Pateman 1970:8)

Ifølge Carole Pateman (1970) som er kjent for sin demokratiske teori bemerker hun det representative demokratiet politikerne, har i all hovedsak det overordnede ansvaret. Overordnede ansvaret med å tilrettelegge, og gi lokalbefolkningen mulighet til å medvirke innen demokratisk prosess. Demokrati finner man der samfunnsoppgaver blir regulert via lover, regulering av statlige og kommunale finansiering, og mål forsøkt rammet inn i en politisk metode. Der konkrete, belyste grunnleggende reguleringer og prosesser viser seg via politisk-lovgivende og administrative beslutningstakere.

Pateman (1970) hevdet i sin tid, innen et demokratisk perspektiv har medvirkning ingen konkret eller sentral posisjon. Derimot er alt i alt særdeles viktig med rikelig borgere deltakelse ved valgforetagende planprosesser. Det er kun da «*de institusjonelle ordningene – fungerer tilfredsstillende*». (Pateman 1970:3-13) Overnevnte påpeker også valgdeltakelse, er det sterkeste kortet innen legitim demokratiske prosess. Jeg vil i masteroppgaven min vise til i dag står medvirkning på ulike arenaer sentralt for å få en tilfredsstillende, og vellykket legitim demokratisk prosess.

I tillegg slår Pateman (1970) fast begrenset medvirkning, og *apati* til demokratiet kan ha en negativ effekt for hele systemet. Det vil si i form av å minske forvirring av uenighet, justering og endring. Jeg tolker hennes demokratiske teori slik om ikke den vanlige borgers stemme blir

tatt hensyn til, vil det føre til negative effekt i form av å skape store forskjeller i samfunnet. Videre så sier Pateman – *«borgere sitter inne med en formening om et demokrati skal vise til ytterligere andre idealer, for eksempel rettferdighet»*. (Pateman 1970:3-13)

I en region som Nord-Troms vil minoriteters interesse og deltakelse ha en verdifull rolle, for å opprettholde stabiliteten i systemets helhet. Det kan begrunnes i form av mengden av borgerlig medvirkning faktisk vinner fram, er om lag det totale stemmer som medføre for et stabilt demokratisystem. (Pateman 1970:7)

Vel og merke seg når den vanlige borgers rett til å kunne medvirkning, så skjer det i en prosessutvikling som også angår flertallet. I tillegg har borgere rett til, og et medansvar til å delta ved valgdeltakelse. For å stemme frem sin representant i valg av beslutningstakere tildelte maktposisjon via ett kommunestyre. En kan derfor si mekanismen til medvirknings teorien eliminerer en vernende kraft. Vernende kraft av individets mulighet til å la sine valg, med å stemme frem sine verdier og interesser. Blir individets vernende kraft ivarettatt, uavhengig fra valgte ledere som beslutningstakere sine private interesser. Det er kun da en kan si flertallets borgere oppnåelse av målet, kan anses til å være basert på den demokratiske metoden. (Pateman 1970:14)

6.2 Hvordan forstå medvirkning i en lokal planprosess

Innen offentlig planlegging stilles det spesifikke krav innen demokratisk medvirkning prosess. I motsetning til den tradisjonelle hierarkiske styringsmodellen, der beslutninger blir tatt omtrent kun på etat – og sektor nivå. (Aarsæther et al., 2018:15-20) Har spesielt etter revidert utgave av plan – og bygningsloven 2008 (PBL-2008) endret seg fra medvirkning - og høring har kommet for sent inn i planprosessen, til å komme inn tidlig i planleggingen. Medvirkning har gradvis blitt forsterket, og tatt hensyn til i en tidligere planprosess. Tidligere var kravet om offentlig medvirkning begrenset til kunngjøring av oppstart, offentlig høring av forslaget, og rett til innsigelse. Denne tilnærmingen stiller store krav til publikum om å holde seg oppdatert.

I reviderte PBL-2008 formålsparagraf står det skrevet planlegging skal;

- *«fremme en bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidig generasjoner»*. (Lovdata/PBL §1-1 2008)

Det nye substansielle målet er nå satt til å være: *bærekraftig utvikling*. Behovet for økt offentlig medvirkning, og kommunikativ planlegging er spesielt viktig i utviklingsfasen til grønn omstilling. (Eiter & Lange Vik 2014: 46., Sager 2012:161)

6.2.1 Maktprinsipielle utfordringer innen borgerlig medvirkning

Sherry R. Arnsteins «*Stige for borgerdeltakelse*» var et av de mest betydningsfulle tidlige bidragene til feltet. (Eiter & Lange Vik 2014:45) Arnstein framhever åtte trinns stige for en *typologi på åtte nivåer* av deltakelse. Der hvert trinn illustrerer formålet til de åtte stegene i et stigemønster, med paralleller i kraft av borgerlig medvirkning for å påvirke handlingsplans sluttprodukt. Åtetrinnsstigen er en forenklet utgave av virkelighetens dilemmaer. Det er en arena som illustrerer graderinger av borgerlig medvirkning. (Arnstein 2019: 25) Viser til 8-trinnsstigen nedenfor:

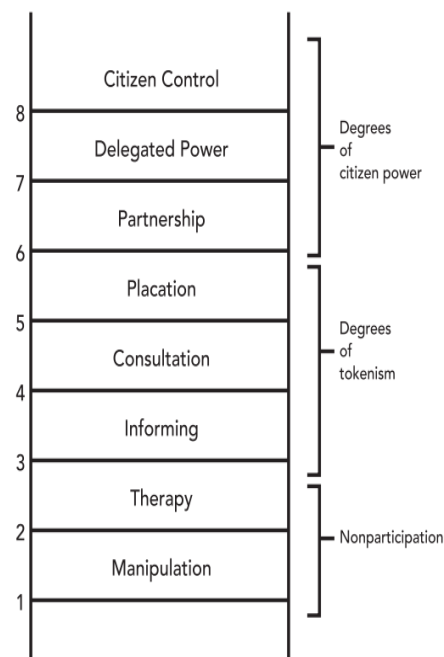

Figure 2. Eight rungs on a ladder of citizen participation.

(Arnstein 2019:26)

Ifølge Arnstein (2019) medvirknings teori i 8-trinnsstigen er første steg i stigen (1) manipulasjon og (2) terapi. Disse to nivåene forklarer «ikke-deltakelse». De to nivåene blir gjennomført i den oppriktige hensikt å ikke legge til rette for borgerlig medvirkning i plansaker eller utrette programmer. To første stegene i stigen ønsker kun å erstatte reell deltakelse. Det bidrar til å opprettholde en maktbalanse der makthavere har en mulighet til å påvirke aktørene i ønsket retning. Gjerne på en skjult måte.

Neste nivå på stigen vil ifølge Arnstein (2019) være nivå (3) *informere* og (4) *konsultasjon*. Hun anvender et begrep «tokenisme» for videre nivå trinn 3 og 4. Det vil si en symbolsk politisk handling som ikke inkluderer nok personer fra minoritetsgrupper eller ungdom for den slag skyld. (lgbt.dk/tokenisme) Dette gjøres av makthaverne kun for å forhindre anklager, å avlede påstander om diskriminering av underrepresenterte grupper. Utad vil en slik praksis se ut til inkludering av underrepresentert grupper blir hørt eller ikke – hørt. På grunn av marginal borgerlig medvirkning, det vil si i mindre tall vil svekke muligheten til å vinne frem deres synspunkter. Fordi de mangler demokratisk makt til å endre status quo. (Arnstein 2019:25)

Neste steg (5) *plassering* er ifølge Arnstein et høyere nivå av tokenisme, i den grad av å hemme borgerlig medvirkning med å ikke gi rom for *input*. Fordi grunnreglene - *er tilrettelagt for å opprettholde makthavernes demokratiske rett til å bestemme*. (Arnstein 2019:25)

Videre på rangstigen nivå (6) partnerskap for borgermakt skal finne sted i form av beslutningskraft, må borgerne inngå forlik. (Arnstein 2019:25) Trinn 6 forklarer typologien «*partnerskap*» ønskelig form innen offentlig deltakelse, og sees i likhet med å gi rom for forhandlinger. Der partene og berørte aktører får delta å argumentere for og imot beslutninger med tradisjonelle makthavere (byråkrater), for eksempel i en arealprosess. (Eiter & Lange Vik 2014:45)

Ifølge Arnstein hevder makten vil dermed omfordeles via samråd blant borgere og makthaverne. Deretter har de involverte partene og berørte aktørene satt seg felles mål. Felles mål angående ansvarsfordeling og beslutningstaking for den offentlige planprosessen. I tillegg har partnerskapet gjort seg enige om hvilke strukturer som skal vektlegges i felles politisk styring, planforslag og mekanismer for uløste dilemmaer. (Arnstein 2019:31)

Innen offisielle planprosesser er den mest «*effektive deltakelse*» innen medvirkning, når maktfordeling fra byråkrater til offentligheten skjer enten via *mobilisering* eller *delegering*. (Eiter & Lange Vik 2014:45) Effektiv bred deltakelse styrkes og formes i lys av aktiv medvirkning, innflytelse fra publikum. Vil derfor også være den mest gunstige formen for deltakelse. Ut ifra 8 -trinn stigen ser vi mobilisering, og delegering vil bidra til maktfordeling mellom de involverte partene. På det viset sier 8-trinnet på stigen å lede frem til at borgerne får føle på kroppen en form for eierskap til prosjektet. (Eiter & Lange Vik 2014:45)

I fra tradisjonell periode var medvirkning omtrent *ikke prioritert*, og det bidro til mindre åpenhet rundt offentlige plansaker. Fordi offentlig høring av forslaget, og borgernes rett til å

påvirke planforslaget var kontrollert. (Eiter & Lange Vik 2014:46) Byplanlegging var til tider mer hierarkisk styring og koordinering via «Top-down», basert på mer politiske og administrative organers utforming av reguleringer (lov, forskrifter, påbud, kontroll). Det vil si den tradisjonelle framgangsmåte gjorde omtrent umulig for publikum, å følge med hvilke saker som var på dagsorden til enhver tid. Fordi borgerne var nødt til selv å holde seg oppdatert, uten noen form lett tilgjengelig informasjon fra politikerne. I tillegg har offentlige høringer blitt kritisert for å komme for sent ut, og har ført til å gi borgerne lite spillerom til å gi innspill i offentlige planprosesser. Konkrete endringer ble vanskelig å utføre, på grunn av innspill skjer på et sent stadium i prosessen. Innen politisk praksis i dag, så har planleggere fått et større ansvar innen lokal planlegging. Et resultat av EVAPLAN – prosjektet (Evaplan2008) viser det seg slik, planleggere i både små – og store kommuner vektlegger medvirkning tyngst. Spesielt i de saker der det er snakk om eventuelle endringer i arealplan eller reguleringsplaner. Fordi ifølge planloven (Lovdata2008/kapittel 2-1-3) har kommunen det hele og fulle ansvaret. Planlegging innen offentlig sektors hovedoppgave er blant annet å *koble standpunkt og verdier til handling og gi gjennomslagskraft*. (Aarsæther & Kvalvik Jakobsen 2018:56)

Planleggere har derfor blitt nødt til å tenke nytt, med å tilrettelegge i et tidligere stadium for involvering av berørte parter. Formålet med 8-trinnsstigen tolker jeg, er for å «måle» deltakernes makt i planprosesser. Det vil også være viktig for planleggere å tenke mer langsiktig for å forhindre økonomiske større tap, men også holde konfliktnivået lavere i politiske dilemmaer, før et planforslag ferdigstilles. (Eiter & Lange Vik 2014:46)

På en annen side har en nasjon behov for et *sterkt demokrati*, og grunnmuren bygges på den moderne form for *deltakerdemokrati*. Der borgernes behov og hensyn tas i betraktning i et selvstyrende samfunn. Der homogene interesser er mindre forent, enn samfunnsstrukturens aspekter. (Barber 1984:117)

6.3 Demokratisk medvirkningspremisser

I fra antikkens tidsperiode var allerede *rettferdighet* og *frihet* vektlagt for et vellykket samfunn. For det første *frihetsprinsippet* grunntanke hviler på ideen om alle politiske *rettigheter* og *friheter*, skal være likt fordelt blant samfunnsborgerne. (Anfinsen & Christensen 2019:183)

Politiske rettigheter og friheter karakteriseres slik:

- «*Fornuft – og samvittighetsfrihet, politiske rettigheter nærmere bestemt stemmerett og rett til politisk innflytelse, organisasjonsfrihet, friheter som ivaretar menneskelig individuell integritet og frihet til å leve i en rettsstat.*» (Anfinsen & Christensen 2019:183)

For det andre, et sterkt demokrati knyttes til teorien om politikk ikke kun belyser opp livsgrunnlaget, men også veileder for hvordan individer lever sine liv. Slik utgjør også ulik fordeling av sosiale og økonomiske goder når det skal fordeles rettferdig. Fordi sjanselighet skal gi alle like muligheter til å konkurrere om makt, posisjoner og roller i samfunnet. (Anfinsen & Christensen 2019:183-184) Sterkt demokrati gir en mer dynamisk teori, om borgerne vil implisitt forsøke å leve i et fellesskap. Et fellesskap ikke bare for egen vinning, men også i relasjon til fordel for deres gjensidighet i samfunnet. (Barber 1984:118-119)

6.4 Input – og output- perspektivet innen medvirkning

Innen norsk politikk er alle enkeltsaker (innen kommunal planprosess) stadfestet etter norsk lov for forvaltning. Alt skal i tillegg være demokratisk vedtatte styringsdokumenter, utarbeidet via offentlighetsloven åpne og deltakende prosesser. (Lovdata2006) Demokratisk legitimitet vektlegges av styringsmyndighet som en visjon av kollektiv medvirkning. (Scharpf 1999)

Åpne og deltakende prosesser kan studeres fra en politisk vinkel, som også avspeiler til respektive *input legitimt – og output legitim* prosess. Input-orientert demokratisk utgangspunkt konstaterer *`regjering av folket`*, mens output legitimt konstaterer *`regjering for folket`*. Det formålstjenlige støttes opp om felles velferd for den faktiske valgkretsen, på bekostninga av å kreve politiske valg legitime. (Scharpf 1999)

Det første fasen (input-legitimt) ved demokratisk medvirkning vektlegges innspill fra borgerne. Innspillene behandles via gjennomstrømning (throughout), og interesseverdier fra borgerne stiller deretter spørsmål om demokratisk legitimitet. Vil deres stemme bli hørt og tatt hensyn til av makthaverne eller ei. Her snakker vi om *direkte deltakelse* av innbyggerne i enkeltsaker. (Ringholm & Sandkjær Hanssen 2020:191-210) Perr definisjon vil dette bety input-orientert demokratisk medvirkning. Denne type medvirkning er politisk legitime hvis makthaverne vektlegger throughout, og tar hensyn til innspill i form av interesseverdier og

evaluerer *'folkets vilje'*. (Scharpf 1999) Direkte deltakelse av enkeltsaker er med på å styrke medvirkning retningslinjer i et politisk system. Siden det bidrar til å sette ytterlige press på makthaverne, det representative demokratiets krav om å ta ansvar, og vektlegge sivilsamfunnets interesseverdier. En slik teoretisk prioritering tenker jeg vil sannsynligvis bidra til å øke tilliten borgerne har til offentlige systemet. I tillegg til å knytte det i sammenheng med legitime fordeler til medlemmene i et fellesskap.

Foruten input – legitimitet er det output- legitimitet som er relatert til kunnskapsdelen, for medvirkning. Innen output-legitimitet står politiske perspektivet i produksjon og utfall sterkere. (Scharpf 1999) Fordi en ser her mer på hvilke påvirkning medvirkning har på konkrete politiske sakkunnskaper, og avgjørelser relatert til dem. Det en kan se er interessegrupper responderer ulikt på offentlige høringer, som regel for å anvende det til sine egne strategiske formål. (Lundberg & Hysing 2015/2016:1-3)

I overnevnte sammenheng er kravet om høring og offentlig ettersyn alfa omega. Det sir seg selv, sannsynligvis viktigste medvirkningskanalen i plan – og bygningsloven. Riktig nok, betraktet i politisk perspektiv er de folkevalgte pliktig til å gi informasjon om formålet med plan – og byggesaksbehandling. Det vil blant annet si, alle offentlige organer og private aktører har rett til å fremme forslag etter reglene. (Lovdata2008/kapittel2) I tillegg bør saksdokument legges ut til offentlig ettersyn, for hele befolkningen får anledning til å bli informert angående et planforslag. (Lovdata2008/kapittel2) Jeg anser det også viktig for kommunen skal kunne oppnå effektivitet, og legitimitet blant borgerne.

Politiske valg kan argumenteres for å legitimeres på grunn av de *«kan forstås i henhold til de autentiske preferansene til medlemmene av et fellesskap»*. (Klausen et al., 2022) I første rekke via åpenhet, og deliberativt demokrati basert på borgernes frie meningsutvekslinger i søk om konsensus (*input-orientering*). (Scharpf 1999) Eller bør det også være basert på at det gis - *«effektiv næring for fellesskapets velferd for den aktuelle valgkretsen» (output-orientering)*. (Klausen et al., 2022:4)

6.5 «Bottom-up» versus «Top-down» styring innen demokratisk medvirkning

Offentlig styring innen bærekraftig utvikling har i dag blitt allment anerkjent. I den grad regler, restriksjoner pålegges, styres og prosesserer *nedenfra og opp («Bottom-up»)*. Fordi prosesser krever involvering av innbyggere, og andre lokale interesser om prosjektet i sin helhet skal skape et ønsket formålsrettet resultat. Det vil stille krav i form av

ansvarsbeskrivelse gir større forutsetninger for individuell atferd, og organisatorisk ytelse skal utvikle seg i positiv grad. (Agger 2010:541)

Allikevel eksiterer det generell bekymring blant politikere. Bekymringer angående offentlige debatter der klima, eller bærekraftig utvikling viser seg i enkelte sammenhenger å bli dominert av eksperter. Bekymringer rundt den type offentlig debatter vil kunne føre til den gjennomsnittlige borgers hverdag blir ekskludert, i overnevnte debatt. (Agger 2010:541-542)

På tross av det har individer gitt uttrykk for å ha utfordringer med å stå i debatter angående klima, og bærekraftig utvikling. I all hovedsak i frykt for deres forbruksmønster er som regel anonymt eller kan ha negativ effekt på mennesker, andre steder eller fremtidige generasjoner. (Agger 2010:541-542)

6.5.1 «Agenda 21 -strategi» - Lokal miljøpolitikk satt i lys av borgernes perspektiv

På den ene siden har vårt naboland Danmark en lang tradisjon for å undersøke hvordan miljøsaker kan motivere og engasjere lokale borgere. Danmark har satset stort på en *bottom-up* versus *top-down styring* for en mer bærekraftig samfunnsutvikling.

Danmark lokal miljøpolitikk i sivilsamfunnet motiveres til å ta del i planlegging for en mer bærekraftig samfunnsutvikling. Ved å etablere tre miljøsentre i København, og har sivilsamfunnet igangsatt i kommunal regi ved navn «*Agenda 21 -strategi*» (*LA21*), for å fremme bærekraftig utvikling. *LA21* -politikken følger en styringsprosess der lokal miljøpolitikk blir tilnærmet med metode, er aktørene promoteres fra nedenfra – opp – orienterte styringsholdninger. Lokal miljøpolitikk i Danmark har blitt institusjonalisert over en lengre tidsperiode, og vurdert og drøftet for politisk teori i et *deliberativt demokrati*. Det vil i praksis si politiske beslutninger i prosessen for *økologisk modernisering* i Danmarks *LA-21* prosjekt, har blitt tatt på grunnlag av *flertallsbeslutninger*, og ikke av *stemmeavgivning og maktkamp alene*. (Agger 2010:543)

6.5.2 Et deliberativt demokrati styrt av sivilsamfunnets medvirkning via «Bottom-Up»

Et deliberativt demokrati der staten er mer fraværende, i den form av politiske beslutninger skal ha vært basert på borgernes frie meningsutvekslinger. (snl.no/deliberativt/demokrati) Staten har derfor ilagt seg rollen, mer som interaktiv og tilretteleggende motivator. Som følge av det, via *kommunikativ verktøy* ønsker staten å engasjere og mobilisere innbyggerne til

medvirkning. Et kommunikativ verktøy i likhet med medvirkning, bidrar til effektivisering av offentlig ledelse i økologiske omstillingsprosesser. I tillegg til å skape fremvekst av politiske ordninger, der staten oppfordrer i miljøsaker til mer selvregulering og refleksjoner i lokalsamfunnet. Vil på sikt bidra til å skape frivillige arenaer, for selvstyre innen allmenheten. På sikt også kunne føre til økt engasjement, og lokalt eierskap til miljøpolitikk som LA-21 viser til. Dersom staten gir ansvaret til næringsorganisasjoner, frivillige organisasjoner og innbyggere. (Agger 2010:543-545)

6.5.2.1 LA21- metoden etiske konsensus på et mer deliberativt tilnærming innen lokal miljøpolitikk

Annika Agger (2010) viser til en praktisk metode der epistemologi anvendes i form av offentlig deltakelse skal engasjere innbyggerne til å ta ansvar for personlige, og kollektive tiltak mot mer bærekraftig livsstil. Forskningsartikkelen belyser dilemmaer knyttet mot hvordan lokale myndigheter engasjerer seg mot et bredt spekter av lokale interesser. Lokale interesser i et prosjekt som har formål om å etablere bærekraftig utvikling på nabolagsnivå, i Danmark. Artikkelen gir et empirisk formelt grunnlag av tre lokale miljøsentre fra våren 2009. Det er del av en kommunal «*Local Agenda 21 (LA21) – strategi*» som tar utgangspunkt i bærekraftig utvikling i dansk kategori. Local Agenda 21 (LA21)-politikken i København representerer en mer moderne metode, og går derfor bort i fra den tradisjonelle ovenfra – og – ned – tilnærming, med tanke på vektlegging av lokal miljøpolitikk. LA21 viser til en metode i likhet med aktørene spiller en rolle som blir vektlagt i en mer deltakende, og nedenfra-opp-orientert interaksjon. (Agger 2010:541-542)

Den danske LA21- metoden hevder Agger (2010) er et bevis på en ny og mer deliberativt tilnærming i en miljøpolitikk. Agger viser til en deliberativt form for økologisk modernisering, der staten spiller en mer sentral rolle. Staten er i større grad mer interaktiv, og tilrettelegger for mobilisering av innbyggere. Slik det å ta del i lokale planprosesser av offentlig styring i økologiske omstillingsprosesser, skal bidra til mer selvregulering og overveielser. I praksis vil det si staten har gitt fra seg ansvaret til utvikling av lokal miljøpolitikk til næringsorganisasjoner, frivillige organisasjoner og oppfordrer borgere til å ta miljøinitiativ. I tillegg bemerker Agger graden og effekten av å mobilisere til frivillige arenaer, der ulike typer interessenter deltar inn i offentlig miljødiskursen. Det vil på sikt lede fram til etablering i mer eierskap, og mindre grad av iverksettings avvik. (Agger 2010:543) Fordi formålet med LA21-metoden er ment til å skape engasjement, oppmuntre til handling blant allmenheten og næringslivet. Det skapes via informasjonsflyt for å øke aktørenes

bevissthet rundt miljøspørsmålet. På et sett og vis leder frem til atferdsendringer mot et mer miljøvennlig lokalsamfunn. For at aktørene skal kunne ta del i et LA21-senter må søkere ha lokalt støtte i nabolaget. I tillegg kreves etablering av en dialog med rammespørsmål relatert til miljø, men også være et knyttetpunkt blant lokalt og kommunalt miljøagendaer. Dette skal bidra til å sikre et mest mulig bredt, og lokalt eierskap av de igangsatte prosjektene i et LA21-senter. (Agger 2010:545)

Agger studier har blitt gjennomført for å se på strategier LA21-sentrene har anvendt, når det gjelder å utvikle kriteriene for borgernes deltakelse i bærekraftig utvikling. Strategier de anvendte var blant annet *medvirkningsstrategien*, for å nå et bredt spekter av innbyggerne. Får å nå nye deltakere, kontaktet de allerede nøkkelpersoner («stakeholders») som var aktive borgere. Slik bidro til aktive borgere fikk rollen som lokalmiljø ambassadører, og tok på seg ansvaret for å utvikle gradvis sine egne private nettverk. (Agger 2010:547) Dette var gjort som en bevisst handling for å kunne etablere flere «trappesteiner». For på den måten skape interesser for medvirkning av ulike typer innbyggere, og lokale grupper i nabolaget. Slike strategier har bidratt til å etablere spesielt sammensatte målgrupper. Med å legge til rette for samråd i form av hensyn, og behov for den enkelte lokalitet i samfunnet. I tillegg har Agger tilrettelagt tidsrammen for enkelte av prosjektene har vært kort, men vektlagt særstilt aktørene tilstedeværelse på å være synlig.

For å kunne lykkes med synlighet, har LA21-sentrene fungert godt med en *handlingsorientert* og *positiv kommunikasjonstilnærming*. Til sist og ikke minst har debatten om bærekraftig utvikling, integrert dilemmaer som angår borgernes hverdag. I praksis har overnevnte strategier fungert ved å la *lokale interesser* bidra til å utvikle en lokal arena. En lokal arena som gir rom og tid for overveielser, kunnskapsoverføring og koordinering av handlingsmønstre. Slik ble borgernes bidrag ledet frem til å styrke lokal identitet. I tillegg bidro det også med å skape sosial kapital i den grad av *tillit, gjensidighet, ferdigheter og holdninger* nødvendighet for å løse involverte problemstillinger. (Agger 2010:550)

Med tanke på politiske beslutninger helst skal vies via *et deliberativt demokrati*, og det vil si borgerne synspunkter, meninger og argumenter er nøkkel pilarer til politisk konsensus. Viser LA21-sentrene til debatter i likhet med klimaendringer, og bærekraftig utvikling er komplekse temaer. Derimot hevder Agger LA21-sentrene å ha klart å knytte disse temaene sammen. Det vil si der borgernes daglige bekymringer blir tatt hensyn til, men også får tilbud om en *åpen prosess*. En åpen prosess med informasjonsflyt om bærekraftige muligheter.

Sant skal sies, studiene i Danmark har krevd en god del arbeid i form av individuell innsats, og ressurser i den grad av å mobilisere lokale ressurser. For at eventuelt innovative virksomheter kunne tas i bruk av blant annet tekniske prinsipper. (Agger 2010:550) Tekniske prinsipper har vært for eksempel, jeg siterer nedenfor:

- «Et av prosjektene som har skapt litt oppmerksomhet er «bygging av torg i løpet av en natt» (Nørrebro). Trær ble plantet, gress rullet ut og et fugletårn ble bygget av frivillige i ett natt. Denne typen tiltak er planlagt å være korte, konkrete og med et synlig resultat for å tiltrekke seg innbyggere som ønsker å gjøre noe for nabolaget sitt, men som ikke nødvendigvis ønsker å delta på møter.» (Agger 2010)

LA-21 sentrene har blant annet motivert borgerne til å ta del i å igangsette en kickstart av både nettverk og prosesser. Der medvirkningsprosesser og etablering av nettverk på sikt, har ledet frem til å bli tatt hånd av lokale innbyggere. For en slik type medvirkningsprosess skal ikke forbli singelt initiativ, vil det være høyst nødvendig å forankre det inn i overordnede og vertikale kommunale styringsstrukturer. Hvis ikke fastslår Agger konkrete miljøspørsmål vil forbli uløst, eller strenge byråkratiske omstendigheter for bærekraftig utvikling vil ikke bli prioritert riktig. (Agger 2010:550-551)

I en formell prosess der lokale borgere blir invitert til å delta i en seriøs politisk satsing. Vil gi innbyggerne en mild honnør, og tilfredshet i den grad de ser rollen sin som viktig. Det kan lede frem til motivasjon blant innbyggerne å bidra til engasjement i minioffentligheter, men også framsnakke prosesser. (Smith 2009:82-83) Ved å invitere til et begrenset antall (tilfeldig utvalgte) borgere, som normalt ikke deltar i åpne konsultasjonsprosesser eller ulike former for politisk interesser. Vil kunne ha en avgjørende betydning i form av motivasjonsfaktor. Fordi lokale borgere ser det som en sjelden anledning til å påvirke utfallet i viktige miljø saker, for sitt lokalsamfunn. Der mangfoldig gruppe innbyggere sammen debatterer, og stiller kritiske spørsmål til fordel for sitt lokale samfunn. Viser seg også bidra til lokale borgere vil sitte igjen med en følelse av å være «privilegert», ettersom de ble valgt inn som en sentral stemme i prosessen. (Smith 2009:82-83)

Å bidra til engasjement så anvender Smith (2009) begrepet «minioffentligheter».

Minioffentligheter vil kreve en form for disiplin innenfor visse satte spilleregler. Spilleregler tufter på å holde innbyggerne i sjakk for å akseptere andres synspunkter, men også støtte til deltakelse i form av å medvirke i debatten fra alle de frammøtte. Nedenfor nevner jeg noen helt konkrete spillereglers behov:

- *Akseptere individer og deres syn;*
- *Åpent sinn – utfordrende temaer ikke mennesker;*
- *Evne å lytte for å oppfatte hva som blir argumentert;*
- *Tydlig, lett forståelig og appellerende kommunikasjon;*
- *Samlende alle aktørene slik at de føler seg sidestilt;*
- *Positiv adferd;*
- *Integritet. (Smith 2009:86)*

Det en ser er i slike prosesser nevnt ovenfor kreves sentrale parametere som gode verdier og regler. Det gjøres for at samspillet blant deltakerne skal bli oppnåelig i form av inkludering, gjensidighet og respekt. (Smith 2009:87)

På den andre siden av dagens norske samfunn har politiske miljø saker skapt opprop blant borgere. Miljø saker har motivert sivilsamfunnet å delta i direkte aksjoner, enn å organisere seg i politiske organisasjoner. Et godt eksempel på det kan i dag være unge og eldre Fosen – aktivister. Aktivistene forskanset seg i vandrehallen på Stortinget, og forflyttet seg etter hvert og utvidet aksjonen til også å angå Klima – og miljødepartementet og Næringsdepartementet, våren 2023. (Aftenposten.no/fosen-aktivister)

6.6 Dialog – kommunikasjon innen medvirkningsprosess

Ved å engasjere folkemøter eller minioffentligheter der planleggere og berørte parter kan ta del i en planprosess, er en måte å opprette *interaksjon* i form av *dialog*. Dialog er en annen form for medvirkning, enn for eksempel direkte aksjoner eller in-put perspektivet i form av debattinnlegg i lokalavisa.

For å fremme økt verdiskapning basert på alternativ kilde til landskapspress innen miljøpolitikk. Kreves det blant annet holdning - og atferd endring hos beslutningstakere, og alminnelige borgere. I all hovedsak styres politisk kommunikativ planlegging av ytre press, og utfordrer planleggere til å handle i strid med berørte aktørers verdier. (Sager 2012:159) Planleggernes arbeidsoppgaver i plansaker omhandler vanskelige valg, men også bidrar til press om å bytte ut ulike verdigrunnlag. (Sager 2012:159)

6.6.1 Ideologisk retorikk innen et politisk system

Ifølge John Forester har vi mennesker tendenser til å la forskjeller spille seg ut i den grad vi føler oss truet. Forester påpeker følgende;

- «Vi blir så lett fristet til å ta «verdiforskjeller» bokstavelig at vi går glipp av reelle praktiske muligheter – der vi kanskje setter stoppskiltene – bak det vi oppfatter som uforsonlige abstraksjoner («Naturmiljøet må beskyttes!»).»
(Forester 2009/2016:363-370)

Hvordan enkelt saker om klimaendringer blir tolket i de sentrale mediene, spiller derimot en sentral rolle i form av ideologi. Ideologi innen et politisk system er menneskeskapt, de er sosiale og kulturelle produkter som ikke kan sammenlignes mot det naturlige. Ideologi er aspektet av kultur så lenge det har å gjøre med hvordan samfunnet bør være organisert. (Eriksen 1993:159)

Retorikk er innen politikken beskrevet som:

... «et språklig redskap som anvendes for å organisere samhandling gjennom åpne diskusjoner og fellesskapsforankrede beslutninger» (Bratberg 2022:149)

Som illustrasjon ble britisk anerkjente aviser analysert i 2007, om rapportering om klimaendringer. Jeg siterer nedenfor hva analysen ga til svar:

- «Forstått ... som et sett av ideer og verdier som legitimerer et handlingsprogram overfor en gitt sosial og politisk orden, fungerer ideologi som et kraftig utvalg enhet for å avgjøre hva som er vitenskapelige nyheter, hva de relevante "fakta" er, og hvem som er autoriserte "agenter for forsvar" av vitenskapelige saker.» (Bridge et al., 2018:187)

I tillegg belyser vitenskapen behovet for raske og radikale endringer i politikk, for å kunne håndtere resulterende oppvarming på en bærekraftig måte. Forskning nevnt ovenfor angående sentrale britiske aviser, viser til blant annet offentlig skepsis til klimaforskernes praksis. Det igjen har ledet frem til generelt tap i offentlig tillit til den vitenskapelige prosessen. (Bridge et al., 2018:186-187)

Den britiske forsknings analysen fikk som alternativ konklusjon; - var nærmere bestemt «konvensjonelle», og sosiale medier ønske om å rapportere konkrete utsagn, for så tolke forskernes funn. Problematikken rundt det vil være mediene setter på nytt grenser for hva som anses legitimt av mottaker. Det igjen vil utfordre avsenders etos i retninger innen

vitenskapelig praksis. Britiske artikkelen hevder også problematikken bidrar til å sette grensene for konsekvensene, for forskningsresultaters økonomiske og politiske beslutningstaking. (Bridge et al., 2018:187) Dette viser til en tankevekker om at samfunnsledere, offentlige tjenestemenn, planleggere eller borgere bør kanskje tenke seg mer enn en gang om. Når det kommer til handlingskraft med den politiske retorikken. Spesielt i møte med de konkrete plansaker som viser seg å ha sterke motstandere innen miljø – og klimadebatten så har man sett at «*kampens hete*» blir styrt av retorisk talekunst.

6.6.2 Retorikk er talekunst innen demokratisk medvirkningsprosesser

Sivilsamfunnet er rammet inn i dilemmaer som spiller inn på aspekter i form av *retorikk* og *dialog*. Retorikk viser til kunsten å overtale. Metoden anvender dialog for å utvikle en sentral posisjon når det kommer til samhandling, enten på arbeidsplassen eller blant venner. Vi mennesker viser tendenser til å samhandle ulikt, og vi spiller på mottakers *patos* følelser. Mennesker også konkretiserer ulikhetene våre med å definere hvem vi kan eller ikke kan jobbe med, eller leve sammen.

Forskjellene blant mennesker når det kommer til kunnskap, og erfaring kan utfordre samhandlingen. Det til tross for all retorikk om begrepet *multikulturalisme* er basert på *mangfold, respekt og dialog* som har mål om å beskytte sivilsamfunnet. Multikulturalisme kan settes i sammenheng med en doktrine. (Eriksen 1993) Det vil si begrepet forteller oss at etniske grupper har rett til å være kulturell ulike. I like høy grad har minoriteter har rett til sin kultur, i samme grad som majoriteten rett til sin. Disse to aspektene kan settes opp mot hverandre, i den grad av denne type doktrine kan misbrukes til å rettferdiggjøre systematisk forskjellsbehandling av ulike etniske grupper. Altså i de mest kritikk verdige forhold, kan en slik doktrine komme i konflikt med menneskerettigheter. Det ser en spesielt i vindkraft på land, når minoriteters kulturelle skikker kommer i krysspress med lovverket i et land. Det oppstår konflikter på grunn av retten til kulturutfoldelse. Retten til kulturell ulikhet blir markant, fordi mennesker med ulik kulturell identitet krever deres rett til å bevare sin etniske identitet. Dette kan gi utslag i form av storsamfunnets behov gir majoriteten «rett», til å true minoriteten via symbolsk makt. (Eriksen 1993:271/151)

Mennesker tar disse utfordringene med seg ut i hverdagen, med å for eksempel kategorisere andre i samråd med en venn/kollega med å si:

- - "Det nytter ikke å snakke med henne, ingenting kommer til å være mulig." (Forester 2009/2016:364)

Denne form for retorikk spiller seg også ut på andre arenaer der spørsmål angår ulike verdier eller klima, miljø, religion, kultur eller klasse, rase eller kjønn. I praksis kan dette lede frem til villedende enkel realisme. Det gjør oss transsynte og ikke mottakelig for *logos* fornuft og rasjonalitet. Vi velger derfor i enkelte sammenkomster ved å foreslå:

- *"Nei, vi kan ikke virkelig samhandle med dem; de vil aldri lytte; de vil aldri snakke med oss om de virkelige problemene her."* (Forester 2009/2016:364)

Denne velkjente skepsisen kan true enhver demokratisk politisk medvirkningsprosess. I den grad den forhindrer interaksjon å etablere *etos* integritet, åpne, informative relasjoner. Der dilemmaer knyttet mot praktiske forhandlinger bør gi gjensidige goder. (Forester 2009/2016:364)

7 Metode

7.1.1 Case-studie

Jeg har anvendt case-studie for å få mer kunnskap (snl.no/case-studie), om Troms Krafts som de har kalt mulighetsstudien, en ide om å etablere vindkraftverk i Nord-Troms. Jeg vil her ytterligere bemerke det er personlig feltstudieobservasjon som blir opplyst nedenfor. Etersom jeg tok emnet SVF-3006 ved UiT - Norges arktiske universitet, høsten 2022. I den forbindelse gjennomførte jeg case-studie av Troms Kraft sine arbeidsgruppemøter høsten 2022, over kun en dag. Jeg studerte individer interaksjon i arbeidsgruppemøtene, og registrerte hvem var blitt invitert til arbeidsbordet. Det ble arrangert fire arbeidsgruppemøter i hver enkelt av de fire kommunene i Nord-Troms. Hvert arbeidsgruppemøte varte i ca. 3 timer.

Arbeidsgruppemøtene i mulighetsstudien var satt inn i en formell prosess, og ble holdt i offentlige rom; - språksenter, kinosal og veikro med møterom.

Kraftselskapene Troms Kraft har i prosjektet «mulighetsstudien» invitert Storfjord, Kåfjord, Nordreisa og Kvænangen for region Nord-Troms. Mulighetsstudien sitt formål er å finne arealer for å etablere vindkraftverk, og ny-teknologi innen industrisatsninger av Hydrogenproduksjon. Arbeidet med mulighetsstudien startet 1. september 2022, og ble avsluttet 30. juni 2023. I masteroppgaven vil jeg ta for meg kraftselskapet Troms Kraft, siden dem tilstedeværelse i regi mulighetsstudien ledet frem som hovedaktør innen vinparkprosjektet.

Det å ha gjennomført case-studier av 4 ulike arbeidsgrupper på ca. 14 timer på en dag, i regi av mulighetsstudien i region Nord-Troms. Det har gitt meg muligheten til feltforskningsnotater i form av åpenlyse jobbnotater, i observasjonssituasjon av aktører som var i interaksjon med hverandre. Det ga meg en unik mulighet til å notere ned direkte sitater, fra aktive aktører rundt grupper som argumenterte rundt tematikk «vindkraft i Nord-Troms».

Case-studie er dybde studier. Deltakerne som ble representert var aktører fra ulike sentrale organisasjoner, og kjønnsmessig var menn overrepresentert under arbeidsgruppemøte i hver kommune. Det vil si jeg også konkret registrerte dobbelt så mange menn som kvinner ved deltakelse på hvert arbeidsgruppemøte. (Tromskraft.no/mulighetsstudien) I Storfjord kommune der det var antallet 11 menn og 5 kvinner i arbeidsgruppemøte. Kvæningen kommune var det antallet 10 menn og 4 kvinner, Nordreisa kommune var det møtt opp 10 menn og 5 kvinner. Til slutt var det Kåfjord kommune med 12 menn og 5 kvinner. I tillegg var selvsagt kraftselskapene Troms Kraft og Ymber til stede med sine mannlige kollegaer, viseadministrerende direktør og forretningsutvikler og prosjektleder.

Svakheter ved casestudiet vil jeg si var min begrenset mulighet til å observere alle aktørene til enhver tid. Fordi jeg kunne være på et sted om gangen, og deltakerne ble fordelt inn i to til tre arbeidsgrupper. Hver arbeidsgruppe samarbeidet tett med hverandre når de skulle løse arbeidsoppgaver som Troms Kraft hadde gitt dem. Jeg var nødt til å forflytte meg over tid til hvert bord, for å prøve og fange opp mest mulig argumenter knyttet til dilemmaer rundt etablering av vindkraft i Nord-Troms. Det gjorde mine feltforskningsnotater til ikke å ha fått med seg alle argumenter, som ble gitt av aktørene. Det var heller ikke mulighet for meg å intervju noen av deltakerne etter hvert arbeidsgruppemøte, fordi jeg hadde fått beskjed av min veileder om kun observere. I tillegg var jeg nødt til å følge Troms Kraft sitt tette program denne aktuelle dagen.

I tillegg så uteble representanter fra den samiske reinbeitedistrikt på arbeidsgruppemøtene, eller det deltok på enkelte av arbeidsgruppemøtene en til to aktører som drev med reindrift. På grunn av boikott av arbeidsgruppemøter fra reindriftnæringa, ble gruppearbeidet til tider utfordrende for de andre deltakerne som hadde møtt opp. Utfordrende i form av å tegne inn interesseområder i GIS-kart som senere kan anvendes innen romlig database.

7.1.2 Kvalitative intervjuer

I min masteroppgave har jeg gjennomført formelle intervjuer via digital kommunikasjon som e-post og teamsmøte. Jeg sendte i forkant av hvert intervju et formelt dokument via e-post til hver aktuell informant, med ulike spørsmål knyttet til tema «etablering av vindkraft i Nord-Troms». Det formelle intervjuet med spørsmål ble sendt i retur til meg med utfyllende svar, via e-post. Videre i arbeidet brukte jeg lydopptaker ved fysisk oppmøte og intervju av Troms Kraft. Hvor jeg gjennomførte det møtet i møtelokalet hos bedriften Troms Kraft, og møtet ble holdt midt i uken en formiddag kl:12:00 – 13:20. Jeg ble enige med Troms Kraft å gjennomføre intervjuet hos bedriftens møtelokale, og der var det kun min informant og meg til stede.

Digitale intervjuer via e-post ble gitt av en ordfører og en lokal aktør som også er politiker og representant i kommunestyret fra en av kommunene i Nord-Troms. Ordfører fra en av kommunene ønsket selv å gi et ekstra intervju via digitalt teamsmøte. Teamsmøte varte fra klokka 12:00 – 13:00 på formiddagen, og det var kun ordfører og jeg som deltok på møtet. Deretter gjennomførte jeg intervjutranskripsjoner fra overnevnte aktører besvarelser, som ga meg direkte gjentakelse av hvert ord som ble sagt (snl.no/transkripsjon).

7.2 Dokumentanalyse

Jeg har også søkt digitalt etter relevante dokumenter. Dokumentanalyse er en systematisk analyse av skrevne eller audiovisuelle beretninger, som forskeren ikke har produsert selv (Prior 2011).

Jeg har blant annet søkt i kommune nettsider: Kvæningen, Storfjord, Kåfjord og Nordreisa. Har lest kommuneplans samfunnsplan og arealplan til hver enkelt kommune. For å se om hvilke eventuelle miljøtiltak med tanke på klima, natur og kultur er tatt med i aktuelle dokumenter. Det viste seg ingen av kommunene har per dags dato satt konkrete saker opp på møteplan når det kommer til tema «Vindkraft og Hydrogenpark i Nord-Troms». Kun Kvæningen kommunestyret har tatt saken opp i kommunestyret til vurdering. Kommunen har bemerket saken vindkraftutbygging i region Nord-Troms skal ha folkemøte, visst det blir aktuelt med fornybar energi i berørte kommuner (innsyn.acosky.no/Kvæningen). Saken er fremdeles lagt på vent. Derimot alle kommunene har utvalgte FNs bærekraftsmål med i kommuneplan sin samfunnsdel/arealdel.

Ut over dette har dokumentanalysen min også vært rettet mot lovdata blant annet Plan – og bygningsloven 2008 (PBL- 2008) som vektlegger medvirkning. Avisartikler og stortingsmeldinger og ulike relevante nettsider som for eksempel mellomstatlig organisasjon De forente nasjoner (FN) for å kartlegge ulike aspekter rundt fornybar energi i den grønne overgangen.

Det har vært vanskelig å samle inne primærdata, på grunn av min henvendelse via e-post til aktuelle informanter har vært nedfallene. Jeg sendte forespørsel til flere ulike aktører innen det kvenske og samiske samfunnslag, men ingen av de svarte på min henvendelse. I motsetning til øvrige deltakere/ikke deltakere, som også har synspunkter til medvirkningsprosess innen vindkraftutbygging i Nord-Norge. Vil jeg ikke få muligheten til å utforske nærmere, på grunn av jeg var ikke og deltok på folkemøtene i regi av Troms Kraft. På grunn av tildelt tid og ordgrense på masteroppgaven, har det ikke vært tid og rom for meg å finne flere aktuelle intervju aktører fra. Vindkraft i Nord-Norge har i den senere tid vært høyt prioritert innen nordnorsk debatten i lokal - og riksavis. Tre av mine interessante informanter som jeg kontaktet via e-post har uttalt seg angående tema «*vindkraft på land*» i avis-forumet, men de svarte ikke på min henvendelse.

7.3 Kritisk diskursanalyse (CDA)/ Tradisjonell diskursanalyse

I masteroppgaven har jeg valgt kritisk diskursanalyse (CDA) som har utspring fra tradisjonell diskursanalyse. Tilnærminger er inspirert av *Michel Foucault* (snl.no/ Michel_Foucault) overordnede prosjekt på diskurs:

- «*Vi tror vår nåtid hviler på dype intensjoner, på varige nødvendigheter; vi søker bekræftelse på dette hos historikerne. Men den sanne historiske sansen gjenkjenner oss som myriader av forsvinnende hendelser, uten originale referansepunkter eller koordinater.*» (Villadsen 2017:297)

Foucault diskurs innebærer å ha fokus imot diskursens innebygde historisk og samtidig kulturelt betinget i institusjoner, vitenskapelige disipliner og administrative praksiser. Der institusjoner skaper avgjørende former som forklares. Det vil si der språk brukes til å formidle ideer om verden, underbygge eller utfordrer makt eller hvordan det reflekterer kultur og samfunn. I all hovedsak der rasjonalitet påvirkes av interesser og har rot i spesifikke teknologier, men er også er rammet inn i institusjonenes praksis. Denne form for praksis

formes av ulike ritualer, tradisjoner og der regler påvirker diskursen. Med å vektlegge diskurs mot de historiske, sosiale og kulturelle premisser, gjør det praktisk mulig for ytring eller en handling blir ansett som naturlig eller rettferdig. (Villadsen 2017:297-316)

Samfunn er styrt av maktforhold via interaksjon innad ulike aktørers rolle og agenda. Som regel i regi av ulike institusjoner der samfunnsoppgaver blir regulert via kommune, stat og lover. Kritisk diskursanalyse går ut på å avdekke på hvilken måte anvendes språklige virkemidler for å opprettholde maktbalanse. (Skrede 2017) Det vil si metoden ser først og fremst på språk og bilder som bidrar til å balansere kritikkverdige maktforhold. Jeg vil bemerke her hva som sees som kritikkverdig, stiller seg selvsagt ulikt blant individer. Fordi, det avhenger selvsagt i all høyeste grad av «hvilke av øyne som ser» sakens dilemma.

I all hovedsak vil jeg vektlegge overordnet problemstillingen – *«Hvor godt egnet er medvirkningen som ble gjennomført i forbindelse med mulighetsstudien for vindkraftutbygging, når det gjelder å ivareta viktige lokale interesser?»* Jeg mener det er viktig å se på - *hvorfor medvirkning i en demokratisk og lokal prosess bør stå sentralt*. Tatt i betraktning i det representative demokratiet og utbygger, fordi dem har en stor oppgave med å tilrettelegge for input-legitimitet. Det vil gå nærmere inn på senere i oppgaven, men i korte trekk vil det si hovedansvaret ligger på lokalpolitikere. Altså politikerne bør vektlegge god kommunikasjon og åpenhet mot borgernes ønsker, og erfaringer i fra lokalmiljøet.

Jeg har derfor videre intervjuet ordfører, utbygger og lokal politiker. Det empiriske grunnlaget er kanskje litt tynt, med tanke på antall intervjuer jeg har gjennomført skulle helst ha vært flere enn tre personer. Derimot så har jeg fanget opp en god del empiri i fra mulighetsstudien, der mitt notatarbeid høsten 2022 bygger på lokale aktørers argumenter. Jeg har fått inntrykk av vindkraft er et omfattende og sensitivt tema for enkelte samfunnsgrupper. Det i seg selv gjør det utfordrende for meg som masterstudent å nå frem til aktuelle aktører, fordi det krever tid å få interessante aktører til å stille til intervju. Hensyn vil også være å nevne noen sentrale tema i form av naturvern, kulturutøvelse og ikke minst dilemmaet om etnisiteter definerer medvirkningsprosessene ulikt.

Jeg vil ikke ha mulighet for å dykke dypere enn ut ifra møteseriene i case-studie i regi mulighetsstudien og kvalitative intervjuer. På grunn av begrenset tildelt tid og ordgrense i masteroppgaven, og temaet medvirkning i miljøsaker er tidkrevende. Vil videre i analysen vektlegge empiri opp mot teori. I tillegg anvender jeg ulike typer av kilder som dokumentanalyser for å få mer konkret kunnskap om faktiske forhold, men også vil jeg

anvende relevante fagartikler. Jeg vil til slutt nevne her, en av mine informanter som har gitt intervju, er representant for Helti Kvenskultursenter IKS.

7.4 Forskningsetikk

Før aktuelle informanter ble kontaktet til mitt prosjekt så søkte jeg SIKT (sikt.no) om godkjenning av intervjuundersøkelsen. Aktuelle informanter ble kontaktet av meg via e-post. De ble tildelt et formelt informativt skriv angående prosjektets tema, men også vedlagt et samtykkebrev til å signere for å delta i prosjektet. I samtykkebrevet ble det opplyst om at som informant ville de bli anonymisert, men også ha muligheten til å trekke seg fra prosjektet når de måtte ønske. All observasjonsdata blir makulert rett etter masteroppgaven har blitt levert, inn til sensor for vurdering.

8 Om planverk som styringsverktøy

8.1 Kommunal sektor innen lokalt folkestyre

Kommunene i Norge har lovpålagte oppgaver som er basert på nasjonale føringer. Nasjonale føringer skal understøtte og stimulere kommuner og utbyggere til å velge strategier, mål og tiltak der bør fremme utvikling av kompakte byer og tettsteder. Hver kommune sektor har hovedroller som offentlig myndighet, offentlig tjenesteyting av velferdstjenester, men også samfunnsutvikler for det lokale nærmiljø om å skape det «*gode liv*».

(Regjeringen.no/Nasjonale-føringer/2023-2027)

Hovedoppgavene ovenfor dreier seg for det meste om sektorer innen sosial og helse, undervisning og teknologi innenfor eget geografisk landområde. Kommunen vil derfor opptre som lokal *samfunnsaktør* for norsk samfunnsnivå, med å drifte og utføre velferdsgoder til lokale borgere. Å drifte som samfunnsaktør er hovedsakelig der kommunen ansvar bygger på å legge til rette. Legge til rette for planlegging blir skapt via overordnet samfunnsplanlegging og arealplanlegging. Planlegging innen en kommune er relatert til lokal myndighet. I likhet med skal den gi rom for;

- «*organisert aktivitet hvor aktører utformer fremtidsrettede mål og anvender kunnskap og profesjonelle arbeidsverktøy for å analysere, prioritere og samordne tiltak i kraft av å nå disse målene*». (Haarstad & Rusten 2018:115-116)

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging blir forsøkt fulgt opp via kommuneplanens samfunnsdel, med handlingsdel som følger opp drøftingene i planstrategien. Planstrategien er bindende og de er kommunens arealdel og økonomiplan. Arealplanlegging er kommunenes viktigste verktøy, fordi den avklarer arealbruken i kommunen. I enkelte tilfeller kan staten utgi seg som planaktør, og pålegge kommune å tilpasse seg etter en statlig arealplan. Det vil si kun i de saker der regionale og nasjonale interesser bør tas hensyn til.

Planlegging er politikk styring. Det handler hovedsakelig om å utvikle fremtidsrettet rammer for klima/miljø – utvikling, sikre og ta hensyn til aktiviteter. Der borgere og bedrifter kan drive sin virksomhet, men innenfor kommunens sett i lys av territorielt fellesskap.

Kommuneplanens arealdel skal bistå og være ei rettesnor når det gjelder utnyttning av arealet. (regjeringen.no) Tillegg til å være ei rettesnor skal kommuneplanen tilrettelegge for samspillet, prioriteringer rettet mot hensyns perspektivet med sine arealmessige, økonomiske, sosiale og miljømessige virkninger. Disse hovedoppgavene er fastlagte av et folkevalgt kommunestyre.

Dagens utfordringer innen demokrati er relatert til visse utfordringer. Utfordringer som gir preg på lav valgdeltakelse, mistillit av offentlig instans og redusert støtte til politikere, politiske partier og politiske institusjoner. Dette har i enkelte sammenhenger ledet frem til interesse for å involvere, og engasjere publikum i «governance» eller oversatt til norsk «styring». Fordi styring er en slik prosess som vil kunne bidra til å etablere nyteknisk innen innbyggermedvirkning. I tillegg også skape engasjement, og motivasjon blant borgere til å ta del i politiske demokratiske transformativ prosesser. (Klausen et al., 2022:1)

For å etablere nyteknisk innen innbyggermedvirkning vil det være passende å tilpasse deltakende ordninger, ut ifra ulike verdibaserte stivhengighet. Det vil være visse kriterier som bør være til stede i deltakende ordninger, som for eksempel «demokratiske goder». Disse kriteriene viser til blant annet hovedsegmenter i likhet med meningsfull deltakelse, legitimitet, åpenhet, kvalitet på kritisk drøfting, effektivitet og innbyggernes erfaringsbaserte lokal kunnskap. (Klausen et al., 2022:2-3) Viktig å bemerke seg det er ikke skille mellom *medborgerskapsorienterte* og *styringsorienterte* holdninger som konstant. De to begrepene har ikke et gjensidig forhold som utelukker den ene eller den andre, men derimot har de ulik vekt. For å presisere det nærmere være betinget av medborgerskapsorienterte holdninger, kreves at politiker skal likestille når evaluering av innspill fra innbyggere. Derimot styringsorienterte holdningen vektlegger ingen slik rett. Fordi innen politisk demokratiske prosess, har medvirkning som formål å styrke beslutningstaking i representative organer.

Derfor vil det i enkelte sammenhenger være til en grad unødvendig, og ineffektivt om kommunestyret og politikere å ta med forslag de betrakter som hensiktsløs. (Klausen et al., 2022:5)

8.2 Etikk innen planlegging

Innen planleggingens praksis eksiterer det flere etikker. Etikk vil si refleksjon over verdier og normer, og forklaringen vi gir for våre valg. Det å vektlegge etiske retningslinjer innen offentlig planlegging, vil gi rom for å legitimere etiske dilemmaer på godt og saklig vedtak. (regjeringen.no/tema/kommuner- og-regioner)

Kommunens folkevalgte har et etisk og moralsk ansvar til å følge lovene innen planlegging i Norge. En handling skal styre sin virksomhet via blant annet kommunelovens formålsparagraf (lovdata.no/kapittel 1-1). I tillegg begrunnes ansvar etisk, og vektlegges også i forhold til kommunens ytterlige mål og verdier. Kommuneloven markerer tydelig hva innholdet i loven viser til:

- «skal bidra til at kommuner og fylkeskommuner er effektive, tillitsskapende og bærekraftige». (lovdata.no/kapittel 1-1)

Loven nevnt rett ovenfor markerer også tydelig, kommunen er pliktig til å ivareta hensyn som etikk. Rettssikkerhet og åpenhet skal legges til rette for; - «lokale folkestyret og et sterkt og representativt lokaldemokrati med aktiv innbyggerdeltakelse». (lovdata.no/dokument)

I planprosesser handler det i all høyeste grad om å skape tillit blant berørte parter og styrke minoriteten, men også de sårbare marginaliserte gruppene i samfunnet. I bunn og grunn handler planlegging om profesjonell etikk som skal behandle alle som like, men der ærlighet og inkludering bør vektlegges i samfunnsdebatten. (kommunetorget.no/temaområder) Dersom et kommunestyre skal drøfte etiske prinsipper så vil de ha en ressursbank for kommunens arbeid, ved å anvende etikkportalen. (ks.no/fagområder) Etikkportalen er en håndbok i antikorrupsjonsarbeid, rammeverk for etiske retningslinjer med mer.

Ifølge Thomas Hobbes (Anfinsen & Christensen 2019), har menneskenes naturlige tilstand behov for å skape en tryggere situasjon enn den som allerede er i *naturtilstanden*. For å løse det problemet fastslår Hobbes er en allmektig statsmakt, og i det inngår «samfunnskontraktens *naturlov*». I naturloven inngår menneskers fornuft om at de bør samtykke om kontrakt, der ordrett skal holde fred med hverandre, og utvikle en stat som tar hånd om legitim bruk av

politisk makt. I tillegg sier samfunnskontrakten at alle mennesker er født frie, som også er grunnlaget for etablering av statsdannelse. Kort sagt – det moralske forpliktet mennesket, tilfører det siviliserte samfunnet, og ikke naturtilstanden. Moral er noe mennesket utvikler seg med for å skape fred med hverandre. (Anfinsen & Christensen 2019:169-171)

Samfunnskontrakten er en utdyping av ideen om at lover, ikke menn, skal styre. (Pateman 1970:23)

Derimot sier Jean-Jacques Rousseau (Anfinsen & Christensen 2019), på grunn av utvikling av sivilisasjonen påvirker det mennesket til å bli grådig og egoistisk. For å unngå den type utvikling, argumenterer Rousseau;

- «*moderne samfunnet er kommet for å bli. Derfor er mennesket pliktig til å tilpasse seg under nye betingelser, og samtidig gjenfinne sin frihet.*»

For å ivareta samfunnskontrakten må mennesket oppheve avhengighetsrelasjoner til bestemte andre, og vise til avhengighet av alle i sivilisasjonen. Det er kun da grunnlaget for konflikt og maktmisbruk forsvinner. (Anfinsen & Christensen 2019:177-180)

I filosofien erkjennelsesteori står begrepet *epistemologi* om erkjennelsen av hvordan tilegner mennesket seg kunnskap, innsikt om både oss selv, om andre og verden rundt oss.

Epistemologi søker logos erkjennelse via tale og fornuft, men vektlegger lære om sosial kunnskap for å kunne oppnå innsikt og erkjennelse. (snl.no/epistemologi)

8.3 Åpenhet legitimiteter planlegging

Ifølge Max Weber (1864-1920), begrunner han legitimitet for å være basert på statsprinsipper, og tydelige byråkratiske prinsipper for hvordan plansaker prosesseres. Weber karakteriserer denne formen for å være *legal – rasjonell autoritet*. (Røiseland & Vabo 2019:115-117) For å presisere det nærmere, de fleste industriland er forvaltningen bygd på saker innen planprosedyrer. Planprosedyrer er dokument basert, og politiske vedtak skal være hjemlet i loven. Svekket denne tilliten til en rettsstat, ja så vil demokratiet også svekkes.

8.4 Makt

Innen dagens energipolitikk er behovet å etablere rettferdig energiovergang. For å kunne utvikle rettferdig energipolitikk innenfor samfunnets trygge rammer, bør energivedtak

inkludere etiske og rettferdighetsmessige hensyn. Fordi det vil kunne lede frem å belyse hvilke historiske og nåværende ulikheter må adresseres. (Cha & Manuel 2022) Av den grunn vil energispørsmål ikke kun tolkes via linsen av vitenskap og økonomi, når prosessuelle rettferdighetsaspektet skal forstås. Det vil si overgangsarbeid er dypt lokalisert, og derfor lokal innramming og forståelse er alfa omega for effektiv drivkraft. Utfordringen derimot er å opparbeide dynamikk i rettferdig overganger. Siden det er sosial *bevegelsesmobilisering* av at makt og finansieringsstrukturer stiller seg likt med kapitalistklassens interesser. (Cha & Manuel 2022:4-6)

Politisk økonomi har fokus rettet mot maktforhold i det globale kapitalistiske systemet. Kapitalistklassens interesser sitter med makt, fordi de eier produksjonsmidler. For arbeidere skal kunne motvirke overnevnte maktstruktur, kan de via å fagorganisere seg eller streike oppnå makt. (Benjaminsen & Svarstad 2017:27)

Jeg vil nå si litt om *termer*, fordi de er regulerende, kognitive og normative reglene i samfunnet, som viser seg å være grunnmuren innen sosiotekniske regimer. Systemer av sosiotekniske regimer vil kunne gi svar på hvordan ulike aktører former, hele samfunnsfunksjoner gjennom normer og kulturelle verdier. Sett i lys av offentlige institusjoner og politikktutforming. (Köhler, et al., 2018) Med tanke på kommunestyret som offentlig sektor. Vil i all hovedsak forklare kommunale saker bør ut arte seg i det offentlig rom, fordi det lar seg *direkte* påvirke av politisk makt styring. (Hanssen et al., 2018:29-55) Politisk styring innenfor disse arenaene er møteplasser til for å kunne søke *konsensus*, altså enighet.

I tillegg så står «*maktkampene*» blant etablerte regimer og mulige nisjer. (Köhler, et al., 2018) Nisjer har som formål å tilpasse sine spesielle behov i smale segmenter i lokale eller globale markeder. Siden nisjer også konstant ønsker å være ledende innen sitt spesial felt. (snl.no/nisje) Makt legger til rette for et mer individuelt perspektiv på byråkrati nivå. Der aktører og sosiale grupper med «*heterogene mål og interesser*» skaper relasjoner og interaksjon. Det sier seg selv, i en slik prosess kreves prioritering i form av demokratisk medvirkning. I en slik politisk prosess sees endring i likhet med konsekvens av "*konflikter, maktkamper, konkurranser, lobbyvirksomhet, koalisjonsbygging og forhandlinger*". Regimer og nisjer opptrer og har ulike rasjonelle rom, der makt relasjoner ulikt utøves. (Köhler, et al., 2018:7)

For det første regimer utspiller seg i rom hvor makt intensiverer, og institusjoner gjenskapes. Samfunnet fungerer i kraft av seg selv, men som et fenomen styres det via *integrasjonsprinsippet* som strukturfunksjonalistisk samfunnsforståelse. Integrasjonstenkning har rettslig forankring, men det handler om gruppeidentitet og kulturelt særpreg. (Eriksen 1993) Det har også mekanismer på makronivå som bidrar til å sikre et system på overordnet nivå. (snl.no/integrasjonsprinsippet) Der mål av politiske idealtipe av relasjoner er mellom myndigheter og minoriteter ønske om vellykket samordning, konkrete oppgaveløsning og sosial kontroll blir vurdert i tråd med hele samfunnet. (Eriksen 1993:274)

For å imøtekomme dagens behov uten å ødelegge mulighetene for kommende generasjon, har begrepet bærekraftig utvikling bidratt også til bedrifter må ta samfunnsansvar. Det vi forstår med begrepet samfunnsansvar i Norge, vil kunne stå seg annerledes i andre land. I Stortingsmelding nr. 10 (2008-2009) *Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi*, er samfunnsansvar konkretisert på makronivå slik:

- «Regjeringen legger til grunn en forståelse av samfunnsansvar som innebærer at bedrifter integrerer sosiale og miljømessige hensyn i sin daglige drift og i forhold til sine interessenter. Samfunnsansvar innebærer hva bedriftene gjør på en frivillig basis utover å overholde eksisterende lover og regler i det landet man operer.» (regjeringen.no/pdf.7)

Derfor samfunnet med utgangspunkt i en slik overordnet modell, gir tilknytning mellom *makronivå* (samfunnsnivået) og *mikronivå* (enkeltindividet). Fordi samfunnsstrukturen skal være gjeldende, og konkrete virksomheter vil tas hånd om. Konkrete virksomheter må derfor i kraft av grunnleggende *institusjoner*, ivareta ulike oppgaver i sin helhet. Hver enkelt institusjon spiller en avgjørende rolle, innenfor makroorienterte systemtilnærminger i samfunnet. Disse systemene ivaretar definerte posisjoner som er tildelt oppgaver, plikter og rettigheter. Men, i tid og rom gir enkeltindivider anerkjennelse i hierarkier av makt og status. (Schiefløe 2019:411-413)

For det andre nisjer er funksjonelle rom av *innovativ makt*, det vil si det er her ressurser utvikles og gir nye spillerom for transformativ handlingskraft der institusjoner utvikles. (Köhler et al., 2018) Slik kan nisjer bidra til å sette hardt press mot regimer på maktgrunnlag. Fordi institusjoner der nisjer trer i kraft vil kunne skape en type makt i likhet med innovasjonskraft. Det igjen gjør nisjer mer uavhengig og friere med tanke på muligheter, enn regimer. Regimer, selv om de har stor handlekraft i form av makt i *termer*, så vil det ikke si i

praksis å ha overlegen utøvende makt over nisjer. Regimer står mer fast låst, og er tilknyttet til *eksisterende strukturer av lederskap, men som også er allerede fastsatt hvordan ressurser skal fordeles*. Nisjer stiller seg gjerne på sidelinjen, fordi de gjør seg gjeldene i form av hva markedet etterspør innenfor deres domene. Derfor vil det kunne gi et sterkt spillerom, der ytterligere press legges på regimer, siden markedet er styrt av etterspørsel og behov. Fordi det vi vet i dag, Europa skal gå mer ifra fossil energi og over til fornybar energi/ grønn energi, og det vil i fremtiden påvirke arbeidsmarkedet betydelig. (Köhler et al., 2018:7)

I praksis vil ikke dette si lokale instanser tar riktige avgjørelser til enhver tid. Den naturlige tendens er lokale instanser kan miste oversikt av hele systemet. På den måten påvirke hvordan lokale handlinger og beslutninger oppleves av andre. I Norge har vi derfor statsforvalteren sin rolle som en sentral tilsynsmyndighet, med et formelt demokratisk ansvar for ressursbruk. Det er med på å gi et mer oversiktlig planverk, men også sikre politisk sammenheng og koordineringer innenfor en kommune og region. (Brisbois 2020:18-20)

8.4.1 Internasjonalt eksempler av regimets maktposisjon innen energiovergang

Jeg velger å trekke inn et eksempel fra nåtidens tidsalder. En forhastet og ikke vellykket beslutning av regimets maktposisjon innen energiovergang. Vi reiser over Atlanterhavet mot Nord – Amerika under Obama – administrasjonen i tidsrommet 2009-2017, valgte de å avslutte oljeboring i Mexicogulfen inn i et *moratorium*. (naturalresources.house.gov.) Et opphør av moratorium førte til at de som jobbet på riggene, men også andre stater som hadde oljeindustrien som sitt levebrød, båtvirksomhet og hotellvirksomhet fikk dramatisk økonomisk tap. Moratorium skulle sikre de berørte parter en nedbetalingsordning av gjeld. Dramatisk økonomisk tap førte til økt mobilitet av kraftfullt offentlig opprør av moratoriet, men dette gjorde administrasjons politikk at alt tok en brå slutt. Aktivister, lokalt samfunn og fagforeninger mente administrasjonen kunne ha ført en annen politikk som var rettet mot en mer «rettferdig overgang». (Miller et al., 2013:140) Rettferdig overgang innen politisk styring vil i en slik situasjon eventuelt være å tilby omskolering av arbeidere på offshore-områdene. Fordi energioverganger vil kreve store oppgaver som menneskehetens må finne løsninger på de neste ti-årene. Det vil si energioverganger i hvilken som helst prosess, vil være komplekse sosiologiske transformasjoner som vil utarte ulikt for størstedelen av forskjellige samfunn. (Miller et al., 2013:144-145)

For å kunne sikre de med beslutningsmyndighet vil ha kapasitet til å foreta, eller gi informative beslutningsgrunnlag innenfor rimelighetens grenser. Så er kapasitetsbygging i møte med workshops eller åpne møter vesentlig. Fordi verdien i lokalt ledet styring av landskapsressurser, tufter også på balansert av risiko. (Brisbois 2020) Desentraliseringen av styringsaktiviteter med betydelig samfunnsmessige, og juridiske konsekvenser av energiforsyning (for eksempel vindkraft og hydrogenpark). Vil da være vesentlig viktig å ha klare rammer av formell beslutningsmakt, i form av hvilke har den av roller og ansvar. Regjeringen vil i slike energiforsyningsprogram med overganger til grønn energi, være avhengig av å benytte denne styringsordningen til lokal kunnskap, og ressurs bruk innenfor en kommune. Fordi å styre et desentralisert system som regjeringen er en del av, vil omtrent være nytteløst i en slik grønn overgang, men derimot bør de beholde formell ansvarlighet. (Brisbois 2020) Lokal kollektiv medvirkning der kunnskap og erfaringer blir tatt med i en videre planprosess. Vil i det lange løp bidra til å sikre de krevende kapasitetsbehovene (landskapsutforming, samarbeidende beslutninger) blir vernet og sikret. (Brisbois 2020:19-20)

Jeg vil trekke inn en mer vellykket og ryddig energiovergang fra USA, der miljøkampen for havvind i New York under guvernør Cuomo og hans administrasjon (2011-2021). (Cha & Manuel 2022) Miljøkampen engasjerte lokale borgere til å organisere seg blant ulike interesser, og koalisjonsbygging styrket medvirkningsprosessen til å motvirke politisk makt i opposisjon. Det var ulike visjoner knyttet til tanken om rettferdig overgang, men der ulike ideer om formålsrettet politiske løsninger skapte kamp angående verdier. Organisering ble verktøyet for lokale borgere i kampen mot rettferdig overgang, og det ga dem handlingskraft til å gå forbi med kun å identifisere politiske forslag. Samfunnsorganisering ble sett på som et grunnleggende for samfunnsbasert kraftbygging, i kampen mot å presse på for endring i lokalsamfunnet. Det ble fortalt av arrangører om en enorm kamp:

- ... «*det har vært en enorm kamp, men det er en strategi orientert der organisasjoner med fokus på klima og andre med fokus på arbeidskraft kommer sammen for å bruke sin kollektive politiske makt på både stat og lokalt nivå.*» (Cha & Manuel 2022:5)

Overgangens politiske natur og behovet for å bygge politisk støtte, vil kunne bremse rask utslippsreduksjon av klimagasser. Politisk administrasjon har fått allmenn støtte til sin makt, for å begrense energiovergangen i sin kommune. Politisk makt derimot kan motvirkes ved å skape samfunnsstyring, for å endre kraftdynamikken til motstridende krefter til for eksempel vindkraft. Hvis ikke eksisterende kraftdynamikk utfordres, vil sannsynligvis energi prosesser

«styrke de mektige og svekke de marginaliserte». Det vil si behovet vil som sagt være å endre hvem som sitter med makt, for på sikt forhindre fornybar energi forblir urettferdig, når likevel omdanning i drivstoffkilden. (Cha & Manuel 2022:6)

Det er et økende behov for kraftproduksjonsmidler, innen produksjon av elektrisitet innen energisystemer. Myndighetene har på grunn av ny dynamikk i kraftproduksjonsmidler fått kompliserte oppgaver. Kompliserte oppgaver som de står ansvarlig for å utvikle tilstrekkelig, ren og rimelig strøm for samfunnet. (Brisbois 2020:16) Det vil si, viktigheten av desentraliseringen tufter på å møte kraftproduksjon kriterier innen etablering av elektrisitet, på et *mesonivå* for å tilpasse samfunnets sosiale behov og forventninger.

9 Bærekraftig overgang forutsetter medvirkning

9.1.1 Byråkratiske rollen

Den tradisjonelle byråkratiske rollen, og oppgaven til kommunedirektøren er å gjennomføre vedtak politikerne har tatt. Kommunedirektøren vil ha objektiv ikke - politisk rolle, for å ha et skille mellom politikk og administrasjon. Fordi som sjefsoverhode har hun/han ansvaret for at kommunen drives i samsvar med lover og regler, samt at kommunestyrets vedtak settes ut i livet. I tillegg har kommunedirektøren ansvaret med å kontrollere saker som settes frem til politikerne er forsvarlig utredet. Men også kontrollere og har ansvaret for at politiske vedtak blir satt i gang. Kommuneloven gir kommunestyret relativt fritt spillerom for å treffe vedtak i enkeltsaker, men de fleste saker vedtas etter delegert fullmakt til ulike politiske organ eller til administrasjonen. Siden kommunestyret fatter de overordnede prinsipielle og sektorovergrepene beslutningene, gjør at de sitter som den ansvarlige myndighet. (lovdata.no/dokument-2018) Innen politisk deltakelse er den sentrale katalysatoren kommunedirektør, fordi rollen opptrer som portvoktere innenfor lokal demokratiet. På samme tid og rom avgjør hun/han hvilke medvirkningstiltak der borgerne har blitt inkludert til åpen prosess, med tanke på borgernes behov for å påvirke politikikutviklingen. (Klausen et al., 2022:1-2)

Det nest øverste politiske organ er formannskapet som er direkte folkevalgte representanter i kommunestyret, og hele kommunestyret byttes ut hvert 4 år når det er kommunevalg. Kommuneloven gir det formelle beslutningsaspektet til ordførerrollen, først og fremst i

kollegiale organ sammen med andre folkevalgte. Ordføreren gir fra seg politisk makt, tar på seg rollen som kommunens ansikt utad, men samtidig opptrer som bindeledd mellom kommunen og borgerne. I praksis vil det si selv om ordføreren ikke i loven er tillagt formell myndighet, så vil han/hun ha sterk innflytelse i kommunale politiske vedtaksprosesser.

(Regjeringen.no/dokument-2005-2006)

Den kanadiske samfunnsforsker Erving Goffmann la til grunn at hans teorier om religiøse ritualer også var relevant i den sekulære verden. I bokverkene *The Presentation of self in Everyday Life* (Goffman 1969) og *Encounters* (Goffman 1972) forklarer han rolleteori om interaksjon symbolske og rituelle aspekter. Ifølge Goffman så eksisterer det ikke kun blant de strengt formelle ritualer eigenart av rituelle samhandlinger, men dette kan skapes i flere trivielle dagligdagse ritualer. Dagligdagse ritualer nærmere bestemt utveksling av hilsen når man møter en bekjent. Goffman viser til i sin teori det sosiale «møteritualet»; «*How are you?*» «*Fine, and how are you?*» «*Fine. Thank you*» er ikke kun noe som forstås i likhet med en kort samtale, men også et interaksjonsritual. Ifølge Goffman kan lignende rituelle samhandlinger i det sosiale liv, sees i likhet med roller på en teaterscene. Hans syn av menneskelige interaksjoner via anvende en «dramaturgisk metafor», definerte Goffman begrepene «frontstage» og «backstage». Han bruker begrepet for å forklare når mennesker forsøker å kontrollere hva slags inntrykk andre får av dem. Hans mest erkjente fenomen er servitøren inntrykkskontroll på en fin restaurant som spiller en helt annen rolle (frontstage) i sin situasjonsdefinisjon i møte med gjestene. Hvilken rolle status servitøren har ved forhandlingen varierer om handlingen spiller seg ut via kommunikasjon med kokken (backstage) eller gjestene (frontstage). Frontstage viser seg å være planlagt utførelse av der statusen holder sted. Det er nå vi spiller rollen vår, med å handle ut ifra hva en har lært i relasjon til den statusen man har. (Goffman 1969, Goffman 1972)

Goffmans dramaturgiske metaforen har mottatt kritikk for å omtale individer som strategisk eller kynisk influerende. (Gouldner 1970) Jeg ønsker ikke å utdype denne kritikken nærmere siden det ikke er rom for innenfor rammene av denne oppgaven. Derimot trekker jeg frem Goffmans hovedpoeng angående opprettholdelse av stabile samfunn. Stabile samfunn hevder han skapes og bygges via rituelle interaksjoner og omstendigheter, enn overordnede strukturer fra høyeste samfunnsnivå. Det vil si de rituelle interaksjoner på mikroplan (mellom individer), bidrar til å skape samfunn og samfunnsendring. (Gouldner 1970)

9.2 Regional og kommunal planlegging har hjemmel i loven

Det som er et av de viktigste samhandlings -instrumentene er regional og kommunal planlegging etter PBL-2008. Et vesentlig formål i PBL-2008 er å tilrettelegge for samhandling av statlig, fylkeskommunal og kommunal virksomhet. Loven er et verktøy innen arealplanlegging for vedtak om vern, bruk av ressurser, utbygging, samt sikre estetiske hensyn. (regjeringen.no/dokumenter-2008)

9.2.1 Formaliteter innen utvikling av effektivt klima – og miljøpolitikk

Institusjonalisering har vist seg å ha en sentral rolle innen utvikling av effektivt klima – eller miljøpolitikk. Institusjonalisering er den *strukturelle interaksjon* blant en rekke aktører innen kommunen, både fra administrasjonen og politikere for å skape og implementere en rasjonell, bærekraftig og langsiktig klimapolitikk. (Haarstad & Rusten 2018:121) For å kunne arbeide planmessig, målrettet og systematisk må prosessen foregå via tre faser: «*Formalisering, spredning og institusjonalisering*». Jeg vil gå kort inn på hver av fasene nedenfor.

Første fase er formalisering av strukturer som skal gi svar på et særstilt dilemma, for eksempel reduksjon av klimagassutslipp på lokalt nivå eller omstilling til lavutslippsamfunnet. Formalisering av strukturer utviklers via politikk, deriblant formelle lover som *Plan og bygningsloven 2008 (PBL)* og *Energiloven*. Når det gjelder formålet med PBL og Energiloven er i all hovedsak en bærekraftig utvikling. Lovene vektlegger fremtidig forvaltningsstrukturer, men tar også hensyn til klima og miljøutfordringer på lokalt og regionalt nivå. I denne fasen blir også andre vesentlige dilemmaer knyttet til utvikling av klimahensyn. I forhold til *NYMBY*¹ – problemstilling om kartlegging om hvor vindkraft kan bli etablert. Folk flest er enige om nasjonens rolle og vår kommune bør jobbe mot en mer bærekraftig samfunnsstruktur. En miljøkraftig verden som også er der for grønnere hverdag. Dilemmaet er blant annet de fleste vil ikke ha fornybar energi i lokalområdet sitt. (Haarstad & Rusten 2018:121)

Andre fasen har strukturene som har blitt utarbeidet i første fase oppnådd en mer permanent holdbarhet og økt betydning. De ulike klimahensyn som har vært oppe til vurdering har nå fått en ny form, en form for sosial konsensus blant beslutningstakerne (kommunestyret). Ulike klimahensyn har nå etablert en mer sentral plass innen politisk dagsorden i organisasjonen.

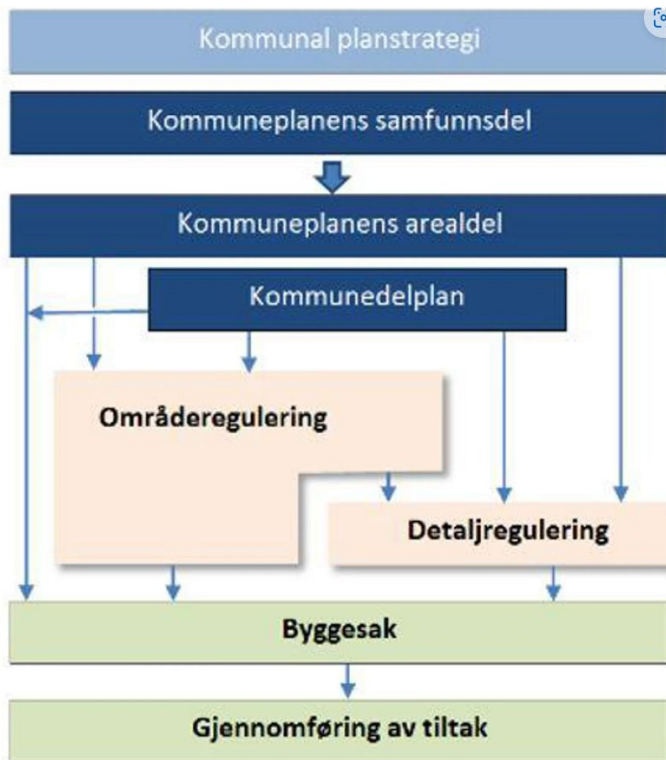
---

¹ NYMBY: “Not in my backyard” – dilemma i forhold til vindkraft. Folk vil ha grønn energi, men ikke i deres hage.

Når etablering av politiske prosesser og administrative rutiner skal behandles, for eksempel klimapolitikken spres den på tvers av en rekke sektorer. Dermed er det som regel mye lenger behandlingsperiode på grunn av for eksempel PBL, energiloven og naturvernloven. (Haarstad & Rusten 2018:121) I tillegg har det kommet en ny lovendring juni måned 2023 i PBL og energiloven. Lovendringen vektlegger enhver konvensjon av vindkraft på land, kan ikke blitt gitt før tiltaket er planavklart etter plan – bygningsloven (Lovdata/LTI-2023). I all hovedsak gir lovendringen i energiloven og PBL, mer makt til kommunen om demokratiet sier nei til utbygging av nye vindkraftanlegg. Fordi medvirkning i planprosessen fra innbyggere og andre relevante aktører er lovpålagt gjennom PBL.

Tredje og siste fasen, institusjonalisering vil i all hovedsak kreve i de fleste saker legitimere politiske saker. Klimapolitikk er i dag omtrent en selvfølge innen all planprosess, på grunn av internasjonale konvensjoner som både nasjonalt, regionalt og lokalt bør ta hensyn til. Derimot for å kunne etablere full institusjonalisering av klimapolitikk, kreves det inkludering i form av bottom-up styring innen demokratisk medvirkning. Det vil blant annet si involvering fra samfunnsstrukturer for å få realisert overgangen fra fossil til lavutslippssamfunn. Denne prosessen er ikke noe «quick fix». Det bidrar til planlegging og implementering av ulike tiltak (jeg har allerede vært inne på det lenger opp i oppgaven), og bør ta nødvendig langsiktige hensyn for klimapolitiske valg. I tillegg bør det vektlegges i enhver sak som behandles av utbygger og kommunestyret. All klima - og miljø saker innen planverket tufter på plikten til kommunen, å følge *universelle humanistiske verdier* bygd på *internasjonale konvensjoner*. (Haarstad & Rusten 2018:122)

Lovens formaliserte planprosess er som vist på figur under slik:

(Regjeringen.no/formalisert-

planprosess)

I forhold til etablering av et vindkraftanlegg må dette inn i kommunens arealplan og deretter inn i en områdeplan. Til slutt kommer detaljreguleringen inn for plassering av bygninger, anlegg og annen infrastruktur.

I en formalisert planprosess åpner loven for medvirkning i flere ulike faser. Allerede ved kunngjøring av planoppstart gis berørte anledning til merknader. Dette for å påvirke og kunne gi innspill til det videre planarbeid. Dernest når planforslaget er ferdigbehandlet gis ny mulighet til medvirkning og innspill ved at planforslag legges ut på offentlig ettersyn. I begge faser kan innbyggere eller andre direkte berørte komme med innspill. Det er i denne sammenheng viktig å minne om at mulighetsstudien til Troms kraft kommer inn som en ekstra mulighet for innspill og medvirkning ved at denne tar til før lovens formaliserte prosess.

Loven gir også tydelig oppmerksomhet til temaet landskap: «Landskap» blir tatt med som et mulig argument for å utpeke spesielle aktsomhetsområder i arealplaner, sammen med landbruk, skogbruk, naturvern, kulturminnevern og friluftsliv. (lovdata.no/kapittel-2-1-1)

Siden PBL-2008 er basert på utgangspunktet at folkevalgte tar beslutninger, og legger føringer for samfunnsutviklingen. Samhandling innen byplanlegging representerer

anbefalingen for blant annet planleggere viser til mange interessegrupper. I PBL er medvirkning *vektlagt betraktelig*, og står derfor skrevet ned i formålsparagrafen og i kapittel 5. Jeg viser til utdrag fra kapittel 5 i loven nedenfor:

§ 5-1.Medvirkning

- *«Enhver som fremmer planforslag, skal legge til rette for medvirkning. Kommunen skal påse at dette er oppfylt i planprosesser som utføres av andre offentlige organer eller private.»*
- *«Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte.»* (lovdata.no/dokument/kapittel-2-1-3)

§ 5-2.Høring og offentlig ettersyn

- *«Når loven her bestemmer at et planforslag skal sendes på høring, skal forslaget sendes til alle statlige, regionale og kommunale myndigheter og andre offentlige organer, private organisasjoner og institusjoner, som blir berørt av forslaget, til uttalelse innen en fastsatt frist.»*
- *«Når loven her bestemmer at et forslag skal legges ut til offentlig ettersyn, skal minst ett eksemplar av forslaget være lett tilgjengelig for alle, slik at enhver kan sette seg inn i det. Ved kunngjøring av planutkast skal det gjøres oppmerksom på om det foreligger alternative utkast til planen som ikke har vært eller vil bli kunngjort. Det skal i tilfelle også opplyses at de er tilgjengelige på planmyndighetens kontor.»*
- *«Det skal legges til rette for elektronisk presentasjon og dialog i alle faser av planprosessen.»* (lovdata.no/dokument/kapittel-2-1-3)

Nedenfor viser jeg til en definisjon av begrepet medvirkning:

- *«Borgernes deltakelse i offentlig planlegging, som er rettet inn mot å bringe kunnskap og/eller synspunkter inn i planprosessen i den hensikt å påvirke de beslutningene som blir tatt, og som ikke dreier seg om å stemme ved valg.»* (Ringholm & S.Hansen 2020:192)

Hver kommune og fylke i Norge har en plikt til å respondere på *innbyggerforslag*. Derimot vil det ikke være mulig å iverksette en planprosess kun basert på et innbyggerforslag. Private

utbyggere kan derimot ta initiativ til å iverksette en detaljreguleringsprosess, for å få regulert egen eiendom til noe det kan søkes bygget på. Ved store utbygginger som vindkraftanlegg må kommunen være i førersetet gjennom å iverksette en områderegulering som vist ovenfor i punkt 9.2 i denne oppgaven.

Det lokale demokratiet, er på et sett og vis knyttet opp mot landets demokratiske system. Lokalt demokrati er avhengig av innbyggere handler ut ifra *sin* påvirkningskraft. Slik bidrar innbyggere til engasjement i lokale politiske miljø saker og prosesser. Her ut står *folkesuverenitetsprinsippet* sterkt i forhold til den norske Grunnloven. Ifølge *Grunnloven §49* skal Stortinget, *den lovgivende makt* representere folket:

- «Folket utøver den lovgjevande makta gjennom Stortinget. Stortingsrepresentantane blir valde gjennom frie og hemmelege val.
- Innbyggjarane har rett til å styre lokale tilhøve gjennom lokale folkevalde organ. Nærare føresegner om det lokale folkevalde nivået blir fastsette i lov.» (lovdata.no/1814)

Deretter sier loven ovenfor, folkesuverenitetsprinsippet inngår folkets rett til å styre seg selv via sine folkevalgte representanter.

9.3 Transformativ prosess innen bærekraftig utvikling

I 1973 ble teorien om transaktiv planlegging først publisert, men på den tiden var det få planleggere som hadde klart for seg hvordan dialog kunne praktiseres i planleggingen. Skeptisk var relatert til verdien av dialog, på hvor mye det skulle vektlegges i form av å praktisere kommunikasjon inn i planleggingen. Radikal praksis i den grad av transformativ prosess, kunne kritikerne ikke tenke seg. Om foruten ved å angi seg enorme abstraksjoner, nærmere bestemt en revolusjonær klasse, der ingen så nytteverdi for å kommunisere i det hele og store. (Friedmann 2011:72-73)

Omstillingen til en mer grønnere og bærekraftig hverdag i fremtiden, har bidratt til å skape ny dagsorden for lokal, nasjonal og internasjonal politikk. *Grønn omstilling* har uten tvil blitt et høyaktuelt tema innen forvaltning, næringsliv, sivilsamfunn og offentlig debatt i den siste tiden. For å nå målet om en grønnere bærekraftig samfunn så inngår prioriteringer, avveininger i et komplekst og noe uoversiktlig landskap. Konkrete tiltak innen utvinning av nye teknologiske endringer og klimaforandringer, viser seg i noen sammenhenger å ramme

sosiale grupper, regioner eller ekskludering av andre sårbare grupper. Årsaken til store veivalg i samfunnet vinner frem over de små, er blant annet særinteresser i storsamfunnet overskygger det totale bildet. (Haarstad & Rusten 2018) I all hovedsak så inngår grønn omstilling veivalg. Disse veivalgene er skapt av prosesser, og trusler som kommer utenfra. Det vil si verdensøkonomien, klimasystemet, miljøhensyn eller teknologiske endringer, som gjør borgerne blir omtrent pliktig til å medvirke i å omstille samfunnsendring. (Haarstad & Rusten 2018:11-13)

Bærekraftig utvikling krever endringer på tvers av et omfattende spekter av sektorer, teknologi, politikktutforming, næringsliv og energivirksomhet. (Köhler et al. 2018) I tillegg er konseptet bærekraft sterkt omstridt på grunn av det krever transformative prosesser, i regi av å skape noe nytt på tvers av samfunnsstrukturer. Transformative prosesser bør av ulike årsaker prioritere helhetlig natur. I likhet med miljømessige, sosiale og økonomiske konsekvenser, men slike prosesser vil være tidkrevende og gi romlig ulikheter i landskapet. Det faktum landskapet krever sterkt normative beslutninger, der grunnlagt er tolkninger i form av filosofiske betraktninger. Der normative beslutninger angående individers behov for verdiskapning, hensyntaking av naturvern og kultur blir prioritert. (Köhler et al. 2018:21-22)

Samtidig ser man i dag utbygging av fornybar energi som vind – og vannkraft, går på bekostning av et slikt normativ vern. Transformative forandringer vil kunne føre til rivning og nyetablering tilknyttet et nytt behov, men også påvirke eksisterende tomtestrukturer og landskapsområder. Særstilte landskapsområder og visuelle påvirkninger former landskapet energiinfrastruktur det befinner seg i. I et lokalmiljø er landskapsområdet verdsatt ut ifra landskapskvalitet, og stedsfølelse. Derfor vil vindkraft på land i denne form for visuelle påvirkninger, erfares som inntrenging av teknologi og infrastruktur. (Bridge et al., 2018) På bakgrunn av det må dermed vindparker lokaliseres i steder der vindhastigheten er høy. I tillegg ønsker utbygger helst åpne og landlige nærmere bestemt kyst – eller kuperte landarealer. Som følge av lokaliseringfaktorene kan det bli konfliktfylt, når uenigheter oppstår angående plassering av vindparker. (Bridge et al., 2018:183) På tross av det blir i enkelte sammenhenger gjennomført radikale naturinngrep på eksisterende landskapsområder. Det fører til transformering av verdsatte landskap og stedsidentitet for innbyggerne.

Fordi bærekraftige overganger er politiske prosesser. I all hovedsak involverer bærekraftig overganger ulike individer, og grupper mulighet til å bli enige og uenige om nye stier for overganger. I en slik politisk prosess vil det være formålstjenlig å styre slike overganger, siden det teoretisk vil føre til vinnere og tapere. For å kunne forstå overgangspolitikken vil det

være lønnsomt å rette oppmerksomheten mot «*hvem får hva, når og hvordan*», men også se på hvilke visjoner om bærekraftoverganger dominerer. (Köhler et al. 2018) Etablerte industrier vil kunne bli rammet av kutt eller opphør. Derfor vil etablerte industrier som regel *utøve makt* for å ivareta sine *egeninteresser*, og på den måten forsinke eller motarbeide transformativ innovasjon. Det vil ikke hindre andre aktører eller nisjer til aktivt jobbe til fordel for videre sosiotekniske konfigurasjoner, i form av lobbyvirksomhet for offentlig godkjenning. I en slik overnevnte prosess, vil det være vesentlig viktig å sette søkelys på spørsmålene om politikk og makt i energioverganger. (Köhler et al. 2018:6)

Innen bærekraftig utvikling vil det derfor være særdeles viktig at innbyggerne i en kommune er opplyst, og orientert om eventuelle transformativ forandringer. Lokalt demokrati vil være ideelt, fordi blant annet lokal kunnskap i beslutningsprosessene vil gi aktørene medbestemmelsesrett i form av «*kontroll*» over sitt nærmiljø. I praksis viser det seg slik ikke kun via banebrytende teknologi eller innføring av radikal politikk, men behovet for *holdningsendringer* blant folk. (Haarstad & Rusten 2018:13-14/19)

Selv om demokratiet anerkjenner hvor viktig teknologisk utvikling er for samfunnet, omhandler omstilling også om flere overganger og aspekter enn kun rent teknologiske. Fordi i virkeligheten møtes en krevende verden. I likhet med pågående endringsprosesser parallelt i flere sektorer. Flere sektorer møtes på ulike nivåer, og bidrar til en effekt av samspill og motvirkende faktorer som krever kunnskaps – og teknologioverføring, for å lykkes i å organisere samfunnet i sin helhet. (Haarstad & Rusten 2018:19)

Dagens bilde innen bærekraftig utvikling virker langtekkelig og uoverkommelig. Vi vet fra tidligere transformativ prosesser, den *industrielle revolusjonen* at mennesket er i stand til å omstille seg i radikal utvikling. Historien viser oss blant annet en uoverkommelig barriere i form av radikale endringer. Radikale endringer av sosiale, økonomiske og teknologisk utvinning av systemers bidrag til å kunne skape transformasjon. (Köhler et al. 2018:22) Det igjen viser historien vår radikale overganger kan akselerere, og frembringe enorm dynamikk. Innen Norsk kraftsystemet for eksempel vannkraft, har vært en bærebjelke innen industriell produksjon. Vannkraft har bidratt til elektrifisering av en hel nasjon, og der ressursene har kommet hele folket til gode. (regjeringen.no/fornybar-energi)

9.4 Urfolks rettigheter i storsamfunnet

Den norske stat har samfunnsansvar og er forpliktet til å beskytte samiske rettigheter. Fordi som sentral aktør i styring og forvaltningen av naturressursene, er den norske stat lovpålagt til også verne, regulere bruken av naturressursene og ta hensyn til urfolksrettigheter. Norsk myndigheter sett i lys av ratifisering av internasjonale konvensjoner, og avtaler som skal verne om urfolksrettigheter. Viser det seg allikevel i enkelte tilfeller i det offentlige rom hvordan staten tilrettelegger for utvinningsindustrien, og inntreer som en markedsaktør. Uenighetene ligger i all hovedsak i spørsmålet om vindkraft på land krenker samiske rettigheter. I tillegg til om dette har blitt tilstrekkelig tatt hensyn til i myndighetenes vurdering av prosjektet til grønn omstilling i norske kommuner.

På den ene siden et demokratisk land som Norge, har lover i likhet med bestemmer hvilke rettigheter individer har når de oppholder seg i landet. På den andre siden har stater inngått internasjonale avtaler, slik at deriblant *folkeretten* kontrollerer hva stater – eller nasjoner kan ta seg til å gjøre. Et sentralt eksempel her vil være FNs menneskerettigheter som er en sentral del av folkeretten. (FN.no/folkeretten) Det sentrale verdien med menneskerettigheter har historisk sett vært å kritisere juridiske myndigheter og lover som bryter med menneskerettighetene. (Freeman 2017:11)

FNs menneskerettigheter står sterkt når det eksempelvis kommer til urfolks rettigheter. Derimot i dag har det samiske folk sin samelov som skal beskyttet de mot *assimilering* fra majoriteten. Jeg velger å trekke inn sameloven formål kapittel 1 §1-1, knyttet til folkeretten:

- *«Lovens formål er å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.*
- *Loven gjelder med de begrensninger som følger av ILO-konvensjon - 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. Loven skal anvendes i samsvar med folkerettens regler om urfolk og minoriteter.»*

(Lovdata.no/dokument)

Urfolk menneskerettigheter tufter på ILO konvensjon nr. 169 som skal trygge deres rettigheter når det gjelder "*selv-besluttsomhet*", og sikre retten til kulturutøvelse. Reindriften regnes ikke bare som en næring, men som kulturutøvelse. Loven skal trygge urfolks kontroll over deres status, rettigheter til eierskap av landområder, interne strukturer og miljø sikkerhet i de landområder som brukes i form av kulturell virksomhet. Landområder urfolk som regel

anvender stammer fra sine forfedre, men i tråd med deres eldgamle tradisjoner. Landskapets tradisjonelle livshistorie tilhører en stor del av den indre åndelige livsverden, som jeg vil si litt om i punkt 9.9.2 i masteroppgaven. Urfolk har gjennom lovgivningen beskyttelse av sitt språk og kulturelle særegne identitet.

I tillegg gir sameloven det samiske aspektet medvirkningsrett til å bli hørt og tatt hensyn til. Spesielt i konsultasjonene der naturgrunnlaget til tradisjonelle landområder for samisk kultur, og interesser blir direkte berørt. Viser nedenfor et utdrag av sameloven §4-1, saker som er gjenstand for konsultasjoner:

- *«Bestemmelsene i kapitlet her gjelder for lovgivning, forskrifter og andre beslutninger eller tiltak som vil kunne påvirke samiske interesser direkte. Bestemmelsene gjelder ikke for saker om statsbudsjettet.*
- *I saker som er knyttet til naturgrunnlaget for samisk kultur, gjelder bestemmelsene i kapitlet her for tiltak og beslutninger som planlegges iverksatt i tradisjonelle samiske områder, eller som kan få virkning på samisk materiell kulturutøvelse i tradisjonelle samiske områder.»*
(Lovdata.no/dokument/kapittel4)

Enhver kommune er pliktig til å sette av tilstrekkelig tid til konsultasjonene. På grunn av de saker der samiske rettigheter kommer i konflikt med storsamfunnets behov, skal partene på forsvarlig grunnlag ta stilling til det aktuelle tiltaket. (Regjeringen.no/samiske-interesser)

10 Analysedel

10.1 Kommuneplanens samfunnsdel

Jeg velger å åpne min analyse med å vise til dokumentanalyse av de fire kommuneplanens samfunnsdel. Kommuneplanens samfunnsdel er ikke rettslig bindende, det er bare kommuneplanens arealdel som er. Jeg synes det er hensiktsmessig for det totale bildet, og vise til hvilke visjoner kommunene vektlegger innenfor sin vertskommune. Det vil være betydningsfullt for mottaker å ha litt forkunnskap om hver kommune. Fordi mottaker vil da lettere kunne se hvorfor medvirkningsprosesser er egnet i mulighetsstudien for vindkraftutbygging. Særstilt når det gjelder å ivareta viktige lokale interesser og verdigrunnlag i region Nord-Troms.

10.1.1 Kåfjord kommune

Kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027 for Kåfjord har sentral rolle i arbeidet med å styrke dette multikulturelle fellesskapet. Kåfjord er kjent kulturell kommune i Troms, og har kultur og språk som krysser hverandre og møtes via norsk, kvensk og samisk. Visjon deres tas i betraktning i egne tradisjonelle verdier, og siteres slik (kåfjord.kommune.no/samfunnsplan);

- «Kåfjord kommune skal være et livskraftig og levende samfunn som gir alle innbyggere trygghet for et godt livsløp som bygger på vår egen kultur og tradisjon.»

Innbyggertallet i kommunen er i dag på ca. 2000 (ssb.no/kommuneareal), og bosettingen er sprett rundt i bygdene *Manndalen, Birtavarre, Nordnes, Skardalen, Trollvik, Nordmannvik, Djupvik* og kommunens administrasjonssted *Olderdalen*. Kåfjord har sluttet seg til avtalen i samelovens språkforvaltningsområde, og det går blant annet ut på at statlige styresmakter skal sikre og legge til rette for den samiske folkegruppen kan utvikle sitt språk, kultur og sitt samfunnsniv. Lokalsamfunnet har i dag en levende sjøsamisk kultur og i tillegg involverer de seg i deler av tre reinbeitedistrikt. (kåfjord.kommune.no/samfunnsplan)

10.1.2 Storfjord kommune

Kommuneplanens samfunnsdel 2020-2032 for Storfjord har visjon og motto med slagordet «*Mangfold styrker*». Visjon deres har historisk forankring, som er i tråd med dagens samfunnsverdier om likeverd. Storfjord sitt kommunevåpen representerer de «*tre stammers møte*», og det vil si stedet hvor norsk, kvensk og samisk kultur krysser hverandre og blandes sammen. I tillegg til kommunens landegrense møtes tre landene Norge, Sverige og Finland. I praksis er lokal befolkningen et flerspråklig samfunn, og de har etablert et trespråklig Språksenter lokalisert i Nordkalottsentret i Skibotn, Nord-Troms. Språksenteret jobber for å styrke samisk, kvensk og finsk. Innbyggertallet i kommunen er på ca. 1800 (statbank.ssb.no/kommunefakta), og i dag er av de ca. 150 personer innmeldt i Sametinget. (storfjord.kommune.no/samfunnsplan)

10.1.3 Kvænangen kommune

Kommuneplanens samfunnsdel 2021-2032 for Kvænangen inngår hovedmålene samt satsingsområdene i samråd mot visjon som tydelig er forbundet i uttrykket – «*sammen skaper vi framtiden*». Det lokale felleskap visjon inngår i å trekke *lasset* for at framtiden for

kommunen deres skal lede frem til en positiv og bærekraftig utvikling. Kommunens innbyggertall er i dag på ca. 1100 (ssb.no/kommunefakta) og består av kvener, sjøsamer, reindriftsnomader og øvrige nordmenn. Det meste av arealområder er tildelt som beiteland for reindriftsnæringen. Kommuneplanens samfunnsdel vektlegger et godt samarbeid og produktiv dialog med statlige myndigheter og andre eksterne instanser som er relatert til forskning, næringsutvikling, infrastruktur, samferdsel, miljø og løsninger for lokalsamfunnsutvikling. (kvæningen.kommune.no/samfunnsplan)

10.1.4 Nordreisa kommune

Kommuneplanens samfunnsdel 2012-2025 for Nordreisa står som gjeldende plan, og har som hovedmål og visjon om å lede frem «*mot et åpent kunnskapssamfunn*». Et åpent kunnskapssamfunn som skal ha et næringsliv formet av nyskaping, bærekraft og økonomisk vekst innen samfunnsutvikling. De legger frem forslag om å være en ja-kommune innen forvaltning av arealområder med gode rammevilkår for ny-skapning. I tillegg ønsker de å være en døråpner for investorer og øvrig virkemiddelapparat. De er fra tidligere en kommune som har ønsket å satse på samarbeid innen regionen deres posisjon i forhold til petroleum- og maritim sektor. Nordreisa kommune har innbyggertall på ca. 4750 (ssb.no/Nordreisa), og kulturarven de sitter inne med er tradisjonelt kvensk, samisk og norsk. I forhold til reindriftsnæringen så skal de styrke sitt ansvar som vertskommune både historisk, kulturelt, næringsmessig overfor de reindriftsfamilier som lever og bor i Nordreisa. (nordreisa.kommune.no/samfunnsplan)

10.2 Hvordan blir urfolks folkerettslige – og menneskerettslige hensyn vektlagt, for å sikre miljø, natur og samisk kultur for neste generasjon?

Kultur er definert av Franz Boas 1911 som en total livsstil:

- “*Systemet med felles tro, skikker, atferd og gjenstander som medlemmene av et samfunn bruker for å takle sin verden og med hverandre, og som overføres fra generasjon til generasjon gjennom læring.*” (Lecture1- Anthropology and HR-Canvas.pptx 2021)

Samenes rett til kulturutøvelse er blant annet det som blir lagt under sterkt press innenfor det grønne overgangen, på grunn av som nevnt tidligere miljøforandringer i form av klimaendringer og eventuelle utbyggingsvedtak vil krenke deres identitet. Det anses som sikker rett at det folkerettslige *kulturbegrep* i FN konvensjonen om sivile – og politiske rettigheter art 27 (heretter omtalt som *SP art. 27*), også omfatter ulike former for tradisjonell næringsutøvelse - og håndverk. SP artikkel 27 anses som det materielle grunnlaget for samisk kultur, blant annet reindrift.

En ordfører fra en av kommunen i Nord-Troms påpekte utfordringer med å lykkes i saker som angikk reindriftnæringa i kommunen. Årsak til utfordringer i plansaker som også angår samiske rettigheter, var mangel på kommunikasjon fra reindriftnæringa.

Overnevnte politiker hevdet; - også *Troms Kraft vil erfare planprosess til ikke å bli nok informativ og mangel på åpen kommunikasjon*. Siterer informant nedenfor:

- *«De har virkelig prøvd å få kontakt med reindriftnæringa, men de er totalt avvisende. Dette gjelder stort sett i alle typer saker så har de vært slik i 30 år, det er ikke noe nytt. Slik har de vært hele tiden. Vi har sagt til de - det er veldig synd at dere er sånn. Fordi dere er en del av lokalsamfunnet i Storfjord kommune, og dere kan ikke bare melde dere ut. Da vi var i et møte med dem så fikk vi beskjed om at det som skjer nå er et brudd på menneskerettighetene. Det er det jo ikke altså, når en ønsker dialog så kan en ikke bli beskyldt for å bryte med menneskerettigheter.»*
- *«Han som driv i Helligskogen, driver med rein. Hans meninger hører jeg gjerne på, men de andre som er med i styret så er det en til som driver med rein og resterende driver ikke med rein.»*
- *«Du kan jo se på Fosen-demonstrasjon, det skulle ha vært artig og visst hvor mange av de er reindriftsutøvere og hvor mange er det som er samer. Det er to helt forskjellige ting. En reindriftsutøver vil kunne føle på hva det vil si å få et vindmølleanlegg, og det er jo de en virkelig må ta hensyn til.»*

Altså de som driver med næringa, og vil føle det på kroppen.»

Underveis i arbeidsgruppemøtet i Kåfjord kommune dukket det opp 6 personer, lokale 9 klasse ungdomselever som fredelig demonstrerte mot vindmøller i Kåfjord. Ungdomselevne fikk komme med input-orientering under arbeidsgruppemøtet, og budskapet deres var;

- «Vi ønsker ikke å sette kultur, natur og reindrifta på spill.»

I fra tidligere saker har det vist seg å ikke være noe «quick fix», men heller tvert imot konfliktfylt med tanke på utbygging av vannkraftverk og grønn energi. Som illustrasjon trekker jeg frem spesielt Alta – konflikten. Konflikten rammet godt etablerte naturområder i en politisk strid på 1970 tallet, om utbygging av et vannkraftverk i Altaelva i Finnmark. (snl.no/alta-saken) Slike saker tar mye tid, ressurser for det samiske folk og generelt offentligheten. Årsaker av den karakter ønskes i dag av departementer derfor å unngås, av samme type uforenlighet og konfliktnivå. Riktig nok vil det kreves via blant annet sameloven og plan – og bygningsloven, at samiske og sivilsamfunnet interesseverdier og vurderinger belyses i form av medvirkning. Medvirkningsprosesser vil kunne føre til alle stemmer blir hørt, og eventuelt blitt tatt hensyn til før saken legges frem til den endelige beslutningstakeren. (regjeringen.no/konsultasjoner-samiske-interesser)

10.2.1 Urfolks rettigheter og borgermakt innenfor landskaps aspektet

På en annen side så ønsker urfolk å styre seg selv og sitt tradisjonelle levesett i form av kollektive rettigheter de har i dag. Det vil si uavhengig og uberørt av det moderne politiske myndigheter i den nasjonen de tilhører. Urfolks sterkeste verktøy for å motarbeide, og beseire misbrukte-autoriteter forsøk å assimilere dem i «mainstream», er konkrete juridiske krav i ILO konvensjon 169 beskyttelse av landområder, kulturarv og språk også videre. Dens samiske politiske grunnlag er søken etter beskyttelse og fremme kulturelt mangfold. (Weissner 2021:265)

Tidlig i debatten i ett av arbeidsgruppemøtene kom det frem opplysninger, og klar beskjed fra lokalt reinbeitedistrikt til kraftselskapene. Siterer input-orientert argumenter fra aktørene i arbeidsgruppemøte i Kåfjord kommune:

- *«Vi vil bemerke at dette skal ikke skje igjen, det som skjedde på 1970 tallet. Da var reinbeitedistriktet holdt utenfor Vassdrag utbygginga.»*
- *«Hva vil det si for oss som reindriftnæring i fremtida?»*
- *«Det er opp til dere hvordan dere vil involvere oss. Vi har stor påvirkningskraft på hva vi vil være med på.»*
- *«Har dårlig erfaring med rikskart i forhold til beitedistrikt. Har ikke hold med virkeligheta.»*

Historien setter sine spor, den samiske kultur har dype arr i fra fornorskningspolitikken. (Sannhets-og-forsoningskommisjonen/rapport) Deretter fulgte det på med ulike dilemmaer på arbeidsgruppemøtene, det ble gitt uttrykk til mangel på tillit og god dialog med utbygger Troms Kraft i enkelte av kommunene i Nord-Troms. Interessekonflikter knyttet til tema som utdanning, utdanningskompetanse, arbeidsplasser og arealutfordringer var sentrale saker som kom frem som sentrale punkter blant aktørene. I tillegg så viste det seg utfordringer med å ha troverdighet til det å tegne inn interesse områder i GIS- kart. Jeg vil si litt mer om GIS-kart under punkt 9.3.2.1 i oppgaven:

- *«Svartskogdommen, lokalbefolkninga har bruksrett.»*
- *«Må tegne det som har vært og hva som er i dag av beiteområder. Visst det ikke blir gjort så er det konsekvenser av det også.»*
- *«Reindrifts må tegne i kart selv, fordi det blir bare bråk om noen andre gjør det.»*

Det er sameie av landareal for geit/sau – og reinbeitedistrikt i Kåfjord, og det er en av grunnene for at kommunen ønsker vektlegging en kollektiv planprosess i mulighetsstudien i Nord-Troms.

I Nordreisa derimot ga en av aktørene input-orientert argumenter i arbeidsgruppemøte til Troms Kraft:

- *«Meddeler det er med dypt hjerte, at vi reindriftnæringa har tenkt for at kommunen skal bli ledig. Om det blir ja, så blir det på grensa til en annen kommune (Kvænangen). Vil ikke ha vindpark inn i kommunen. Tenker på generasjon og neste generasjon.»*
- *«Vi har hatt reindrift i Loppa pluss i et annet område, men Nordreisa er der de trives best.»*

- *«Våres rein og sauer beiter i lag i Nordreisa. Det kan se ut til at reinsdyra blir presset ned mot sauebeite på grunn av vindmøller.»*

Urfolks interne autonomi ber hovedsakelig moderne nasjonalstater om anerkjennelse av deres kulturelle åndelige livsverden, enten de er formelt demokratiske eller ei. (Weissner 2021) Det som sees viktig eller avgjørende for urfolks tradisjonelle livsstiler, er blant annet lovgivningen inkludere anerkjennelse av deres åndelige ledere. Det vil si med deres ulike sfærer av autoritet-fred høvdinge, krigshøvdinge og sjamaner. Fordi om storsamfunnet skal kreve urfolks folk aksept for moderne formelle prosesser, med periodisk valg prosesser. Kan det påføre mer skade enn nytte, fordi brytninger i den åndelige livsverden av ledere kan fullstendig skade den innerste kjernen av urfolks kulturarv. (Weissner 2021:242-275)

Urfolk vil på ett sett og vis knyttet den form for moderne forpliktelse innen demokratisk medvirkning, i likhet med tidligere politikk for utryddelse og assimilering. En slik medvirknings prosess innen valg beslutninger, vil bryte med hvordan urfolks kulturelle ritualer håndteres på. Saken stiller seg derimot annerledes vis urfolk selv ønsker politisk, og om økonomisk selvbestemmelse stiller seg sterkt i kulturen deres, *«men det er integriteten til de indre verdener av folk»*. (Weissner 2021:242-275)

I tråd med folkerettens rettslige prinsipper, skal Grunnloven §108 beskytte urfolk og minoriteter på en rettslig, politisk og moralsk minstestandard. Loven lyder slik:

- *§ 108. Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. (lovdata.no/1814)*

I praksis vil loven virke med sin hensikt i form av staten er forpliktes til å legge til rette for samenes kulturutøvelse. I tillegg skal loven virke til sin hensikt til å være et vern mot negativ rettigheter, altså at staten skal avstå fra tiltak som har negative innvirkninger på de vernede interesser. Loven skal også for å sikre samiske folks og urfolks, i dag og fremtidige generasjoners språk, kultur og samfunnsliv.

De delaktige aktørene i Storfjord gir input-orientert argumenter som bemerker graden av hvor viktig det er i medvirkningsprosessen, og komme i dialog med reindriftsnæringa:

- *«Lokalbefolkningen i Storfjord, ser det som et medansvar å komme i dialog med reindriftsnæringa.»*

- «Fosen-saken er en utfordring om den blir stående.»
- «Reindrifta har stoppet alt av skuterløyper i det området som er tenkt til vindkraftverk.»

10.2.1.1 Folkemøte i regi Troms Kraft

Troms Kraft inviterte til folkemøte på Kvænangsbotn 13.02.2023. Hvor innbyggere og andre med interesse for mulighetsstudien ble invitert til å delta. Folkemøte vil jeg karakterisere i Arnstein (2019) sin 8-trinnsstige til å være i steg 1 (manipulasjon) og 2 (terapi) i stigen. Fordi folkemøte har blitt lagt til rette for utbygger ønske om å frembringe sitt budskap, der frivillige oppmøtte av lokale aktører kommer for å få informasjon. På den måten bevares maktbalanse der makthaverne (Troms Kraft i dette tilfellet), har mulighet til å påvirke aktørene i ønsket retning. Muligens folkemøtene i regi Troms Kraft er innom steg 3 (informasjon) på 8-trinnsstigen, med tanke på de har ikke organisert godt nok for å få med godt nok av minoritetsgrupper og ungdom på sine møter. Med kritiske briller på vil jeg bemerke folkemøtene kan sannsynligvis bli kategorisert mer som symbolsk politisk handling, sett i lys av Arnsteins teori om tokenisme. En handling av makthaverne for å unngå å bli anklaget for diskriminering av underrepresenterte grupper i lokal samfunnet.

Jeg deltok ikke på dette folkemøtet i Kvænangsbotn, men har derimot under intervjuet jeg hadde med Troms Kraft 16.11.2023 Kl:12:00-13:20 på formiddagen. Jeg stilte blant annet spørsmålet: - «**Hvordan gikk folkemøte for seg?**» Jeg siterer nedenfor svar min informant meddelte;

- «Når vi planla de folkemøtene så var det til for i mulighetsstudien etablerte vi arbeidsgruppe, der vi egentlig sa – dem som har lyst til å være med inviterer vi inn. I samarbeid med kommunen prøvde vi å peke på noen aktører interessenter som vi tenkte var relevant, også hadde vi døra åpen for eventuelt andre som vi hadde misset. Det gjorde at alle de ble med de aktørene som var invitert inn.»
- «I tillegg til alle innspill og alt som skjedde ute på de møtene, prøvde vi å legge ut ting på Troms Kraft sitt internettwebadresse. For at de som ikke var en del av prosessen i arbeidsgruppa, hadde en mulighet til å følge med om de ønsket det.»

Jeg vil si Troms Kraft har i sine arbeidsgruppemøter i mulighetsstudien fulgt spilleregler som kan settes i sammenheng med Smith (2009) sine anbefalinger, når det gjelder å holde innbyggerne i sjakk for å akseptere andres synspunkter, viser til punkt 6.5.2.1. i denne oppgaven. Troms Kraft informerer også via internettwebadresse med å legge til rette for mest mulig innsyn for de som ikke deltok på folkemøtet. Det gir allikevel en rettslig påminnelse av prosessen i mulighetsstudien forholder seg til hva som er riktig, når det gjelder tilrettelegging for medvirkningsalternativer for berørte i sivilsamfunnet. Informant i Troms Kraft vektla sine argumenter videre, med å meddele:

- *«Derfor la vi opp folkemøtene at vi brukte første del av møtet og fortelle om hva som hadde skjedd. Vi gikk igjennom arealkartlegginga og vi gikk igjennom de tekniske forutsetningene og de konklusjonene vi kom fram til for hvilket område vi tror vil egne seg. Også åpnet vi opp for dialog og spørsmål underveis, og vi prøvde å svare ut alle spørsmålene som kom og bekymringer.»*
- *«Vi hadde også en mulighet for at de kunne gi oss innspill i folkemøtet, og det var informasjon, spørsmål og svar og innspill. Møtet i Kvæningen synes vi gikk veldig fint. Det var delte meninger om planene om å bygge ut vindkraft i kommunen.»*
- *«Ett reinbeitedistrikt» var til stede og uttrykte bekymring på det. Vi opplevde det var en god arena for å dele informasjon, for også de som ble berørt om å gi oss tilbakemelding på hva dem tenkte, på en veldig tidlig fase.»*

Jeg fulgte opp med spørsmål: - **«Ut ifra det Kvæningen skriv på sin saksbehandling på kommunestyret, så skal det holdes folkemøte som arrangeres for eventuelt få mer klarhet i om kommunen er for eller imot vindkraft. Tydeligvis så er dem ikke kommet dit.»**

Informant fra Troms Kraft argumenterer:

- *«Når det kommer til Kvæningen så er vi fornøyd med mulighetsstudien har gitt oss en god dialog med reinbeitedistriktet. Dem er ikke enig, men vi er blitt kjent med dem og prater med dem. Vi har en god dialog, selv om vi på en måte ser ulikt på det. Det samme gjelder kommune og innbyggere i hele*

tatt. Vi er veldig fornøyde med at vi har kommet i en slik god dialog med de som blir berørt.»

Jeg spør: - «**Har dere dialog med dem den dag i dag?**»

Informant i fra Troms Kraft argumenterer:

- «*Nei, nå har den prosessen på en måte stoppet opp. Nå venter vi egentlig på tilbakemelding. Vi har henvendt oss til kommunen, og sagt at vi ønsker å gå videre, men vi venter på en avklaring fra Kvænangen kommune på om dem ønsker å være med oss på en videre prosess. Da er den kommunale prosessen knyttet til områderegulering, mens den nasjonale energiprosessen går til NVE. Slik at nå venter vi på det, men når eventuelt kommer videre så ønsker vi å videreføre arbeidsgruppe strukturen gjennom noe vi kaller samrådsgruppe. Det er ikke en del av den formelle prosessen, men vi ønsker å ha samrådsgruppe som gjør at vi kan ha fortsatt god dialog med innbyggere, lag og foreninger og reindrifta som var representert og var relevant for å ha i en slik gruppe. Slik at dem for god og tidlig info, kan gi tilbakemeldinger også underveis i konsesjonsprosessen. Sånn at vi fortsette den gode tradisjonen knyttet til dialog og medvirkning, men det skjer ikke før neste steg starter. Nå er vi mellom første og andre steg i prosessen.»*

10.2.2 Kulturell økologi

Innen vestlig industrialiserte kulturer har mennesker i boende miljø i større grad et mer sosioøkonomisk syn, når det kommer til kulturelle verdier. Det vil si tilgang til ressurser som er verdsatt av kulturell verdi, har tendenser til å være kategorisert med klasse og inntekt blant individer. (Sutton 2013) Kulturøkologi er studiet av måtene kultur brukes på av mennesker for å tilpasse seg miljøet sitt. Kulturelle systemet i tradisjonelle samfunn likhet med stiller seg i kontrast til overnevnte sosioøkonomiske syn. Innen tradisjonelle kulturelle samfunn, er individer som regel født inn i ervervet sosial kultur som har gått igjennom generasjon. Eksempel på tradisjonell kultur er urbefolkning; - samisk og kvensk verdsettelse av det naturlige miljøet.

Innen enhver sosial kulturell gruppe av mennesker eksisterer det en unik form av ervervet atferd, og har røtter fra biologiske behovene fra barns liv til den voksnes verden. Mennesker i

alle samfunn er kultivert, men ikke på samme måte. (Sutton 2013) Derfor vil man kunne si hver kulturell gruppe har sine unike økologiske tilpasninger. Enhver sosial gruppe med mennesker skaper en bestemt kultur innen sin organisasjon som samfunnsmedlem. De mer komplekse behovene medlemmene tilegner seg er som regel via religion, sosial regulering og andre ytre påvirkninger. Andre ytre påvirkninger en ser påvirker kulturell økologi i et lokalsamfunn er i form av teknologi, mat, klima og miljø. (Sutton 2013)

For å kunne forstå kulturell økologi er man nødt til å se praksisene i et historisk perspektiv. (Sutton 2013) Klima - og miljøutfordringer gjør studier av relatert til kultur og miljø viktig i forhold til samtidsproblemer, for å øke kunnskapsforståelse og eventuelle løsninger. Jeg velger derfor å trekke inn et vesentlig viktig poeng fra Bjørn Bjerkli (2003) analyse fra Manndalen i Kåfjord kommune. Lokale bruken av naturressurser i Manndalen i Nord-Troms har historisk røtter, og allmenningen der har blitt integrert av lokale skikker. Folk i Manndalen har aktivt vernet «naturens bruk» basert på verdier om likhet og autonomi. Der også de sentrale rammene er konstruert av både lokalbefolkningen og sentrale myndigheter, men der har det vært århundre med kamp, aksjon og motstand (Svartskog-saken). Motstand mot offisielt tiltak for å overstyre og forme premissene for lokal arealbruk av naturressurser. (Bjerkli 2003:220-226)

I Manndalen har ifølge Bjerkli (2003) lokal borgermedvirkning lyktes i å motarbeide ytre press via kontinuerlig handlinger. Kontinuerlige handlinger har styrket lokal etos, og har bidratt til ervervet lokal kunnskap i konkret form via organisering om hvordan naturen skal disponeres, i høy grad av selvbestemmelse. Tradisjonen strekker seg tilbake til før midten av 1800-tallet, og bygger på slektssystemet av bilateral karakter, der både menn og kvinner hadde de samme rettigheter til å okkupere landet av sine foreldre. Allmenningen hovedbruk har vært *fôrutnytting, dyrebeite, bruk av bjørkeskogene til bygningskonstruksjoner og brensel, jakt, fiske og bærplukking*. (Bjerkli 2003:225-226)

Tradisjon i Manndalen av naturressursutvinningsaktivitetene er gitt etter lovlig tillatelse fra myndighetene. (Bjerkli 2003:220-228) Bjerkli (2003) bemerker de lokale prinsippene i form av lokal utnyttelse av allmenningen har blitt etablerte på grunnlag av begrepet kollektivitet, likhet og autonomi. Det vil si i daglig praksis har alle som bor i lokalsamfunnet, enten han eller hun er grunneier eller ikke, viser seg å stille likt når det er snakk om ressursutnyttelse allmenningen til egne formål. Det gir ingen individuell rett til å monopolisere ressurser på bekostning av andre. (Bjerkli 2003) Fordi alt i alt handler det i Manndalen om kollektiv rettigheter, om en person trekker seg kan neste mann i lokalsamfunnet ta over jordet. Det

beror på en viss grad av autonom konkurranse, som opererer etter "først til mølla"-prinsippet. Denne typen av lokal praksis bygger på likhetstanken om at - *du ikke bør gjøre noe som kan sette alvorlige grenser for andres bruk*. Kåfjord kommune har balansert prinsippene i generasjoner, og interne konflikter har vært lite å se av. (Bjerkli 2003:227-228)

Innen urfolks kulturelle tradisjon står troen og oppfatninger om samiske hellige fjell i Nord-Norge som en del av urfolkssamenes religion, men også en del av kulturarven deres. Jeg som sagt ikke fått tilgang og anledning til å intervjuere aktører innen reindriftsnæringen. Jeg velger derfor å anvende Myrvoll (2017) sin artikkel, en historie fra Nord-Norge. Fordi jeg mener det er vesentlig viktig å kartlegge samiske kulturelle og tradisjonelle livserfaringer inn i masteroppgaven min. Historien blir fortalt eksplisitt fra reindriftsutøver hvordan han, og flere andre familier innen reindriftsnæringen hilser på fjellet i midten av juni. Hellige fjell blir kategorisert høye eller lave, og de har ulike navn (Sáivu, Bássi, Áiles, Hálđi). (Myrvoll 2017) Navnene blir gitt på ulike samiske språk, fordi fjellene har fått sitt navn ut ifra det området de har opphav til. Samisk tro og tradisjon har ikke kun hellige fjell, men også flere steder er sterkt knyttet til deres religion i form av tradisjonelle samiske bosetningsområdet. Hellige steder som har blitt stadfestet innen tradisjonell aktivitet i form av brukt til offerformål, for eksempel spesielle bergarter store eller små, samt elver, isbreer, innsjøer og skoger. (Myrvoll 2017)

Reindriftsutøverne med familie hilste fjellet med å gå ned på knærne, og tok av seg hetten for - *«å be om lykke til og god helse med å holde flokken sin og levebrød»*. Senere på høsten gjentok de samme ritual med å hilse på fjellet, men som regel å hilse med capsen. I tillegg til å være i dalen opp til fjellet, passet de på å ikke gå for nærme og aldri på selve fjellet. De gikk istedenfor rundt fjellet, fordi ikke en stein skulle flyttes på for å gi fjellet ro og respekt. Hvis noen ønsket å fremføre tradisjonelle sanger eller joik, snakke høyt eller banne så var ikke det lov. Ble disse ritualene glemt eller oversett så kan ting gå skikkelig ille. Disse overnevnte tradisjonelle ritualene ble aldri snakket om til nordmenn, i frykt for å miste det hellige fjells nødvendige hell og lykke innen reindriftsnæringen. (Myrvoll 2017:110)

10.2.3 Sentrale funn forskningsspørsmål 1

Forskningsspørsmål 1 viser til innenfor region Nord-Troms stiller urbefolkningens bruksrett til landområder sterk representert via ILO-konvensjonen 27 og Grunnloven §108.

Reindriftsnæringa i regionen har i år rekke vært avvisende til øvrige befolknings

interessebehov når det gjelder bruksrett til landområder. Religion og kulturelle systemer i tradisjonelle samfunn har dype ervervet røtter satt i generasjoner. Lokal ungdom i Kåfjord kommune demonstrerte imot vindkraftutbygging på land. Region Nord-Troms er også kjent med klimautfordringer som gir redusert med beiteområder både for rein – og sau. I tillegg har det offentlige stat i region Nord-Troms svekket legitimitet på grunn av Fosen-sake, Alta-aksjon og Svartskog-saken.

Troms Kraft og kommunestyret har utfordringer med å komme i åpen dialog med reindriftsnæringa i regionen, og reindriftsnæringa har vært omtrent avvisende og ikke deltatt fysisk på arbeidsgruppemøtene. Troms Kraft hevder derimot å ha kommet i god dialog med enkelte reinbeitedistrikt, men det har ikke ført frem til økt deltakelse ifra reindriftsnæringa på mulighetsstudiens oppstartsmøter.

Derimot folkemøtene i regi Troms Kraft har vist seg å ha vært tatt imot av lokalbefolkningen, og vært godt besøkt. Troms Kraft ønsker i eventuelt konsesjonsprosess å komme i god dialog med reindriftsnæringa og øvrige lokalbefolkning i form av samrådsgrupper, for å oppnå demokratisk medvirkningsprosess.

10.3 Hvordan blir naturens stemme ivaretatt i planprosessen?

10.3.1 Økologisk demokrati og naturens iboende verdi

Under et av mine intervjuer av sentral lokal politiker, stilte jeg spørsmålet; - ***Har kommunen etablerte historiske rettigheter på beiteområder?***

Lokal politiker fra en av kommune i Nord-Troms argumenterer følgende:

- «*Tradisjonelle beiteområder for sau og storfe ligger i dag stort sett ubrukt av 2 grunner, - tilbakegang i landbruksnæringa samt stor rovdyrbestand (fortrinnsvis gaupe som er en ny art i Kvænangen). I tillegg er reintallet betydelig større enn for 40 år siden. Rein (okserein) beiter på områder som tidligere ikke blei brukt av samiske siidaer.*»

Mennesket har helt tilbake til antikkens tid satt spor på kloden vår, men i modentid preges miljøet i større grad av tydelige geologiske påvirkning. Menneskelig sivilisasjon er inne i en geologisk epoke kalt *Antropocen*, som kan forklares med «*menneskets tidsalder*». Kort

forklart navnet er tilpasset av forstavelen «*antropo-*», og betyr menneske, og «*-cen*» betyr ny, sett i en geologisk tidsregning. (snl.no/antropocen)

Ifra empirisk notatarbeid fra mulighetsstudien, kom det frem under ett av arbeidsgruppemøtene i fra to av aktørene. Siterer input-orientert medvirkning nedenfor:

- «*Kåffjord har dårlig sommerbeite, og vi har reindrifta som beveger seg inn og ut av kommunen vår hele året.*»
- «*Det er dårlig sommerbeite i Kåffjord. Reindrifta beveger seg derfor over fra Kåffjord til Kvænangen (dårlig sommerbeite, dårlig vinterbeite).*»

Noen av disse *antroposentriske* miljøproblemstillingene gjenspeiler overutnyttelse av ressurser, og krever bevaringstiltak for å rette opp. Antroposentrisk natursyn setter mennesket i sentrum, og har holdninger om mennesket rett til å regulere naturen etter sine grunnleggende behov. (snl.no/antropocen)

Allmenningsrett er rettsprinsipper som regulerer rettigheter og bruk av allmenninger.

Allmenning er et område i utmarken en ser ved skog – eller fjellstrekninger som er eid av staten, men i tillegg er det bygdeallmenninger som er eid i fellesskap, og av de som har bruksrettigheter i form av jordbruk i bygdelaget. (snl.no/allmenning) Der er også privatallmenninger, hvor mer enn 50 % er eid av en privat grunneier (lovdata.no/1992-kapittel-1). (snl.no/privatallmenning) Verdiskapning, det er jo det Troms Kraft er ute etter i forhold til det å etablere vindkraft. Jeg tenker hvis reindriftnæringa og privat grunneier overhodet ikke ønsker dialog så vil man jo aldri kunne møtes. En vil aldri da få klarhet i hva budskapet egentlig er. Viser nedfor hva lokal politiker mener hva budskapet er til reindriftnæringa og grunneier i deres kommune:

Lokal politiker flyttet i 1960 til en av kommunene i Nord-Troms, og kjenner lokalbefolkningen rimelig godt;

- «*Budskapet fra reindriftnæringa er – nei, men det er de på alt i form av skuterløype, turistvirksomhet. Der vet vi hva de sier, og de sier – nei, til alt. Grunneieren han sa til dem – om dere vil etablere atomkraftverk på hans eiendom, - ja, sett i gang og bygg i dag. Han er veldig der.*»

Dagens samfunn viser tendenser til å utnytte naturen for å tilfredsstille materielle behov, og det langt utover de grunnleggende behov. På grunn av det kan situasjoner oppstå, der

allmenningens sin tragedie fører til fellesressurser ikke får en naturlig erosjon. (Hardin 1968)
Proessen erosjon påført av menneskers umettelige behov for å handle etter sitt eget beste. Uten å tenke på å ta hensyn til omgivelsene, og det på tross av på sikt skader seg selv. Erosjon i seg selv er en naturlig prosess og ikke skadelige for miljøet. Problemet ligger i hvis jorderosjonen skjer alt for raskt, blir for omfattende eller forsvinner for godt. Jeg vil trekke frem nærmere bestemt avskoging, er med på å forårsake regnvannet ikke blir tregt opp i jorden. I stedet for finner regnet andre stier for å renne av gårde, og på grunn av det øker mulighetene for oversvømmelse og i verstefall tap av menneskeliv. I praksis vil det ha store ringvirkninger, men også et problem ved at lokalklimaet endres. (snl.no/erosjon)

Jeg vil bemerke, årsak til dårlig beiteområder i enkelte av kommune i Nord-Troms vet ikke jeg for sikkert er på grunn av overbeite eller klimautfordringer. En av mine informanter lokal politiker fortalte meg at klima – og miljø har endret seg i deres vertskommune:

- *«Det som vi har sett med det blotte øyet i Storffjord bare de siste 4-8 årene, som jeg selv tror har med klima og gjøre. For det første så går det mye ras, ras av snø om vinteren på plasser hvor det ikke tidligere i det hele tatt har gått. Bare mellom Skibotn og Hatteng triller det titt og ofte steiner ned, og det har nesten ikke blitt gjort tidligere. En kan gå tilbake flere ti år uten at det har vært noe, og det tines av permafrosten. Jeg har snakket også med noen som jobber i NVE, og en av de grunnene for at dette skjer er at permafrosten i fjellene tiner og dermed så løsner det. I tillegg kan en gå å se på naturen generelt. Gå nå en tur i skogen og se hvor mye bjørk, sogn og ei selje vekster i løpet av ett år. Det vokst ikke slik for ti og femten år siden i de hele tatt, så det er et eller annet som har skjedd. Det er noe som skjer i naturen, uten at vi kanskje hele tiden legger merke til det, men vi har lagt godt merke til det her med snø - og stein ras. Derimot ser man litt på Facebook, der er det jo ingenting som stemmer. Det er litt for mange som nekter for at det skjer ting; - ja, det har skjedd før, og det er ikke noe. En kunne se i avisa i går at 2 % målet har vi passert. Hvis vi ikke snart begynner og skjønner at noe skjer og gjør noe, så tror jeg vi ikke får det så ille – eg og deg, men neste generasjon er de som vil merke det.»*

Det å etablere vindkraft på land er resurskrevende og arealkrevende. Fordi som regel snakkes det om å etablere vindkraft i uberørte naturområder. Naturområdene er utmark som er et stykke unna der folk bor. Naturvernområder hvor også rovvilt og reindriftsnæringen opptrer omtrent side om side med hverandre. Viser nedenfor fra ett av mine intervjuer av lokal

politiker. Jeg stiller spørsmål; - **Hvordan ser andre næringer i kommunen på etablerte og regulerte beiteområder? Har reindriftsnæringa eller andre primærnæringer en strategi for å sikre / bevare / utvide beiteområder i arbeidet med revisjon av kommunale arealplaner.**

Lokal politiker argumenterer:

- «Utfordringen i vår og andre kommuner er at flere og flere slutter med dyrehold, noen gir opp på grunn av mye plager med rovdyr. Vi har en gård i kommunen som i dag mangler ca. 90 sauer og vedkommende klarer ikke mer. Dette spørsmålet vil være en viktig del av rulleringen av arealplan.»
- «Egentlig er det en stor steinur, vindkraftnæringa er interessant i området. Det er ikke gode beiteforhold der oppe, men det er et område som noe folk kanskje bruker til jakt og fiske eller bare for å komme seg ut for å oppleve total stillhet. Hvis de ønsker å bygge ut det så kan en si at selve området der er lite brukt, men hvis du kunne frakte disse vindmøllene uten at du var nødt til å bygge vei på masse kilometer bredt. Ja, så hadde det vært ypperlig. Kynisk vel å tenke, men det handler om vindmølleparken. Det andre er at det skal bygges en del veier som skal tåle like mye som Europaveien. Det er det som er blitt satt som kjempestore spor altså, også er det i beiteområder både vinter, høst og sommerbeite der oppe. Troms Kraft har prøvd å komme i dialog med reindriftsnæringa, men de har nektet å møte og de har nektet å snakke med dem. Jeg vet ikke hvordan Troms Kraft skal komme i dialog med reindriftsnæringa, og de har ikke klart det hittil.»

Troms Kraft arrangerte et folkemøte i alle fire overnevnte kommuner i Nord-Troms. Ifølge en av mine informanter som deltok på ett av de folkemøtene kunne bekrefte, det ble et dårlig møte. På grunn av mye støy, men også Troms Kraft gjorde en dårlig jobb og innsats. De gjorde som i andre tidligere faser å dele opp i gruppearbeid, men det kan være mulig det passer for andre plasser. Det var ikke smart gjort av dem, sa en av lokal politikere. Jeg fulgte opp med spørsmål: - **Hva var det som gikk feil der tenker du, i forhold til gruppeprosessen?**

Lokal politiker argumenterer:

- «Nei, det var for mye ledende spørsmål. Det var dumt gjort, og det sa vi til dem; - Fortell hva det gjelder, fortell hvorfor dere vil gjøre det og hvor dere vil gjøre det. Derfor det gruppe greia kunne de ha spart seg for, egentlig. Det falt ikke i god jord. De fleste under møtet giddet ikke å gjøre noe, og de skrev bare – vi vil ikke ha. Eller det var vel en gruppe som svarte på en passelig måte, men det var kun en av seks og syv grupper.»

Meg spør: - **Hva var det som gjorde at spørsmålene føltes som ledende spørsmål under folkemøtet?**

Lokal politiker argumenterer:

- «Jeg husker ikke spørsmålene, men de var laget på en dum måte for å si det sånn. Jeg har sagt til Troms Kraft, at jeg liker at folk er ærlig, oppriktig og snakker sant.»
- «Jeg synes team møtene har vært helt grei, ja, helt ok. Selv om de kanskje prøver å selge det vel mye inn, med at vi får masse arbeidsplasser, hydrogenproduksjon og litt forskjellig. Alle vet at hydrogenproduksjon bør ligge i nærheten av der det skal brukes. Fordi det er ikke så smart å kjøre hydrogen med vogntog fra fortet til grøtsund til Tromsø. Nei, det hadde vært flott for kommunen om vi kunne få vite at vi fikk 40 millioner i inntekt og antakeligvis mer. Ja, da hadde vi vært kvitt lånegjelden våres på 8 år»

Meg spør: - **Er det slik at du ikke føler at Troms Kraft har nok legitimitet i forhold til den åpne prosessen?**

Lokal politiker argumenterer:

- «Nei, det handler om hvordan mye natur skal vi stille til rådighet, og samtidig så vet vi å ha stilt mye natur til rådighet. Troms Kraft klarer ikke å gi kraft til bedrifter som ønsker å etablere seg i her i kommunen, men de kan gi samme krafta til andre kommuner og etablere seg der. Jeg sa til «Troms Kraft» en gang; - vi føler at, ja om du går tilbake x-antall år så dro

Portugisere til Sør-Amerika så kom de hjem med gull og edelsteiner. Vi ønsker ikke å være råstoff leverandør for at du kan skape arbeidsplasser mange andre plasser, også sitter vi her med skjegget i postkassen. Vi ønsker, ok, hvis det bygges ut her kraft, gjerne bruke kraft en annen plass, men sørg jagggu meg for at vi også kan skape arbeidsplasser i en distriktskommune der ting blir produsert her. Det er det folk er litt irritert på.»

I Nord-Troms er kommunene rammet inn av næringer som sauebeite – og der reinbeite er dominerende i Kvænangen, Nordreisa, Storfjord og Kåfjord. Vindmøller er omstridt fordi det blant annet gir krav om areal, og de er trussel mot biologisk mangfold som for eksempel fugl, dyr og reindriftsnæringen. I tillegg så har vindmøller en form for visuell forurensning for et lokalsamfunn, og vil derfor påvirke andre næringer i kommunene negativt, med å forstyrre den totale naturoplevelsen for eksempel turistnæringa, jakt, fiske og hyttelivet.

Ulike aktiviteter og interesseverdier ønskes å bli vernet av lokalbefolkningen, og det er for eksempel elgjakt, rypejakt, sykkelløype, skuterløype, fiskekart, bærkart og fjellvandrings muligheter. Innenfor naturvernet så har de en gaupe – familie som er fastbestand i Skibotn, jerv registrert som fastbestand i Storfjord og det har blitt observert streifdyr av ulv og bjørn i nærheten av Signaldalen og Skibotndalen. I Storfjord kommune kom input-orientert argumenter fra to av aktørene i arbeidsgruppemøtet;

- «Lavkadalen er et helvettes vindforhold.»
- «Uberørt natur og vindkart matcher virkeligheten.»

Fiske og lokale fiskevann har region Nord-Troms. Kvænangen og Storfjord kommune så ble fiskevann konkretisert som viktig med tanke på lokal livskvalitet. Det kom frem på oppstarts arbeidsmøtene fra fastboende, å ha fiske som en av sine sentrale fritidsaktiviteter. Uten at det kom frem konkret, men heller implisitt fra flere informanter så er elva i sesongen, fisket i elva og vannet et samlingspunkt i bygda. Det kom frem under oppstartsmøtene om fiskevann var steder de ønsket å holde tett inntil brystet, og hadde egentlig ikke ønske om å dele koalisjon inn på GIS-kart i arbeidsgruppa med andre. For enkelte kan slike fiskevann etablere sosiale grupper, der de møtes både i og utenfor selve fiskesesongen. (Olsen 2012)

I enkelte sosiale kretser kan hemmelighold av informasjon. Kunnskap på gode fiskevann kun deles med utvalgte kretser av familie, venner og jakt- og fiskekamerater. Hvor sterk relasjon det er mellom vedkommende har åpenbart noe å si, for blant annet den følelsesmessige

verdien som er etablert i jakt-/fiskeopplevelsen til det konkrete stedet. (Olsen & Thuen 2012) Andre jegere eller sportsfiskere vil selvfølgelig ha stor glede av det konkrete stedet, å konkurrere eller skape distraksjoner for eksklusive jakt-/fiskeopplevelsen. Folk har tendenser til å ikke fortelle alt de har på hjertet under formelle møter, og sannsynligvis ble ikke alle jakt-/fiskesteder markert inn i kartet til Troms Kraft den dagen. Fordi unntaket ligger som regel hemmelighold overfor fremmede, men svært nære familierelasjoner, altså for deling blant foreldre og barn. (Olsen & Thuen 2012)

Menneskelig aktivitet er med på å skape samspillet med landskap. Individene anvender og fortolkninger gjør land transformert til landskap, men naturen står seg uavhengig til disse fortolkningene. Landskap tas med i prosesser der folk "*make their living and understand their own placing in the world*" (Bringslid 2012). Det vakre samspillet setter kulturelle rammer i form av verdier for landskapet, når mennesker setter sine avtrykk i jordoverflaten. (Bringslid 2012:94). Landskapssyn er viktig for å kunne forstå menneskene i likhet med er nært knytt til deres identitet, og stedets minner og historie. En fin måte å skildre landskapssyn på er å se ut ifra erfaring, med å sette et skille mellom «*indre landskap*» - slik en ser det «*med hjertet*». Det «*ytre landskap*» - er slik de tilreisende besøkende ser det, med første inntrykk øynene. Mennesker har som regel erfaringer knyttet opp om et sted og sitt indre landskap, og de vil da sitte igjen med en følelse om «*å være hjemme*». (Bringslid 2012:95).

For overnevnte trend skal klare å snu kurs er menneskelig aktivitet både rettslig, og politisk nødt til å tenke mer i retning mot økosentrisk syn. Jordens premisser krever å komme i sentrum, fremfor mennesket. Sannsynligvis være nyttig på en slik måte å kombinere kvalitative naturfaglige studier, men i et tverrfaglig samarbeid. For så knytte data opp mot lokale innbyggere sin kunnskap, og fornuft om landskapets utopi. Når forskere anvender denne form for verktøy av vitenskapelig kunnskap. Knytter det opp mot lokal og tradisjonell kunnskap så kan en si det er *hybrid vitenskap*. (Benjaminsen & Svarstad 2017:17) Ved bruk av hybride metoder vil analyse av økologiske landskapet tolkes mer bredt, og formålet her vil være å dokumentere en alternativ og mer konkret framstilling av mulige *erosjon* i miljøet. (Benjaminsen & Svarstad 2017:17-18) Dette vil ikke i praksis si enhver innvirkning på naturen, gitt vitenskapen stemmer, vil gi lokale aktører og eksperter en mulighet via tverrfaglig medvirkning å forutse ringvirkninger lenger enn det vi har kapasitet til.

Et politisk økosentrisk natursyn gir mennesket ulike muligheter å se naturen på, fordi det handler til slutt om hvordan naturressurser forvaltes av mennesker. Det vil si alt som er til har det en moralsk egenverdi. (Benjaminsen & Svarstad 2017:18-31) Hvordan naturressurser skal

forvaltes fører som regel til lokale konflikter, og maktrelasjoner og maktutøvelse blant interne og eksterne aktører sees i konkrete caser.

Ifølge Thomas Hobbes (1588-1679), naturtilstand eksisterer det verken solidaritetsfølelser eller forpliktelser overfor andre, med tanke på bestemmelser i forhold til mellommenneskelige relasjoner. I filosofisk perspektiv i naturtilstanden eksisterer det kun en rett, og det er naturretten. Det vil i naturretten forklarer hva folk har rett til å ta seg til, men sier ikke noe om hva vi har plikt til. Fordi moralske hensyn angår det siviliserte samfunnet, ikke naturtilstanden. (Anfinsen & Christensen 2019:171-175) Det kommer derimot flere utfordringer med slike moralske grenser, fordi mennesker må lære å respektere naturen når det gode samfunn skal bygges.

I Norge er det allmenkjent, nordmenn setter stor pris på mangfoldet naturlandskapet gir oss av dyr, planter og bær. En viktig tankevekker her vil være - naturen trenger ikke menneskene, men menneskene er avhengige av naturen og sitt miljø for sin eksistens på jorda. Om miljøforvaltning tar forhastede avgjørelser i forhold til natur spørsmål, kan det i verste konsekvens få fatale baksider. Med tanke på tap av miljø og naturens naturlige iboende ressurser i form av jordbruk, skogbruk, mat og naturverntiltak for fremtidig generasjon. (Benjaminsen & Svarstad 2017:18)

10.3.2 Planprosesser består av naturressurser, sted og landskaps prosesser

Landskap i dag innenfor by og region, er lagt under hardt press for å kunne følge internasjonale konvensjoner som Norge er en stor del av, deriblant FNs bærekraftsmål og Parisavtalens forpliktelser. I tillegg så har den norske klimadebatten virket til tider demobiliserende på befolkningen, fordi den har blitt satt i sammenheng med teknisk-økonomiske dilemmaer som spriker fra folks hverdag. Under mulighetsstudien kom det klart frem fra aktørene i Kvæningen kommune uten å si det eksplisitt. De var relativt klar på hva som forstyrrer legitimiteten i medvirkningsprosessen. Sitater fra arbeidsgruppemøte i overnevnte kommune:

- «Lokalbefolkninga opererer i samme marked. Innbyggerne er nødt til å få dekt sine primærbehov, med tanke på balanse mellom -kapital, markedet og industri.»

- «Vi må tenke lokalt - ta på oss riktig hatt - ta ansvar i det grønne skiftet – vi som kommune kan bidra til å påvirke.»

- «Bør være regulering av frislipp på datasenteret. Hva er det grønne skiftet skal prioritere? Om 10 år så kan det være noen nye holdninger på fylkestinget som vil kunne påvirke Troms Kraft som privat aktør på markedet, og vil kunne påvirke priser.»

Troms Kraft er interaktiv i form av retorisk *etos* og *patos*, og forsøker å betrygge arbeidsgruppemøtet i Kvænangen kommune;

- «Viktigheten er å skape verdier. Og eierskaps-modeller er viktig å opparbeide, for å trygge lokalsamfunnet.»
- «Vi er her for den offentlige virksomheten, og har som formål å stoppe klimaendring.»

Offentlig planlegging og planleggingsteori er allmenkjent kritisert for å være «*stedsblind*». Deriblant er *sted* som kategori i den norske plan – og bygningsloven fraværende. Å kunne praktisere innen «*ansvarlig stedsutvikling*» for planlegging, bør landskapsperspektivet stå sentralt for å kunne forstå både analytisk og metodisk større kulturelle, sosiale, økonomiske og politiske prosesser. Ett sentralt poeng for planlegging skal skape gode steder, er behovet for stedsbegrepet forstås som noe mer enn styring av arealbruken. Arealplanlegging innen offentlig forvaltning vil jeg si har likhetstrekk med den kategoriske romforståelsen.

Kategoriske romforståelsen, der steder «*er*» og ikke blir til, der et sted er et sted og ikke flere, men hvor det «*eksisterer*» en kultur. Landskapet har sterk rotfeste i menneskers liv, fordi de i stor grad benytter landskapet til å verdsette hvem man er. I tillegg har mennesket sterkt behov for å prøve og forstå i et historisk perspektiv, hvor de er medlem av et større samfunn.

(Bringslid 2012:95)

Det å kunne utløse grønn omstilling i kommunene så er det en rekke faktorer som bør diskuteres, og sees som grunnleggende for omstillingsprosesser; - *forståelsen for den lokale kunnskapen, institusjonalisering og nettverksbygging.*

For det første, forståelsen av den lokale kunnskapen må sees i et større perspektiv. Tatt i betraktning bør prosessen ha elementer med seg som *demografi, natur, kultur og infrastrukturviser*. Fordi overnevnte elementer vil ha innvirkning på hva omstilling vil omhandle i en konkret kommune. (Haarstad & Rusten 2018:120) Det viser seg slik, det er ikke størrelsen på kommunen som avgjør om det blir gjennomslagskraft for klimapolitikkutvikling. Viser spesifikt til eksempler innledningsvis i oppgaven *Smart Senja, og Berlevåg kommune* HAEOLUS - satsingen formål om å teste kombinasjonen av vindkraft

og hydrogenproduksjon (DNV GL-Rapport:16-18,36). Primært handler vellykket klimapolitikk -utvikling om engasjement blant *kommuneadministrasjon og – politikere, lokal medvirkning* og av *styringssystemet* for klimaspørsmål. I tillegg ser man ulike lokale forhold som misnøye, tvil og kulturelle utfordringer innen styringssystemet spiller sterkt inn for klimapolitikk skal få aksept. (Haarstad & Rusten 2018:120-121) Fordi lokal identitet spiller en sentral rolle for om hvilke virkemidler en kommune ønsker å identifisere seg med. Vil en småkommune i Nord-Troms ha ønske å bli en industripark for vindkraft i et større perspektiv. Jeg siterer nedenfor input-orientert argumentasjon fra to informanter som har sentral rolle som politikere i hver sin kommune i Nord-Troms;

- *«Vi ønsker ikke å være råstoff leverandør for at du kan skape arbeidsplasser mange andre plasser, også sitter vi her med skjegget i postkassen. Vi ønsker, ok, hvis det bygges ut her kraft, gjerne bruke kraft en annen plass, men sørg jagggu meg for at vi også kan skape arbeidsplasser i en distriktskommune der ting blir produsert her. Det er det folk er litt irritert på.»*
- *«Fordelen er at kommunen produserer kraft som delvis gir oss inntekter og kanskje noen arbeidsplasser.»*
- *«Ulempene er først og fremst dimensjoneringen av vindkraftanlegg. Dette gjelder veier og linjer i utbyggingsperioden.»*
- *«Fordelen er at vi at vi ved utbygging kan stille mange krav til blant annet tilgang på X% av produksjon slik at vi har tilgjengelig kraft til å kunne få bedrifter til å etablere seg i kommunen. Annen fordel er selvsagt at det vil være med på å styrke kommuneøkonomien vesentlig.*
- *«Ulemper, her vil jeg kun nevne noen og det er at det vil medføre ulemper for reindriftsnæringen, legge beslag på totalt urørt natur, enda mer av vår natur blir brukt til kraftproduksjon.»*

Det eksisterer flere ulike virkemidler for om et lokalt samfunn bidrar i omstilling til et lavutslippssamfunn. Et av virkemidlene er, borgerne kan akseptere restriktive virkemidler om lokalsamfunnet opplever de er i *krise*, eller kan vise til en felles problemforståelse. (Sand &

Schneider 2017) *Visjon* om et styrket og attraktivt sentrum og næringsliv i form av ny teknologi. For å fremme en teknologisk fremtid har begrepet «*visjonering*» bidratt til å betegne mangfoldet av aktiviteter, og ikke kun inngått i ny oppdagelse der ingeniørutvikling i form av nye teknologier styrer medvirkningsprosessen til prosjektet. Det handler like mye om tanken om å fremme visjoner, om hvilke formålstjenlige virkemidler har disse teknologiene vil kunne ha for lokalsamfunnet. Ideen bygger på å tiltrekke seg oppmerksomhet, og påvirke dynamikken i offentlig diskurs kan bidra til å forme utvikling i arbeidet. (Sand & Schneider 2017)

10.3.3 Tverrfaglig samarbeid bør gi bedre forståelse av landskapets utopi

Offentlig planlegging er per dags dato tverrfaglig, og derfor står behovet sterkt for å anvende ulike typer kunnskap (lokalkunnskap) når kommunene ønsker å gi helhetlige planløsninger. I den senere tid har samfunnsvitenskapelige disipliner ledet fram til en ekspansjon av økt forståelse for medvirkning og demokrati. (Aarsæther et al., 2018) Fordi det bidrar til å gi et klarere perspektiv på ulikheter og klasseforskjeller, likhet med gir ulike problemstillinger. Som også bidra til å få oversikt blant styrings – og samordningsutfordringer og deres legitimitet blant sivilsamfunnet. (Aarsæther et al., 2018:19)

Forarbeidet til ferdigstilt rapport i regi av Troms Kraft så har utbygger oppfordret, og motivert hver kommune til å iscenesette arbeidsgrupper for sin kommune. Hver kommune var blitt tildelt medansvar for å sette sammen sine egne arbeidsgrupper. Kommunal arbeidsgruppe for hver enkelt kommune skulle bidra til å effektivisere arbeidet. Innenfor arbeidsgruppemøtene i Nord-Troms opptre aktører fra organisasjoner og politiske partier. De er samlet for å skape debatt og meningsdannelse angående aktuelle dilemmaer for etablering av fornybar energi. (tromskraft.no/utvikling-mulighetsstudien) Kommunal arbeidsgrupper var satt sammen av inviterte sentrale aktører bosatt i lokalsamfunnet.

Viktigheten rundt det å opparbeide seg lokalt kunnskapsgrunnlag innen offentlig planlegging, er å gi forståelse for når utforming av samfunnsplaner og arealplaner skal prosesseres. Særstilt der hensynstakning for kommunen er å oppnå formålet av å sette de riktige tiltakende rundt kulturell kompleksitet, belyse lokal og regional utvikling. (Aarsæther et al., 2018:19) Derfor stiller forholdet mellom fag (profesjonelle planleggere), politikk (folkevalgte), marked (utbyggere og næringsliv), eiendom (grunneiere) og samfunn (berørte interesser) er sentralt tema i planlegging. Gruppedynamikken i arbeidsgruppemøtene i Nord-Troms så deltok

ordfører, kommunedirektør, arealplanlegger, politikere i kommunestyre, naturvernområde, friluftsråd, styret for verneområder, Sameforeninger, Kvensk og sjøsamisk forening, grendelag, indre allmenning, næringsbygg, reinbeitedistrikt, jeger – og fiskerlag, geit og - sauebeitelagforening, snøskuterforening, elveeierlaget, Statskog, bygdeutvalget, ungdomsrådet (Kåffjord & Nordreisa), Husky – turisme, nasjonalpark og floravokterne.

(Tromskraft.no/mulighetsstudien) Det vil si ikke alle overnevnte aktører var like godt representert i hver kommune, fordi det var ulikt oppmøte i hvert arbeidsgruppemøte, men samlet sett var det disse som møtte opp på de fire første møtene i region Nord-Troms.

Denne etablerte tverrfaglige kunnskapen vil kunne føre til bro bygging på tvers av mange «*subkulturer*». (Taylor 1994) Dermed kan møteprosessen blant fellesskapsmiljøer belyse hensynssoners utfordringer, i komplekse interessekonflikter der også kommunikativ planlegging blir verdsatt. Geografiske steder har en ansamling av kompleksitet og mangfold, men også interessekonflikter i relasjon blant mennesker og natur. Steders landskap er til stadighet under konstruksjon. Der mennesker og natur bidrar til etablering av relasjoner, forhandlinger, praksis og makt. Det vil si steder er mer enn sosiale relasjoner, fordi det består av ansamlinger av sosiale og materielle komponenter. (Haarstad & Rusten 2018:171)

Makt er ettertraktet, alle søker etter det, alle vil ha det. Arbeidsgruppe møtet er satt inn i en medvirkningsprosess, og jeg vil kategorisere det på samme steg i stigen for borgerdeltakelse som folkemøtet i punkt 10.2.1.1 i oppgaven. Fordi det var invitert bygdelag, jeger – og fiskerlag, geit og - sauebeitelagforening, snøskuterforening, Sameforeninger, Kvensk og sjøsamisk forening, grendelag, indre allmenning og noen flere. Jeg stiller meg litt kritisk til at kommunedirektøren også var til stede, med tanke på som rådmann er den øverste administrative leder i en kommune. Hvilke signaler dette sender ut til deltakerne i arbeidsgruppa kan jeg ikke si noe om på stående fot, men det kan ha påvirket hvordan gruppedynamikken utgjorde seg.

Tverrfaglige møteprosess blant fellesskapsmiljøer er ingen «*quick fix*». Som følge av de krevende målene om "*inkludering*" og "*deltakelse*". Målene omhandler på et sett og vis ulikheter som krysser i kultur og klasse, interesser og ideologi, verdier og identiteter. I enhver sosial og kulturell samfunnsgruppe så stiller individer og grupper seg ulikt i forhold til hverandre, men innenfor alle sosiale arenaer og samfunnslag skapes det *transaksjonsprosess*. (Barth 1966) Blant aktørene som interagerer innen samme kultur, bidrar til å skape nevnte verdier der alle streber etter de samme målene. Fordi fellesskapsmedlemmer har som regel ulikt verdisyn, og er derfor nødt til å lære av hverandre for å etablere kunnskap om våre

mange kulturelle, økonomiske og politiske forskjeller. (Sager 2012:159) Identitetsdannelsen blant aktørene skapes via samhandling. På grunn av identitet tilpasses og respekteres via samhandling, og anerkjennelse på identitets ideologien i samspillet med andre. (Agger 2010:550, Barth 1966) Aktørene får på et sett og hvis føle prosessen på kroppen, fordi det gir bekreftelse på at «*det er her jeg hører til*». (Barth 1966:12-21)

Åpen dialog på det sosiale planet skaper forståelse av at identiteter dannes. Lik regulering vil kreve økt innsats for å gi politikken lik anerkjennelse blant borgere, for å ha passende modus i et sunt demokratisk samfunn. (Taylor 1994) Jeg bemerket meg som observatør ved arbeidsgruppemøtene i Nord-Troms, det var kun Kåfjord og Nordreisa av de overnevnte kommunestyrene hadde invitert ungdomsråd fra lokalsamfunnet til å delta i gruppearbeidet.

De samfunnsgrupper som blir ekskludert eller nektet sosial anerkjennelse vil føre til mer «skade» enn nytte. Fordi i den grad *projisering* vil bidra til å gi et mindreverdighetskompleks av nektede individ/gruppe deltakelse. (Taylor 1994) Kan i verstefall føre til et forvrengt og undertrykt bilde, i den grad bildet blir *internalisert*. Det vil si ideologier som *multikulturalisme* har underbygget av premisser om å holde tilbake informasjon til berørte sosiale grupper med å ikke gi anerkjennelse, på grunn av projisering. Vil i praksis gi uttrykk for å være en form for undertrykkelse. (Taylor 1994:25-37)

I tillegg kan møteprosessen ledes av ulike økonomiske dilemmaer, men også føre frem til å løse krevende dilemmaer om å forene dypt forskjellige sosiale og kulturelle identiteter. (Forester 2009/2016) I praksis er det slik, utfordringer i komplekse interessekonflikter har ingen universalmiddel eller en fast fasit, for å komme til bunns i slike saker. Dermed vil konfliktfylte saker kreve mekling for å kunne opprettholde mangfold, og inkludering i fra blant annet lokalmiljøet. (Forester 2009/2016:363-382)

Storsamfunnet behov viser seg som regel å komme i konflikt med minoriteters behov. Pierre Bourdieu 1995 karakteriserer den herskede klassen kan ikke opptre uavhengig av medlemmer fra den klassen som er under seg. Det er et allmentkjent uttrykk – «*en er aldri sterkere enn det svakeste ledd*». Fordi den herskede klassen selger sin arbeidskraft til de eiendomseierne klassen for å tjene til livets opphold. Bourdieu 1995 karakteriserer fenomenet i trå med symbolsk makt, og har kun påvirkningskraft i det den anerkjennes, og når det verdiløse ved den miserkjennes. Mennesker i det europeiske – og amerikanske samfunnsstruktur er siviliserte til det stadiet av vi aksepterer den symbolske makten fra intellektuelle borgerskapet

for det som angår urbanitet, alle skalaer av maskulin dominans og skikk. (Bourdieu 1995:258-259)

10.3.3.1 Bringe makt til "forhandlingsbordet"

Ifølge Bourdieu (2000) er makt definert til å være forenet med symboler, og deres mening er definert og avgjort av den regjerende klassen i et hvert samfunn. Den regjerende klassen rangering inngir samfunnet for å symbolisere maktforskjeller i sivilsamfunnet er oppsiktsvekkende. Ifølge Bourdieu så treffer kategoriseringen av fenomenet til hva som skal være sosialt akseptert, det definerer blant annet hva som er god og dårlig smak innen kunst, kultur, matkultur, klassesilhørighet, sosiolekter og innvielsesritualer. I et større perspektiv er det ikke usannsynlig at betegnelsen for symbolsk makt er forankret med symbolsk kapital (kulturell prestisje). Han har betraktet dem som maktstrukturer med sin subjektive integrerte drivkraft. (Bourdieu 2000:13-134)

Under hver av de fire arbeidsgruppemøtene presenterte Troms Kraft samme PowerPoint-presentasjon, og engasjerte hvert arbeidsgruppemøte med gruppearbeid. Gruppearbeidet gikk ut på aktørene seg imellom i interaksjon skulle tegne inn (i et GIS-kart skrevet ut på papir) bruksområder, og interesseområder for sin kommune. Geografisk informasjonssystem (GIS) er et datasystem som håndterer geografisk data. Datasystemet oppgir romlig dataopplysninger om egenskaper, og relasjoner til objekter som er entydig geografisk stedfestet. (Grinderud et al., 2017:16) Jeg vil betrakte denne del av medvirkningsprosessen til å være i steg (1) og (2) i Arnstein (2019) 8-trinnsstige for borgerdeltakelse.

GIS-kart vil kunne hjelpe Troms Kraft i ettertid å gi grundigere analyse av romlige- data, i form av arealområder for konsekvensutredning. Jeg viser til nedenfor de to arbeidsoppgavene, gruppene i hver kommune ble tildelt:

- *Oppgave 1: «Bruk av utmark og naturressurser i næringssammenheng».*
- *Oppgave 2: «Innbyggerne/andres bruk av utmarka; vinterbruk, sommerbruk og naturmangfold.» (Tromskraft.no/mulighetsstudien)*

Det å kunne føre kommunikasjon på tvers av kulturer vil kreve oppmerksomhet, respekt og evnen til å lytte. (Smith 2009:86) Det vil være en vinn vinn situasjon om individet blir tatt hensyn til i form av følelsen av frihet, vil øke via deltakelse i beslutningstaking. Deltakelse i

form av input-legitimitet, vil gi individet reell grad av kontroll over livets realiteter og strukturen i omgivelsene. (Pateman 1970:26) Her eksisterer det to veis kommunikasjon blant aktørene. Makt er en måte og påtvinge andre en adferd som i bunn og grunntilhører ens egen vilje. Det vil være en mulighet til å skille dialog og diskusjon blant de involverte aktørene. Først og fremst diskusjon bekrefter aktørers behov for å vinne frem sin sak, mens i en dialog søker aktører ytterligere informasjon og opplysninger om en sak de ikke kjenner godt nok til. (Einarsen et al., 2021: 304-305) Kommunikativ planlegging kan vise seg å støtte bottom-up planlegging, men den kan også bidra til top-down planlegging oppnår gründerinteressene til privat næringsliv og offentlige myndigheter. (Sager 2013:235)

Det er særdeles viktig i forhandlingsprosesser og beholde gjensidig respekt. Med å lytte til lokalpersoners historier, ferdigheter og gi innsikt i arbeidet vil kunne bidra til å bevare lokal samfunnsbygging, men også praktisk samarbeid innenfor medvirkningsprosessen. (Smith 2009:86) Det eksisterer noen baksider på arenaer der et hemmelig rådgivende styre til toppfunksjonærer i kommunen administrasjon går på kammerset og blir enige seg imellom, og deretter legger frem en omtrent ferdig stilt handlingsplan (produsert på kammerset). (Flyvbjerg 2002:357) For så det hemmelige rådgivende styre viser og fremsnakker planene til «forhandlingsbordet» for den kollektive beslutningstaker. Særstilt når beslutningstakere i all hovedsak har som mål om å overtale interessenter, til å komme sammen angående et prosjekt. I klima - og miljøraker argumenteres det imot, på slike arenaer kan det oppstå ekskludering av lokalsamfunnet nettverk. (M. d`Hont & Slinger 2022) Det har forårsaket tap av verdifull lokal kunnskap, på grunn av tap av retorisk samhandling innen demokratisk medvirkningsprosess. (M. d`Hont & Slinger 2022) I tillegg har det ført til sosiale institusjoner har tapt i verdi på grunn av et tynt, og lite opplyst designrom på grunn av kategorisering av andre i samråd med kollegaer/en venn. Der dialogen i designrom bør opptre via interaksjon blant berørte parter. Det har resultert i forskere og beslutningstakere har nådd til et punkt, hvor de ikke har vektlagt lokalsamfunnets erfaringsbaserte argumenter. (Flyvbjerg 2002:357) Dårlig kommunikasjon igjen kan føre til uvitenhet om lokale perspektiver, men også ledet dem inn i uoppklarte og lav kvalitet på grunnleggende lokale løsninger. (M. d`Hont og Slinger 2022:898)

Jeg stilte politiker og ordfører i to av kommunene i Nord-Troms spørsmålet: - ***Hvor står diskusjonen nå og fremover mellom kommunestyret og lokalbefolkninga, og ansvarlig utbygger i prosjektet vindkraft i Nord-Troms?***

- «Nå er det ganske liten diskusjon. Det foregår kanskje litt debatt på nett og litt i fysiske sosiale grupper. Kommunestyret, som er nyvalgt, har ikke tatt initiativ til noen prosess. Ny aktivitet kan ikke forventes før ut på nyåret.»
- «Høyre og Ap som har flertall i kommunestyret har sagt nei til vindmøller denne perioden, jeg kjenner ikke til at noen andre partier eller grupper har andre ønsker. Vi som er politikere er valgt av folket for å tjene folket, nesten ingen i kommunen har ønske om slike prosjekt»

Jeg fulgte opp med spørsmålet: - **Hvordan skal kommunen legge til rette for åpen og aktiv medvirkningsprosess for å unngå varige konflikter i lokalsamfunnet, med tanke på etablering av vindkraftverk?**

- «Gjennomføre bygdemøter med mulighet for medvirkning på flere stadier i en slik prosess.»
- «Her gjelder det å involvere så mange som mulig, vi har aktive Bygdeutvalg, elveeier lag andre lag og foreninger som vi vil ta kontakt med. Helligskogen reinbeitedistrikt vil være en meget viktig aktør.»

Med å også vektlegge tverrfaglige aktiviteter gir potensial til å se nye løsninger, og innpasse lokal kunnskap i prosjektet. Ved å etablere en slik generering av policyløsninger, vil på sikt gi utforming av løsninger for steds baserte utvikling. Det vil si i praksis å gi en bredere forståelse av landskapets utopi, enn de som frembringes av profesjonelle eksperter alene. (M. d'Hont & Slinger (2022): 912)

Arbeidsgruppemøtene var satt sammen av et tverrfaglige grupper. Derimot evaluerte kommunestyret mot nyskapning angående tilnærminger til interessenter, men lokale innbyggermedvirkning til arbeidsgruppemøtet var ikke invitert. Det vil i all hovedsak være viktig i en senere transformativ demokratisk medvirkningsprosess, å involvere ikke bare én interessent når andre er berørt og ønsker å være med. (Flyvbjerg 2002:357) For å begrunne det viser jeg til kystforvaltningen i Nederland arbeid mot et mer målrettet arbeid for å

omfavne lokal kunnskap, og formålet mot innovative eller mer rettferdige løsninger for kystnære landområder. (M. d'Hont & Slinger 2022:897-898)

Det vil si i 2016 fikk kystforvaltningen i Nederland engasjert lokalbefolkningen med å kontakte fjorten lokale interessenter («*stakeholders*»), som ble tildelt ansvar for å sette sammen egne mulige «*minioffentligheter*» (Smith 2009). Her hadde stakeholders ansvar å samdesigner mulige løsningsvisjoner for øya deres, og det var i alt seks profesjonelle eksperter med som hadde rådgivende rolle i arbeidsgruppemøtene og samspillet var med lokale innbyggers kunnskap basert på *egalitær* premiss. (M. d'Hont & Slinger 2022:905-910)

Dessverre oppstod det maktdynamikk og gruppedynamikk under arbeidsgruppemøtene, som følge av faglig kompetanse og ståsted blant aktørene. Det bidro til ifølge Smith å begrense kunnskapsdelingen, og ga lite rom for åpne diskusjoner. For at innovativ medvirkningsprosess skal bli demokratisk effektiv, foreslår forskningen til Smith synliggjøring av lokal kunnskap (der eksperter medvirker i bakgrunnen), men der noen med faglige innspill i forgrunnen i arbeidsgruppemøtene. For på den måten skape maktbalanse mellom faglig eksperter og lokale eksperter behov for å bli hørt og tatt hensyn til i en medvirkningsprosess. (M. d'Hont & Slinger 2022:911)

Jeg velger å vise til empiri fra mulighetsstudien i Kvæningen som forteller litt om graden av inkludering, og deltakelse for å innpasse lokal kunnskap. I møtet deltar 12 aktører fra ulike lokale interesse organisasjoner inkludert ordfører og daværende kommunedirektør.

Reindriftsnæringa var invitert, men møtte ikke opp eller det vil si kun to representanter for hvert sitt reinbeitedistrikt. Det vil jeg si er bemerkelsesverdig, med tanke på det kom frem på møtet i Kvæningen største del av kommunens beiteareal er i dag tilegnet reindriftsnæringen. Reindrifta beveger seg frem og tilbake fra Kautokeino i Finnmark til Kvæningen i Nord-Troms vår og høst. I kommuneplanen står det skrevet, kommunen har regelbundet møter med reindriftsnæringa (Kvæningen/kommuneplans-samfunnsdel2021-2032:31).

Nedenfor henviser jeg til intervju av en politiker i Kvæningen kommune. Spørsmålet jeg stilte var: - ***Finnes det uttalte mål om å få en grønnenergi i dagens reindriftsnæring? Kan reindriftsnæringen komme til å måtte vike for behov for kraft til næringsindustri og bosetning i framtiden med tanke på å opprettholde bosetting og forhindre fraflytting?***

Lokal politiker argumenter følgende:

- «*Dette er ikke et helt usannsynlig scenario. Mange tenker nok at reindrifta må vike. Kommunalt er det verken et uttalt eller sannsynlig mål.*»

Lokal politikere i Storfjord kommune argumenterte følgende på samme overnevnte spørsmål:

- *«Reindriftsnæringen må være flinke til også å ta hensyn til at en kommune har behov for å vokse, legge til rette for næringsetablering, dersom de ikke gjør det vil det bare bety ytterligere fraflytting fra distriktene. I dag disponerer de store områder, på 70 tallet hadde de nesten dobbelt så mange dyr på et mindre område enn hva de har i dag. Kun med et godt samarbeide og god dialog kan vi sammen utvikle en kommune til det beste for oss alle.»*

På grunn omfattende naturområde vil det være spesifikke hensyn til natur og kultur verdier, men på linje med medvirkning av reindriftsnæringa bruksområder. Dette er hovedsakelig spesifikke hensyn som bør tas opp i likhet med tema i fornybar energiovergang.

10.3.4 Sentrale funn forskningsspørsmål 2

Forskningsspørsmål 2 viser til innenfor region Nord-Troms at maktdynamikken spiller seg helt klart ut blant det offentlige kommunestyre, øverste administrasjonssjef i kommunen og lokale interesseorganisasjoner. Interesseverdier i hver kommune er påvirket av tilgang til naturressurser, tradisjonelle beiteområder ligger ubrukt på grunn av tilbakegang i landbruksnæringa, stor rovdyrbestand og økt reinbestand har ført til rein beiter på tidligere landområder som ikke har vært brukt av siidaer.

Kommunene er avhengig av etablering av arbeidskraft for å forhindre fraflytting i fra kommunene, men de er skeptiske til veibyggning av tungtransport for bedre infrastruktur til frakt av vind – og hydrogenpark. Vindkraftanlegg er ønsket av utbygger i uberørt natur, der rovvilt og reindrift opptrer omtrent side om side med hverandre. Lokale interesseverdier som jakt, fiske, bærplukking eller turgåing for å oppleve visuelle inntrykk av skogens ro føles truet. En del av lokalbefolkningen er provosert over ideen om etablering av vindkraftanlegg i deres kommune, og det ga seg utslag når arbeidsgrupper skulle tegne inn interesseområder i GIS-kart – enkelte bare krotet ned ord som – «vi vil ikke ha!»

Mangel på åpen og god kommunikasjon med berørte parter viser seg å være en utfordring, og dilemma utbygger Troms Kraft og kommunen har å hankses med i eventuelt videre konsesjonsprosess.

Samtidig er kommunene påvirket og sårbar på grunn av blant annet miljø- og klimaforandringer. Det har gitt seg utslag av tap av beiteområder, økt snø – og steinras de siste 10 årene.

Konvensjoner som Parisavtalen og FNs bærekraftsmål gir forpliktelser, men norsk klimadebatt til tider virker demobiliserende på lokalbefolkningen satt i sammenheng med økonomiske dilemmaer. Ingenting tilsa under arbeidsgruppemøtene og intervju guide at kommunene i region Nord-Troms ønsker å være råstoff leverandør for strøm til andre kommuner. Så langt i medvirkningsprosessen har ikke Troms Kraft eller kommunestyret lyktes i arbeidet å la lokalbefolkningen føle på kollektivt eierskap og motivasjon til den grønne overgangen, ved visjon av etablering av grønn teknologi til bygda sin.

10.4 Hvordan blir øvrige befolkning stemme hørt og tatt hensyn til i planprosessen?

10.4.1 Norge et organisasjonssamfunn

Norge er et organisasjonssamfunn som vokste fram allerede på 1800 tallet, og hadde en sentral medvirkende årsak for utviklingen av et politisert og demokratisert samfunn. (Hanssen et al., 2018:290) Frem til i dag har medvirkning fått en annen form for demokratisk deltakelse, enn det å stemme frem sine folkevalgte ved demokratiske valg. Borgernes behov for fri vilje, har bidratt til blant annet å se mer bevisst på nytteverdien med å kunne påvirke kommunale planprosesser. Av den grunn har vi i dag organisasjoner som sentrale aktører innenfor det offentlige rom og det offentlige ordskiftet.

Sherry R. Arnstein (2019) påpeker *statsborgerskaps -deltakelse* er et kategorisk uttrykk på *borgermakt*. I praksis vil det si, borgerne som er *ekskludert* eller *ikke – deltar* i politiske og økonomiske prosesser, vil fremdeles være inkludert inn i sosiale reformer. Av den grunn er det allmenrett å ha samme rettigheter når det kommer til fordeling av goder i et velferdssamfunn. På bakgrunn av samfunnet er styrt av organisasjoner, skatte bevilgning, men har også beskyttelse i form av midler av bestemte reformers retningslinjer; - *menneskerettigheter*, *FNs bærekraftsmål* og *sosiale ordninger* for å nevne noe. (Arnstein 2019:24) Kort sagt, dette er midler som gir de passive velgerne borgermakt og i stand til å ta del i fordelene ved velferdssamfunnet vi lever i.

Organisasjonene er delt inn i blant annet hovedgrupper som *interesseorganisasjoner* og *samfunnslivsorganisasjoner*. (Hanssen et al., 2018) Den først nevnte jobber for individers behov for å ivareta gruppens interessegrunnlag. Den andre samfunnslivsorganisasjoner har en mer allmenngyldig karakter, der oppgavene er rettet mot et mer konkret formål om å utvikle, produsere og fordele velferdstjenester. Eksempel på det vil være politiske partier, Røde Kors og andre humanitære organisasjoner. I all hovedsak ønsker organisasjonene å være en ressurs for samfunnet, sine medlemmer, sin økonomi og styrke sin posisjon som arbeidsgivere. (Hanssen et al., 2018:290-292) I tillegg utgjør organisasjonene en sentral plass innen sivil samfunn, marked og offentlig sektor som utgjør en «*tredjesektor*». (Hanssen et al., 2018:299) Hvert kommunestyre i Nord-Troms hadde invitert ulike organisasjoner til arbeidsmøter.

Under mitt intervju med lokal politiker stilte jeg spørsmål: - ***Hva synes du generelt om møtene og møte prosessen, synes du det har vært informativ nok?***

Lokal politiker argumenter følgende;

- *«Jeg synes team møtene har vært helt grei, ja, helt ok. Selv om de kanskje prøver å selge det vel mye inn, med at vi får masse arbeidsplasser, hydrogenproduksjon og litt forskjellig. Alle vet at hydrogenproduksjon bør ligge i nærheten av der det skal brukes. Fordi det er ikke så smart å kjøre hydrogen med vogntog fra fortet til grøtsund til Tromsø. Nei, det hadde vært flott for kommunen om vi kunne få vite at vi fikk 40 millioner i inntekt og antakeligvis mer. Ja, da hadde vi vært kvitt lånegjelden våres på 8 år.»*

Debatteringa under de formelle og kanskje til tider uformelle fire arbeidsgruppemøtene i Nord-Troms, gjorde jeg arbeidsnotater av rasjonelle argumenter fra aktørene. Det leder tvil i kommunene for vindkraft - og Hydrogenpark. Velger derfor å ta med input-orientert argumenter fra observasjon:

- *«Vindpark blir bygd ferdig, men så ombestemmer kommunen seg for å drifte hydrogenpark og vil heller koble seg på olje/offshore. Eller eventuelt at hydrogenpark blir bygd i en annen kommune.»*
- *«Distriktsplan for reindrift må prioriteres.»*
- *«Infrastrukturen har størst kostnadseffekt.»*
- *«Vi må se det som et medansvar å komme i dialog med reindriftnærings.»*
- *«Vi er opptatt av arbeidskraft i distriktet.»*

- «Vi er enige om at det er viktig å være med videre i planprosessen.»
- «Bygda vår ser lite til vannkrafts tilskudd.»

Jeg stilte Troms Kraft spørsmål hvilken regi kraftselskapet har lagt opp til for å etablere gode relasjoner og samarbeid med berørte parter. Troms Kraft begrunner med hvor viktig det er å skape en økonomisk bærekraftig stedsutvikling;

- «Det handler om flere ting, handler for det første om leverandør utviklingsprogram for lokalt og regionalt næringsliv. Slik at den dagen det her skal bygges ut så ønsker vi å jobbe i lag med næringslivet i Nord-Troms. Å bidra til at dem kan være i best mulig posisjon til å ta del i det arbeidet som skal gjøres. For å få arbeid, sysselsetting, verdiskaping i region fordi det er milliarder i investering. Mye er knyttet til turbiner som nok vil komme fra utlandet, men det skal lages veier og infrastruktur. Mye som skal gjøres, og om vi kan få næringslivet lokalt til å være med på det vil det være kjempebra.»
- «For det andre kommunen vil få eiendomsskatt og produksjonsavgift som vil gi betydelig inntekt i konsesjonsperioden. 1,2 milliard kroner er det i direkte inntekt til kommunen via vindkraft, ut ifra nivået som vi har definert nå. Vi ser det kan endre seg litt, men den produksjon og den given investeringen vil ha er 1,2 milliard kroner. Vi også sagt for innbyggerne tilbyr vi dem en maks pris på strøm, og da har vi sagt dem skal få på en måte kjøpesum for den prisen det koster å produsere han. Det er slik kostpris som et øvre tak, og det er hva vil det koste vet vi ikke helt, men kanskje 45 øre og vi kan forvente det kan falle ned 35 øre per kilowatt time. I dag er prisen 1 krone og 20 øre. Vi har strømstøtte som står på 70 øre, men da vil prisen i Kvænangen være så lav som 35 øre som er taket for de kundene som er der. Det representerer 70 -80 millioner i verdi for innbyggerne og næringslivet i Kvænangen, via konsesjonspenger direkte tilbake til lokalsamfunnet.»

Tiltenkte landskap for etablering av fornybar energi i Nord-Troms er i en region med tilknytning Sápmi. Der det i urfolks perspektiv ingen formelle grenser. (snl.no/Sapmi) I tillegg kom det frem på arbeidsgruppemøtene, det operer flere reinbeitedistrikt både innenfor og utenfor region Nord-Troms. Det vil si ulike reinbeitedistrikt forflytter seg blant de ulike kommunene gjennom hele året. Foruten om det har kommunene hytteområder,

turistvirksomhet og tur – og fritidsområder som aktiv blir brukt av lokalbefolkningen året rundt.

Innenfor radikal praksis er det først og fremst via mellommenneskelige transaksjoner, og er sterkt knyttet til dialog, at drøfting av radikal praksis oppstår. Det er noe av forhandlingene vi ser utspiller seg i Nordreisa, der også reindriftsnæringa kommer med et klart og tydelig argument til kraftselskapet;

- *«Ikke sett oss på yttersiden, vi er med i lokalprosesser.»*

Deretter kommer det fram synspunkter på Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har fra tidligere kuttet strøm til fritidshytter. Det kommer et forslag om å gi et tilskudd til «fritidshytter», fra en av de berørte aktørene;

- *«Vi føler oss snytt etter at NVE kuttet strøm til hytter i vår kommune. Foreslår derfor det skal utvikle strømnnett til lokalbefolkningen, som et tilskudd for å gi konsesjon til vindkraftverk.»*

Kraftselskapet Troms Kraft følger opp forslaget nevnt ovenfor, men beklager med retorisk etos;

- *«Vi har gjort et tidligere tilbud ved et vannkraftverk på 1960 tallet, der lokalbefolkning fikk gratis strøm for en kort periode, ca. en uke.»*

Vi lever i en verden av motstridende interesser, og det gir komplekse utfordringer når spørsmålet inngår i å utvikle, investere og samtidig beskytte samfunnets sivilisasjon vi lever i. Folk blir skeptiske til komplekse utfordringer. Det medfører de motstridende verdigrunnlagene blir avhengig av retorikken, dialogen og tilstedeværelsen når det kommer til medvirkning av tilrettelagte eller medierte prosesser. (Forester 2009/2016:364)

I Kåfjord kommune registrerte jeg det ble input-orientert argument gitt fra en av aktørene på arbeidsgruppemøtet:

- *«Ønsker en juridisk prosess i forhold til grunneiers rett.»*

Sentral politiker under arbeidsgruppemøtet i Kåfjord kommune ga klar beskjed om det vil være særdeles viktig med en åpen prosess gjennom hele framdriftsplanen, angående utbygging av vindkraftverk og eventuelt Hydrogenpark. Åpenhet er et sterkt behov som politisk premiss for å etablere og skape et liberalt demokrati i Norge. Et liberalt demokrati tufter på *legitimiteten* til det politiske systemet, og tilliten borgerne har til de styrende

politikerne. Legitimitet, vil jeg si er ikke noe en har, men noe en må tilegnes seg via åpenhet og tillit. Med det kreves også *innsyn, sterke institusjoner, en fri uavhengig pressepolitikk og frivillige organisasjoner* for deriblant skape et sterkt samfunn mot kameraderi, maktmisbruk og korrupsjon. (FN.no/tema/medborgerskap)

Videre, legitimitet representerer kilden til «*good governance*» (god styring), som skapes via demokratiske valg og demokratiske beslutningsprosesser. I praksis vil det si borgerne aksepterer offentlige avgjørelser, og handlinger som blir tatt av representative demokratiet. Med andre ord, også når beslutninger blir gjort på kryss av deres egne interesser og motiv. Det vil være vel å merke seg, politikere kan ikke ta for gitt at borgere er sterkt interessert i demokratiske paradigme. Fordi som regel er innbyggerne mest opptatt av politiske strukturens problembaserte kompetanse (throughout), og vektlegger mindre politiske strategi. (Klausen et al., 2022) Denne form for legitimitet sitter dypere enn tillit. Jeg velger derfor å si, demokrati og legitimitet er gjensidig forsterkende. Det kan være vel å bemerke 'Governance-orienterte' motiver innholdig poengterer medvirkning i å sikre input-orientert legitimitet, men også fører til å sikre produksjonsorientert legitimitet. Nærmere bestemt i en planprosess vil det gi beslutningstakere mer innsikt, og opplysning angående innbyggernes behov og ønsker, før output blir tatt av beslutningstakere. (Klausen et al., 2022:3-4)

Politiker vektla også ønsker om mer tydeligere informasjon angående prosjektet underveis ved mulighetsstudien. Deretter fulgte vedkommende opp argumentet sitt med å si;

- «*Det er spesielt viktig å gi ordrett rapport fra reindriftsnæringa.*»

Slik jeg tolker det er formålet med medvirkning hovedsakelig å skape effektivitet, legitimitet og sosial rettferdighet. Derfor et legitimt demokratisk styresett forutsetter at det offentlige er i stand til å dekke behovene, og løse problemene i samfunnet. Enhver kommune utgjør rammene for et lokalt demokratisk fellesskap. (regjeringen.no/kommuner-og-regioner)

Innledningsvis på arbeidsgruppemøtet kommer det klart frem fra aktørene det sår tvil i kommunen for vindkraft, og Troms Kraft som privataktør eid 40% av Tromsø kommune.

Dilemmaer rundt utbygging av vindkraftverk er ikke få. Jeg trekker inn de sentrale poengene:

- «*Grønt skifte er et mildt ord – er skeptisk til vindkraft/hydrogen.*»

- «*Rolleblanding gjør at vi er skeptiske til det at kraftverk skal inn i industrien med tanke på hydrogen og fiskeoppdrett, fiskerinæringa.*»

- «Politisk sikring på at lokalbefolkningen ikke må ta regninga for omstillingen til grønn energi.»

Troms Kraft vil jeg si argumenterer interaktivt, men gir kun korte konsise svar under alle fire arbeidsgruppemøtene. Kraftselskapet argumenterer på grunnlag av regjeringa og EU sin energipolitikk, som har lagt press på behovet for produksjon av *mer* fornybar energi nasjonalt. Deretter argumenterer og støtter kraftselskapet seg opp mot statens politikk. De bruker samme ordlyd, sitert nedenfor;

- «Regjeringa vil på sikt kreve radikal omstilling i de fleste norske næringer»
(Regjeringa.no/tempo-på-grønn-omstilling-i-Norsk-næringsliv).

Dersom kraftselskapet rolle vil utspille seg videre i planprosessen med framdrift av eksisterende «*maktdynamikk*», det vil si top-down styring innen demokratisk medvirkning. Maktdynamikk i kontroll av at de uttrykker majoriteten (staten i dette tilfellet) til den som sitter med siste ord, og på en måte vil «*styrke de mektige og svekke de marginaliserte*». I praksis vil det si om ingen endring i rollebyttet av hvem som har den ledende posisjon under eventuelt konsesjonsprosess, vil utfallet for en grønn omstilling heretter forbli urettferdig. Ikke nok med det, samfunn som er svært sårbare på grunn av klimaendringer vil kunne lede ordet for ytterligere ambisiøse tiltak. I en slik sammenheng, mener jeg samfunnet har et sterkt behov til å holde seg utenfor risiko. Innen radikal omstilling er det særdeles viktig å skape tillit i interaksjon mellom planlegger og berørte parter. Derfor er tillit og åpenhet sentrale poeng i målbevisst klimapolitikk, om målet er å skape legitimt medvirkning innen kommunikativ kollektivt engasjement. (J.Mijin Cha, Manuel Pastor 2022:6 & Agger 2010)

10.4.2 Offentlig konsultasjon og medvirkning gir interessegrupper autonomi

Politikk handler også i all hovedsak om at interessegrupper blir gitt muligheten å delta i offentlige *konsultasjon* for å påvirke alle sosiale forhold som innebærer makt, styre og autoritet. Politisk konsultasjon og medvirkning gir interessegrupper muligheten til søke råd eller veiledning, men også medvirke til å bli hørt via folkemøter, innbyggerundersøkelser og brukermøter. (Lundberg & Hysing 2015/2016:1-3) Fordi offentlig konsultasjon vil forklare medvirkning til å være et sentralt verktøy, og dermed bidra til å vinne frem i konkurransen om medlemmer, ressurser og oppmerksomhet knyttet til andre grupper. I tillegg skal konsultasjonsordningen føre til eksempelvis økt *lokal autonomi* i oppgaveløsningen. Slik at sakens kompleksitet respekterer partenes interesser, verdier og behov. Altså på den måten

bidra til effektiv ressursbruk, og styrke lokaldemokratiet. (Regjeringen.no/tema-kommuner-og-regioner-forhold-mellom-stat) Ifølge Arnsteins (2019) 8-trinnsstige så er konsultasjon plassert på steg 4 i stigen, og er relatert til å være en symbolsk handling fra beslutningstakerne. Fordi beslutningstakerne sitter med makta, og har mulighet for å marginalisere borger medvirkning med å ekskludere underrepresenterte grupper siden de mangler demokratisk makt. Neste steg i borgerdeltakelse er steg 5 plassering, og det gir beslutningstakerne rom for å forhindre mulighet for input. Siden grunnreglene gir maktøverne rett til å opprettholde sin demokratiske rett til å bestemme.

Jeg viser her til eventuelt borgerdeltakelse i to av kommunene i Nord-Troms ved en eventuelt videre konsesjonsprosess. Spørsmålet er tatt ut ifra intervju guide, og var relatert til utbygging av vindkraft og hydrogenpark i kommunen. Jeg stilte hver av de to politikerne spørsmålet; - ***Har kommunestyret vurdert en medvirkningsprosess for lokalbefolkningen utover lovens tradisjonelle høringsrunder?***

- «Nei.»

- «*Dersom det skulle bli aktuelt i gang i framtiden med vindkraft utbygging, regner jeg det som helt sikkert at vi ikke kun vil gjøre det som loven har som minstekrav til involvering. Vi har alltid i kommunen vært opptatt av å høre så mange som mulig og et minstekrav tenker jeg ikke vil holde i vår kommune.*»

Politikk handler om å søke etter overkommelige valg. Derfor må politiske valg endres i møte med konflikter, men ha fravær for å få dom for det. Frihet er innlemmet i politikken, og medvirkning krever helt klart at borgere er *fornuftig* til meningsfylte og *autonome* valgdeltakere. Fordi autonomi skal betraktes i den forstand fornuften styrer personen moralske handling, og det uavhengig av autoriteter, tradisjon og vaner. (Anfinsen & Christensen 2019:125-126) Hvis autonomi ikke er til stede så vil samtykke være ikke eksisterende. (Barber 1984:126-134) Borgerne og politikerne krever å få innsyn i hvilke grunnleggende verdispørsmål folk har av behov for sitt lokalsamfunn. Medvirkning er en dynamisk handling av fantasi, men den stiller også krav om at aktørene endrer hvordan de ser verden. (Barber 1984:136)

På en annen side gir medvirkning rom for å legitimere interessegrupper, i den grad input perspektivet i konsultasjon fremmer refleksjoner, læring og felles forståelse blant interessegrupper. (Lundberg & Hysing 2015/2016:5-6) Denne tankegangen bygger på

politiske teorien om et *deliberativt demokrati*. Der politiske beslutninger bør vektlegges på borgernes frie meningsutvekslinger som jeg var inne på i LA21-metoden i punkt 5.5.2.1, i denne oppgaven. Fordi, innen lokale og nasjonale grunnleggende der forpliktelser eller livskvalitet kommer i konflikt, står meklingsprosesser og deliberativt praksiser ikke mindre, men mer relevante. Av den grunn er konsultasjon og medvirkning en mulig viktig kilde til praktiske strategier, som kan utfylle juridiske og lovgivende handlinger. (Forester 2009/2016:363-382)

10.4.3 Sentrale funn forskningsspørsmål 3

Forskningsspørsmål 3 viser til kommuner i region Nord-Troms er skeptisk til rolleblanding som Troms Kraft har, og det blir nevnt blant aktørene på alle fire arbeidsgruppemøtene manglende tillit på grunn av blant annet Fosen-saken. I tillegg stiller kommunene krav om økonomisk sikkerhet.

Institusjonalisering i klimapolitikk krever inkludering av sivilsamfunnet, og det kan praktiseres via folkemøter og bottom-up medvirkning i form av alternativ arbeidsgruppemøter. I tillegg er formaliteter innen utvikling av effektivt klima – og miljøpolitikk en prosess som er lovfestet i PBL-2008, Energiloven og Naturvernloven. Dette gjør at medvirkningsprosessen vil kreve tid og kompetanse i form av lokalkunnskap og ekspertpanel i samråd med hverandre. For en slik medvirkningsprosess skal lykkes, vil det være særdeles viktig å få alle berørte parter med i planprosessen helt til sluttresultatet. Det gir berørte parter i arbeidsgruppemøter i hver kommune klar beskjed om - et sterkt ønske om å være med videre i planprosess, men også så sees det som medansvar å komme i dialog med reindriftsnæringa.

Troms Kraft anvender etos retorikk og gir klar og tydelig beskjed under hvert av arbeidsgruppemøtene om formålet ved prosjektet. Kraftselskapet ønsker å skape økonomisk bærekraftig stedsutvikling, der målet er å skape nære relasjoner med lokalt og regionalt næringsliv. Kraftselskapet hevder de satser på – inkludering og ikke ekskludering av sivilsamfunnet i en eventuelt videre konsultasjonsprosess.

10.5 Bør det gjennomføres ytterligere alternative medvirkningsprosesser enn det som følger av plan- og bygningslovens system med offentlig høring og konsekvensutredning?

10.5.1 Alternativ form for medvirkning

Mennesker lever i dag i en mer globalisert verden. Globalisert verdensbildet gir ringvirkninger på hvordan individuelle tolkninger utvikler seg. I de senere års offentlige debatter handler om økende kulturelt mangfold, sosialt, økonomisk og klima påvirker sivilsamfunn både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Slik debattering påvirkes evnen til å gi anerkjennelse og vise respekt blant individer. Evnen til å lytte og lære vil selvfølgelig være nytteløst om mennesket kun lytter til «ordene». Derfor påstår Forester (2009/2016) sitert nedenfor:

- *«Å bare lytte til "ordene" er selvfølgelig nesten ikke å lytte i det hele tatt, så vi må være mindre godtroende og mindre selvtilfredse i vår politiske realisme om hva som ikke kan være, slik at vi kan være mer nysgjerrige, mer kritiske og mer kreative når vi finner muligheter som andre har antatt ikke engang å eksistere.» (Forester 2009/2016:378-379)*

På lokalt politisk nivå vil kommuner eller privat utbygger som organiserer ulike prosesser, bidra til å iverksette blant annet folkemøter eller arbeidsgruppemøter slik Troms Kraft har gjort i mulighetsstudien. Det er allment anerkjent, tradisjonelle metoder når det gjelder å inkludere innbyggerne har ikke lyktes. Spesielt visst seg i saker der miljøpolitikken ønsker å engasjere borgerne med å nå uforpliktet gruppe av interessenter. (Agger 2010:541-542)

Innen demokratisk politisk overgangsstyring, vil nytteverdien med å invitere innbyggerne til råd være i en lokal planprosess. Et slikt demokratisk råd kan føre til å øke *kunnskapsperspektivet*, innenfor landskapsområdet. Det er lokalbefolkningen som sitter inne med kunnskapsgrunnlaget for sitt lokalmiljø og kommune. Kunnskapsperspektivet rundt klimaendringer er basert på vitenskap om virkningen av menneskelig aktivitet på klimaet. I tillegg handler demokratisk overgangsstyring om *demokratiargumentets* krav om å vektlegge argumentene til de som blir berørt av en plan. (Ringholm & Hanssen 2020:191)

I desentraliserte systemer når det referer til prosessen om fordeling av makt. Vil i enkelte sammenhenger utfolde seg ulikt i form av hva som er best for lokalt nivå, og derimot slå seg ut feil for det bredere systemet. I det bredere systemet der sentrale lokale eller regionale

myndighetene holder formell ansvarlighet. Fordi sivilsamfunnet skal kunne påvirke i den grad medvirkning blir ivaretatt, og forhandling om dette krever ordskiftet avveininger. (Ringholm & Hanssen 2020)

10.5.2 Kommunikativ medvirkning utfordrer legitimiteten av ny-teknologisk utvikling

En moderne verdiorientering er basert på åpenhet for endring, og fortrinnsrett for blant annet ny teknologi. Verdiskapning er i dag koblet sammen med miljø – og klimaforpliktelsene. Deriblant teknologiutvikling i form av nye landskapsendringer (klimaholdninger) skal bidra til legitimering, av blant annet maritim sektor beslutning om å gå over til Hydrogen. (Haarstad & Rusten 2018:56-57)

Verdiskapning innenfor en gruppe eller organisasjon er definert ut ifra hva som er *vondt versus godt, bra versus dårlig, farlig versus trygt, morals versus umorals og rasjonelt versus irrasjonelt* i form av menneskelig adferd og handling. (Einarsen et al., 2021:409) Derfor vil en kunne si verdier er motstandsdyktige mot endringer, fordi verdier stiller seg sterkere enn interesser. Spesielt i de saker individer føler de gir fra seg noe en verdsetter, som for eksempel kultur og natur. Kultur og natur kan oppleves for den enkelte, å gi opp en del av seg selv. (Sager 2012:159)

10.5.3 Interessekonflikter vektlegges via gruppedynamikk

Ifølge Eiter & Lange Vik (2014) viser til metode basert på gruppediskusjoner, plenumsdiskusjoner og workshops for identifisering av lokale verdier. Interessekonflikter blir problematisert. Kunnskap blir delt via interaksjon blant involverte aktører for å sette ny dagsorden, og utvikle en handlingsplan. Metoden kaller Eiter & Lange Vik (2014) for «*landskapsressursanalyse*» og grunnprinsippet er å skape meningsfull dialog. (Eiter & Lange Vik 2014)

I tillegg vektlegges det aktiv landskapsforming, men sett i lys av *fenomenologisk* fenomener. Det sier noe om følelse av stedstilknytning, for å gi et tydeligere bilde på erfaringer i lokal samfunnet. Via å anvende visuelle tilnærminger av fenomener gjennom møtevirksomhet og intervjuer. Anvender man verktøy som inkluderer skisser, 3D-illustrasjoner, bilder og kart, og inkluderer ofte scenariopresentasjoner. Hensikten med visuell utforming i en slik møtesammensetning er å stimulere til diskusjon. Dermed kan forslag for medvirkning og

dialog tas hensyn til etter den visuelle representasjonen. Med å ta med berørte aktører inn i en slik alternativ form for medvirkningsprosess vil igjen, som regel ha større påvirkningskraft enn kun den visuelle representasjonen. På grunnlag av visuelle metoder har som formål å vise en sentral rolle i likhet med verbalfaktor, for kommunikatív planlegging. (Eiter & Lange Vik 2014., Agger 2010., Smith 2009) Fordi fremtidige målsettinger og scenarier vil med et slikt verktøy bidra til å være tidligere ute med å fastsette visuelle dilemmaer, og mulig konsensus. På grunn av ved å kombinere hjelpemidler i form av visuelle og skriftlige verbale metoder. Temametodene er forskjellige i omfang, og regelbundet på grunn av lovregulerte arealplaner. Det vil gjøre forhandlingsrommet viere i den grad det også spiller seg ut til å være relatert til landskapsrepresentasjoner i form av innendørs diskusjoner, eller bruk av utendørs ekskursjoner. Formålet med en slik alternativ medvirknings metode innen landskapskarakteriseringer og -vurderinger er blant annet; - «forbedre menneskers evne til å uttrykke sine meninger og perspektiver». (Eiter & Lange Vik 2014:45)

Alternativ medvirkning i lokale samfunn kan bidra til å «trygge rom» hvor strukturert forskning ikke styrer, men der innbyggerne møtes på pragmatiske «grunnregler». (Smith 2009., Pateman 1970:8) Det vil si tilpasningsdyktig og hensiktsmessig skape samtaler og forhandlinger blant deltakerne der de kan møtes, og diskutere på en uformell arena. I den form for fleksibilitet der innbyggerne kan komme og fortelle sine livshistorier, men også lytte for å møte andre overraskende historier og lære fra hverandre. Det kan være med på å skape visjoner og bidra til forhandling av nye perspektiver sammen, og vi kan kalle disse problemene, "*problemet med politisk prosessdesign.*" (Forester 2009:34)

10.5.4 Kartlegge omstridt naturlandskap til energisystemendring

Ifølge Yvonne Rydin og hennes kolleger (2013) påpeker graden av verdi når en via analyse som vektlegger «pathway»- nærmring, for å kartlegge omstridt naturlandskap til energioverganger. De fastslår, jeg siterer nedenfor:

- «I stedet for å se overganger som en endring fra ett regime til et annet, fokuserer denne tilnærmingen på overganger som "resultatet av pågående interaksjoner mellom teknologier, politiske og økonomiske rammer, og mellom institusjoner og sosiale praksiser, der disse forskjellige dimensjonene endres eller utvikler seg sammen til å produsere distinkte veier for endring".» (Rydin et al., 2013:637)

Når en analyserer overganger med begrepet pathway – tilnærming vil man kunne se med andre briller, når det kommer til ulike problemstillinger som viser seg å inneholde knutepunkter. Altså hver pathway – tilnærming viser til forskjellige stier, ved hjelp av å inkludere landskapet til eksisterende energisystemer. På den måten vil en analyse oppmuntre til å la oss tenke i nye baner, og gir muligheter for visjoner om flere fremtidig energilandskap. (Bridge et al., 2018:275)

Melissa Leach og teamet hennes (2010) påpeker også verdiskapningen ved å analysere pathway - tilnærming som starter med utgangspunktene, siterer nedenfor:

- *"forskjellige aktører og nettverk, innramming av systemdynamikk, grenser og mål på forskjellige måter, produserer svært forskjellige fortellinger om hva respons bør være og hva som kan gjøre en effektiv" i med tanke på å realisere bærekraft.»* (Leach et al., 2010:48)

Argumentene til Rydin et al. (2013) og Leach teamet (2010) viser pathways – tilnærminger fører til muligheter til å anvende tallrike åpne stier og flere mer usett. Det vil derfor være nyttig via å analysere og åpne opp disse stiene, fordi det vil være av stor betydning i arbeidet om å kartlegge enhver fremtidig energiovergang.

I region Nord-Troms er arealområder merket som verneverdige landområder, og det i seg selv viser seg utfordrende i byggeplansaker, siden disse områdene har hjemmel i PBL -2008 og Energiloven og Naturvernområder. Viser til intervju guide, og siterer de to politikere i Nord-Troms: - ***Det kan se leses ut ifra arealplan at reinbeiteområder, landbruk, naturvern og friluft er markert i NLFR-områder. Hvordan har kommunestyret tenkt å tilrettelegge medvirkningsprosessen fremover om eventuelt vindkraft i ytterligere NLFR-områder?***

Lokal politikere argumenter;

- *«Kommunen har ingen vedtatt strategi på dette området.»*
- *«Som tidligere nevnt vil ikke dette være et aktuelt problem stilling de kommende 4 årene. En av de aller største utfordringene er mange på demokrati (satt på spissen) Statsforvalter legger en klam hånd over kommunen og vi får lokal bestemme altfor lite. Krav til utredninger – planer begynner å bli så stort at de aller fleste små distrikts kommuner ikke vil kunne klare dette i det hele tatt.»*

Jeg følger opp med spørsmål; - **Hvor store områder er i gjeldende planverk satt av til LNFR - områder i kommunen?**

Lokal politikere argumenterer følgende;

- «Uten at det er gjort nøyaktige beregninger vil eg anta at minst 95 % av kommunens 2100 km² er LNFR-områder. Da inkluderer eg også verneområdene.»

- «Dette må jeg undersøke noe nærmere, Storjord kommune har et totalt areal på 1543km², til sammenligning har Oslo 454km² og London 1572km². Det betyr at vi er en stor kommune når det gjelder areal, det aller meste av dette er LNFR område. Jeg tror uten at jeg har dekning for det at klimaendringer vil få stor betydning for fremtidige LNFR områder i vår kommune.»

- **Hvordan stiller kommunestyret seg til det grønne overgangen?**

Lokal politikere argumenterer;

- «Heller ikke her har kommunen noe vedtak eller klar plan. Vi har en felles miljøplan for Nord-Troms som stort sett kun er en registrering av CO₂-utslipp.»

- «Som alle andre kommuner må vi også forholde oss til dette, det er et av kravene ved anbud mm på mange områder. Her forholder vi oss til føringer gitt av FN blant annet. Vi er en liten kommune, men vi tar selvsagt ansvar på alle de områdene vi har mulighet for å gjøre det.»

LNFR områder er forkortelse for landbruks-, natur – og friluftsområde. Denne type områder er verneverdige områder som skal tas hensyn til for allmennhetens gode.

(Regjeringen.no/LNFR-kap3.) For å kunne sikre samarbeidstiltak som tar hensyn til motstridene nisjer er det viktig at offentligsektorer, problemstillinger og interesser ses i sammenheng. En slik planprosess kreves for å utvikle felles tiltak, som er det mest utfordrende i omstillingsprosesser. Det vil være viktig blant berørte parter og kommunen utvikler aktiv deltakelse, i planprosessene. (Regjeringen.no/meld.-st.40)

Energisystemer er ikke statiske, men i stadig utvikling og åpne for endringer. Å tilby rimelig, ren energi til alle bygger på begreper som *grønn vekst*, *grønn konkurransekraft* og *grønn økonomi* innenfor rammene av den bærekraftige utviklingsagendaen for det nasjonale og internasjonale samfunnet. (Haarstad & Rusten 2018:3) Det er viktig å forstå hvilke grunnsyn begrepene er rammet inn i. Begrepet *grønn vekst* fikk sitt opphav fra OECD (2011), og visjonen er basert på kriteriene om *økonomisk vekst og økologiske, bærekraftige løsninger* skal operere i takt med hverandre. (www.oecd.org./greengrowth:8) Disse tre kriteriene er viktige i den grad dynamikken mellom dem bidrar til å etablere trygge energifremtider. Grønn og økonomisk utvikling viser seg med å skape nye landskaper, og evne til å konkurrere på bærekraftig teknologi og energiforsyning. Grønn konkurransekraft bygger på tankemåtene om veien mot *økologisk modernisering*.

I all hovedsak legges veivalg i samfunnet mot *produktivitet, innovasjoner og fremvekst via markedsøkonomi og offentlige reguleringer*. Altså jo mer velstående et samfunn er, øker også energibehovet. Derfor har blant annet avkarbonisering av energisektoren blitt etablert inn i statens struktur, geopolitiske relasjoner mellom ulike land og måtene økonomiske og kulturelle normer forløper seg på. (Haarstad & Rusten 2018:3)

Ettersom det viser seg i dag, strømpriser øker på grunn av betydelige utfordringer å finne riktige stier for hvordan energibehov skal støtte opp om forbruk, og etterspørsel. Komplekse dilemmaer oppstår, i den grad hvordan skal energibruk opprettholdes blant rikere samfunn, og samtidig være innenfor miljøgrensene. (Bridge et al., 2018:276-277)

For å kunne utvikle en mer helhetlig politikk når komplekse dilemmaer oppstår, som følge av bærekrafts utfordringer. Så vil det i seg selv bli ansett i likhet med *målkonflikter*, fordi bærekrafts dilemmaer er i seg selv et «*wicked problem*». I den grad problemet viser seg i de tilfeller å ha motstridende nisje, men også ha uavklart rasjonalitet blant målsetting og verdiskapning. Målkonflikter er med på å utfordre formålet med målsettingene, når det kommer til å forhindre miljømessige utfordringer som ikke er i samsvar med virkeligheten. (Haarstad & Rusten 2018:69)

10.5.5 Sentrale funn forskningsspørsmål 4

Forskningsspørsmål 4 viser til innenfor region Nord-Troms vil de fremtidig være særdeles viktig av kommunen, og kraftselskapet Troms Kraft å satse på åpen og god medvirkningsprosess. Det vil de kunne skape om formålet er å involvere alle berørte parter fra

lokalsamfunnet. Evnen til å tenke nytt og verdiskapning kan best skapes via visjonering av å kartlegge enhver fremtidig energiovergang. En slik omfattende prosjekt som etablering av vindkraft og hydrogenpark i region Nord-Troms, vil kreve av kommunene å skape «trygge rom». Trygge rom der ekspertpanelet ikke regjerer til enhver tid, men har heller evnen og kompetanse til å lytte for å finne kreative løsninger. Fordi kultur og natur ønsker å stille seg på sidelinjen av prosjektet, siden det angår verdispørsmål til berørte parter som helst ønsker å holde kortene sine tett inntil brystet. Vil det derfor være særdeles viktig i en konsultasjonsprosess og involvere, respektere og inkludere interessekonflikter og problematisere verdispørsmål som også angår kultur og natur. Stedsutvikling og invasjon av fornybar teknologi krever økonomisk trygghet, men bør selvsagt på grunn av et globalisert verdensbilde sees og drøftes i en større og til tider omfattende prosess. Stor del av region Nord-Troms er knyttet opp mot juridiske dilemmaer som for eksempel LNFR-områder, og det vil kreves av kommune gode medvirkningsprosesser i form av aktiv deltakelse fra lokalsamfunnet.

11 Oppsummering og konklusjoner

Det vil være særdeles viktig å bemerke seg ved energioverganger, i det store bildet handler dilemma om hvem vil dra nytte av, og hvem vil stå i fare for å miste sin virksomhet. Fordi i all hovedsak inngår *regulatoriske institusjoners makt*, i kampen mot klimaendringer. (Miller et al., 2013) I tillegg til samfunnsstrukturer som tilpasser markeders tilbud og etterspørsel, men også politisk fordeling av velstand i lokalsamfunnet. Det vil derfor være viktig å ha briller på for å se dette i et sammenhengende perspektiv. Siden formålet bør være fra beslutningstakere, forskere, berørte aktører og investorer om å ha ønske å lykkes med energioverganger. Hvis ikke vil energioverganger sannsynligvis møte politisk motstand, og føre til formålsløse negative hendelser. (Miller et al., 2013:140)

Det vil ikke være mulig å legge skjul på energioverganger i lokalsamfunn medfører ulike maktaspekter. For tiden kan makt forstås via sosiotekniske perspektivet i termer. Sosio-tekniske regimer inngår i flere aspekter som maskiner, rør, raffinering av å omforme råvarer til ferdige produkter. I likhet med menneskene som produsere og utvikler teknologier som vindkraft og hydrogenfabrikker så er energisystemer omfattende, fordi det inkluderer finansielle nettverk som yrkesarenaer. En utviklingsprosess i form av bygging av energikabler,

infrastruktur, reguleringskommisjoner, arealbruksområder, bydeler og tettsteder. Der sosiale normer og verdier skal bidra til å gi trygge rammenettverket for hver kommune. (Miller et al., 2013:136)

Videre, skal derimot institusjoner tjene penger i dag, er de også nødt til å ta samfunnsansvar. Om institusjoner unngår å ta samfunnsansvar vil det raskt kunne slå ut feil i form av produktboikott, økt risiko, redusert tilgang til kapital og dårlig omdømme. (Einarsen et al., 2021) Derfor vil i det lange løp være viktig for institusjoner å vektlegge og ta hensyn til interessenters/stakeholders ulike interessegrupper. Spesielt i de saker når offentlige betraktninger og valg skal tas. Det vil si i praksis å ta samfunnsansvar på bekostning av å lytte på forskjellige interessenter. I forma av at institusjoner inviterer å informere via alternative arbeidsgruppemøter/workshops, der berørte parter, kunder, myndigheter, ansatte, ulike interesseorganisasjoner for miljø – og sosiale forhold skaper kollektiv samhandling. I tillegg til det være viktig med samfunnsbasert kraftbygging, der stakeholders organisasjoner får komme med innspill, for eksempel Naturvernforbundet, Bellona, Amnesty International eller Framtiden i våre hender for å nevne noe. En slik overveielse vil kunne forhindre bedrifter i å ta feile veivalg, i form av risiko for omdømmetap. (Einarsen et al., 2021:527-528)

Jeg har et ønske med denne masteroppgaven å vise til at det eksisterer alternative metoder innen medvirkningsprosesser som kommuner kan anvende utover en formalisert planprosess. Folkevalgte politikere sitter i dag med et større ansvar når det gjelder hensynsoner og bevaring av kultur og natur når kommuner etablerer institusjonalisering av klimapolitikk. Det er et svært omfattende arbeid i en formell prosess, og PBL-2008 er det viktigste verktøyet de folkevalgte har fremfor seg i en konsultasjonsprosess som skal skape stedsutvikling innenfor et landskaps perspektiv.

Et deliberativt demokrati der staten er mer fraværende, i den form av politiske beslutninger skal ha vært basert på borgernes frie meningsutvekslinger. LA21-metoden er et kommunikativt verktøy som skaper informasjonsflyt blant innbyggere på minioffentligheter, og øker bevissthet rundt klima- og miljøspørsmålet. I tillegg vil det å tilrettelegge for slike arbeidsgrupper blant lokale innbyggere, har i all hovedsak to sterke fordeler i utvikling av planprosesser på kommunal arena. Den første fordelen er når tilfeldig valgte innbyggere møtes på en slik miniarena, som normalt ikke deltar i åpne konsultasjonsprosesser eller ulike former for politiske interesser. Vil kunne bidra til økt motivasjon til å ta medansvar i arbeidet om et mer bærekraftig lokalsamfunn. (Smith 2009)

Den andre fordelen vil være å kunne lede frem til adferdsendringer siden aktørene er nødt via politisk retorikk. Politisk retorikk som bidrar til å samhandle via åpne diskusjoner, men som belyser livshistorier og fellesskapsforankrede beslutninger. (Bratberg 2022., Agger 2010)

Videre i denne gruppeprosessen kreves det trygge rammer hvor dialog er konsentrert om klima – og miljø. Det vil kunne skape et dialog-rom hvor sivilsamfunnet og beslutningstakere møtes, og som sikrer et mest mulig bredt tverrfaglig grunnlag samt etablerer lokalt eierskap til igangsatte prosjekter i mulighetsstudien i Nord-Troms. (Agger 2010)

Energi ressurser er politikk, og politikk handler i stor grad om makt og hvilke ulike midler man har til disposisjon for å bevare rettsikkerhet og rettigheter, konfliktløsning og sosial integrasjon som gir samarbeid blant sivilisasjon i lokalsamfunnet I praksis vil det si, konsultasjonsprosesser går ikke problemfritt for seg, fordi planlegging er politisk styring. Det handler hovedsakelig om å utvikle fremtidsrettet rammer for klima/miljø – utvikling, sikre og ta hensyn til verdier – og aktiviteter. Der borgere og bedrifter kan drive sin virksomhet, men innenfor kommunens sett i lys av territorielt fellesskap. Politiske prosesser skal formes ut ifra avklaringer som er til for fellesskapets beste, altså for samfunnets beste. Innen norsk politikk er alle enkeltsaker (innen kommunal planprosess) stadfestet etter norsk lov for forvaltning, og bruk av arealer.

Jeg mener ut ifra min analyse i denne oppgaven så vil det være formålstjenlig i en videre konsultasjonsprosess at faktiske berørte individer aktivt blir motivert til å ta medansvar i planprosessen. Det vil si den formaliserte planprosessen bør legge ytterligere press på beslutningstakerne til å tenke kreativt for å komme i kontakt med sårbare grupper som ungdom, minoriteter og ikke mist reindriftsnæringa som hovedsakelig opptar beiteområder i Sapmi i region Nord-Troms. Fordi det er eneste mulighet, men også slik jeg ser det hensiktsmessig for å unngå maktmisbruk av symbolsk makt fra hierarkiet, med tanke på det er sterke verdi og identitets spørsmål som bør debatteres i en videre formalisert planprosess i Nord-Troms.

Gjennom aktiv og alternativ medvirkningsprosesser argumentene til Rydin et al. (2013) og Leach teamet (2010) viser til at stier til nytenkning innen energioverganger er ikke lineære, og behøver ikke være omstridte. Pathways – tilnærminger viser til muligheter til å anvende tallrike åpne stier og flere mer usett. Det vil derfor være nyttig via å analysere og åpne opp disse stiene, fordi det vil være av stor betydning i arbeidet om å kartlegge enhver fremtidig energiovergang.

Individets livsverden, der livshistorier og lokal kunnskap blir anerkjent bidrar til følelse av frihet økes via deltakelse i konsultasjonsprosess. Fordi – «*medvirkning det gir individet en veldig reell grad av kontroll over livets gang og strukturen i omgivelsene*» (Pateman 1970:26). Regjering satser i all hovedsak på effektiv styring i form av at medvirkning skal følge PBL-2008, men det vil være nødvendig i politiske miljøsaker å legge til grunn for medvirkning vektlegges og utvikles på lokalt nivå. Det er på lokalt nivå individet kan endre adferd, der spørsmålene debatteres i interaksjon med andre berørte individers interesser og verdier som påvirker deres hverdagsliv. På lokalt nivå i form av alternativ deltakelse som kan bedre muligheten for at deres stemme blir hørt. Noe som også vil komme beslutningstakere til gode i form av økt legitimitet. (Pateman 1970:31)

I denne oppgaven har jeg pekt på og drøftet en rekke utfordringer knyttet til medvirkning i lokale planprosesser. Å tenke nytt rundt medvirkning i planprosesser, som ved for eksempel Troms Krafts «mulighetsstudien», bringer frem et viktig poeng. Formålet med medvirkning i store lokale plansaker betyr ikke nødvendigvis å få «viljen» sin. Dersom prosessen sørger for reell medvirkning vil det så være et betydelig bidrag for økt kunnskap og forståelse av de endringsprosesser som planarbeidet krever. Det vil kunne dempe konfliktnivå lokalt og styrke legitimiteten til de beslutninger som prosessen leder frem til. Gode lokale planprosesser er således et bidrag til å styrke arbeidet med å nå overordnede miljømål om et bærekraftig samfunn som når FNs globale miljømål fastsatt i Parisavtalen.

12 Referanseliste

- **Arnstein 2019:** Arnstein, Sherry R.. (2019); “A Ladder of Citizen Participation”. To cite this article: Journal of the American Planning Association, 85:1, 24-34, DOI: 10.1080/01944363.2018.1559388. To link to this article: <https://doi.org/10.1080/01944363.2018.1559388>. Published online: 28 Mar 2019.
- **Agger 2010:** Agger, Annika (2010); «*Involving citizens in sustainable development: evidence of new forms of participation in the Danish Agenda 21 schemes.*” Local Environment. The international Journal of Justice and Sustainability. Routledge Taylor & Francis Group. 15:6, 541-552, Publisert 05. Juli. 2010.

- **Anfinsen & Christensen 2019:** Anfinsen, Roar N.. Christensen, Erik (2019); MENNESKE, NATUR OG SAMFUNN Lærebok i filosofi. Universitetsforlaget 2013 4. opplag 2019 s. 1-271
- **Aarsæther et.al., 2018:** Aarsæther, Nils. Falleth, Eva. Nuseth, Torill & Kristiansen, Ronny: «*Plan og samfunn. SYSTEM, PRAKSIS, TEORI.*» 2.opplag 2020 Cappelen Damm AS, Oslo, 2018
- **Aarsæther & Kvalvik Jakobsen 2018:** Aarsæther, Nils. Kvalvik Jakobsen, Karoline (2018): «*Planlegging på kommunenivå: Rammer og ambisjoner*» Kapittel 3, «*Plan og samfunn. SYSTEM, PRAKSIS, TEORI.*» 2.opplag 2020 Cappelen Damm AS, Oslo, 2018
- **Barber 1984:** Barber, Benjamin R.. (1984); “*STRONG DEMOCRACY Participatory Politics for a New Age*”. University of California Press Berkley Los Angeles London 1984, s. 1-321.
- **Barth 1966:** Barth, Fredrik (1966); “*Process of integration in culture, in Models of social organization.*” Royal Anthropological Institute of Great Britain & Ireland, Occasional Paper no. 23:12-21. 10 s.
- **Barth 2004:** Barth, Fredrik (2004); «*Manifestasjon og prosess*». Universitetsforlaget AS 1994 3. opplag 2004. Det Blå Biblioteket. s.1-203.
- **Benjaminsen & Svarstad 2017:** Benjaminsen, Tor A. & Svarstad, Hanne (2017); «*Politisk økologi Miljø, mennesker og makt*», 2.utg. Universitetsforlaget 2017. ISBN 978-82-15-02652-7 (s.1-289)
- **Bjerkli 2003:** Bjerkli, Bjørn (2003); Bokkapittel: «*People-nature relations: Local ethos and ethnic consciousness*”. I *Imagining nature: practices of cosmology and identity*, Roepstorff, Andreas; Bubandt, Nils; Kull, Kalevi, Århus, Aarhus University Press, c2003, sidespenn 217-237
- **Bourdieu 2000:** Bourdieu, Pierre (2000); «*Den maskuline dominans*». Oversatt av Knut Stene-Johansen, Pax Forlag A/S, Oslo 2000. (s.1-140)
- **Bourdieu 1995:** Bourdieu, Pierre (1995); «*Distinksjonen En sosialistisk kritikk av dømmekraften*». Oversatt av Annick Prieur, Etterordet er oversatt av Theo Barth, Pax Forlag A/S, Oslo 1995. (s. 1-283)
- **Bratberg 2022:** Bratberg, Øivind; «*Tekstanalyse for samfunnsvitere*», 3.Utgave, 2. opplag 2022. Vinner av forlagets lærebokpris. Cappelen Damm Akademisk. s.1-251

- **Bridge et al., 2018:** Bridge. Gavin, Barr. Stewart, Bouzarovski. Stefan, Bradshaw. Michael, Brown. Ed, Bulkeley. Harriet, and Walker. Gordon; “*Energy and Society A Critical Perspective*”, First published 2018 by Routledge. s.1-291
- **Brisbois 2020:** Brisbois. Marie Claire; “*Decentralised energy, decentralised accountability? Lessons on how to govern decentralised electricity transitions from multi-level natural resource governance*”. Science Policy Research Unit (SPRU), School of Business, Management, and Economic, University of Sussex, United Kingdom. *Global Transitions 2* (2020), KeAi Chinese Roots Global Impact. s. 16-25 journal homepage: www.keaipublishing.com/en/journals/global-transitions/
- **Bringslid 2012:** Bringslid, Mary Bente (2012); «*Bygdeutviklingas Paradoks*», SAP Scandinavian Academic Press/ Spartacus Forlag AS 2012. ISBN 978-82-304-0079-1. (s.1-328)
- **Cha & Manuel 2022:** Cha, J. Mijin & Pastor, Manuel (2022): “*Just transition: Framing, organizing, and power – building for decarbonization.*” *Energy Research & Social Science* journal homepage: www.elsevier.com/locate/erss <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102588> Received 26 October 2021; Received in revised form 29 January 2022; Accepted 13 March 2022.
- **Davidoff 1965:** Davidoff, Paul (1965): Fainstein, Susan S.. Deflippis, James (2016); «READINGS IN PLANNING THEORY”, Fourth edition, Wiley Blackwell (s.1-615): “*Advocacy and Pluralism in Planning*”, Kapittel 21 s. 427-442.
- **Dempsey et al., 2011:** Dempsey, N., Bramley, G., Power, S. & Brown, C. (2011). “*The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. Sustainable Development.*” (2011), Bind 19 5 utgave. <https://doi.org/10.1002/sd.417> (s. 289-300)
- **Eriksen 1993:** Eriksen Hylland, Thomas (1993); «*SMÅ STEDER – STORE SPØRSMÅL INNFORING I SOSIALANTROPOLOGI*», Universitetsforlaget 2010, 1.utgave 1993 2. utgave 1998 3.utgave 2010, 3. opplag 2016, s.1-332
- **Einarsen et al., 2021:** Einarsen, Ståle Valvatne. Martinsen, Øyvind Lund. & Skogstad, Anders (2021); «*Organisasjon og Ledelse*», Gyldendal Norsk Forlag AS 2017, 1. utgave, 3. opplag 2021, s. 1-594.
- **Eiter & Lange Vik 2014:** Eiter, Sebastian. Lange Vik, Marte (2014); «*Public participation in landscape planning: Effective methods for implementing the European Landscape Convention in Norway.*” Norwegian Forest and Landscape Institute, PO

Box 115, 1431 Ås, Norway. Norwegian University of Science and Technology, Department of Geography, 7491 Trondheim, Norway. Land Use Policy 44 (2015) 44-53: journal home page: www.elsevier.com/locate/landusepol . Article history: Received 20 December 2013, received in revised form 2 October 2014, Accepted 14 November 2014.

- **Freeman 2017:** Freeman, Michael (2017); *“HUMAN RIGHTS”*, Third Edition Polity Press, Reprinted 2018, 2019. ISBN-13:978-1-5095-1027-6. ISBN-13: 978-1-5095-1028-3(pb). s.1-256
- **Friedmann 2011:** Friedmann, John (2011); *“INSURGENCIAS: ESSAYS IN PLANNING THEORY”*. ROUTLEDGE TAYLOR & FRANCIS GROUP, From Retracking America, Originally published in 1973 Side 17-26. 2011, s. 1-255
- **Flyvbjerg 2002:** Flyvbjerg, Bent 2002; *«Bringing Power to Planning Research”* One Researcher`s Praxis Story, Journal of Planning Education and Research 21_353-366. 2002 Association of Collegiate Schools of Planning
- **Forester 2009/2016:** Forester, John (2009): Fainstein, Susan S.. DeFlippis, James (2016); *«READINGS IN PLANNING THEORY”*, Fourth edition, Wiley Blackwell (s.1-615): *“Cultivating Surprise and the Art of the Possible The Drama of Mediating Differences”*, Kapittel 18 s. 363-382.
- **Forester 2009:** Forester, John (2009): *«DEALING WITH DIFFERENCES»*, Drama of Mediating Public Disputes OXFORD University Press 2009. (s. 1-228)
- **Goffman 1969:** Goffman, Erving: *“The Presentation of Self in Everyday Life”*, Penguin, London 1969. ISBN: 0140135715 ISBN: 9780140135718.
- **Goffman 1972:** Goffman, Erving: *“Encounters: Two Studies in the Sociology of Interaction”*, Penguin Harmondsworth, 1972, ISBN: 0140600078. (s.134)
- **Gouldner 1970:** Gouldner, Alvin W. (1970): *“The coming crises in American Society”* (New York, Basic Books, 1970) s. 378-390.
- **Haarstad & Rusten 2018:** Haarstad, Håvard. Rusten, Grete (2018); *«Grønn omstilling norske veivalg»*. Universitetsforlaget 2018. ISBN 978-82-15-02876-7. s. 1-230.
- **Hardin 1968:** Hardin, Garrett (1968): *“The Tragedy of the Commons”*, American Association for the Advancement of Science. Science, ISSN: 00368075. DOI: 10.1126/science.162.3859.1243. (s.1243-1248)

- **Hanssen et al., 2018:** Hanssen, Gro Sandkjær. Helgesen, Marit Kristine. Vabo, Signy Irene (2018); «*Politikk og demokrati En innføring i stats- og kommunalkunnskap*», 4. utgave. Gyldendal Akademisk 2018, 2. opplag 2018. s. 1-367
- **Klausen et al., 2022:** Klausen, Jan Erling. Vabo, Signy Irene & Winsvold, Marte; “*Competing perspectives on participatory arrangements: Explaining the attitudes of elected Representatives.*” Original Research Article RISP I IPSR I RICP, SAGE. International Political Science Review 1–16, © The Author(s) 2022 Article reuse guidelines: sagepub.com/journals-permissions, DOI: 10.1177/01925121221092600. journals.sagepub.com/home/ips
- **Köhler et al. 2018:** Köhler. Jonathan, Geels. Frank W., Kern. Florian, Markard. Jochen, Onsongo. Elsie, Wieczorek. Anna, Alkemade. Floortje, Avelino. Flor, Bergek. Anna, Boons. Frank, Funfschilling. Lea, Hess. David, Holtz. Georg, Hyysalo. Sampsa, Jenkins. Kirsten, Kivimaa. Paula, Martiskainen. Mari, McMeekin. Andrew, Muhlemeier. Marie Susan, Nykvist. Bjørn, Pel. Bonno, Raven. Rob, Rohrachter. Harald, Sanden. Bjørn, Schot. Johan, Sovacool. Benjamin, Turnheim. Bruno, Welch. Dan, Wells. Peter: “*An agenda for sustainability transitions research: State of the art and future directions.*” Environmental Innovation and Societal Transitions 31 (2019) 1-32, ELSEVIER journal homepage: www.elsevier.com/locate/eist
- **Leach et al. 2010:** Leach, Melissa. Scoones, Ian. Stirling, Andy. (2010); “*Dynamic sustainabilities: Technology, Environment, Social Justice.*” Pathways to sustainability. Routledge Taylor & Francis Group. 232 sider. London: Earthscan
- **Lundberg & Hysing 2015/2016:** Lundberg, Erik. Hysing, Erik (2015/2016); “*The Value of Participation: Exploring the Role of Public Consultations from the Vantage Point of Interest Groups*”. 2015 Scandinavian Political Studies, Vol. 39 – No. 1, 2016 11 ISSN 0080-6757 Doi: 10.1111/1467-9477.12056 VC 2015 Nordic Political Science Association Scandinavian Political Studies, Vol. •• – No.
- **M. d’Hont & Slinger 2022:** M. d’Hont, Floortje., Slinger, Jill H. (16. Juni. 2022): “*Including local knowledge in coastal policy innovation: comparing three Dutch case studies.*”, Local Environment, 27:7, 897-914, DOI: 10.1080/13549839.2022.2084722. Routledge Taylor & Francis Group. To link to this article: <https://doi.org/10.1080/13549839.2022.2084722>
- **Miller et al., 2013:** Miller, Clark A., Iles, Alastair & Jones, Christopher F. (Science as Culture, 2013): “*The Social Dimensions of Energy Transitions*”. Routledge Taulor &

Francies Group, Vol. 22, No. 2, 135– 148,

<http://dx.doi.org/10.1080/09505431.2013.786989>

Correspondence Address: Clark A. Miller, Consortium for Science, Policy & Outcomes, Arizona State University, PO Box 875603, Tempe, AZ 85287-560, USA.

Email: clark.miller@asu.edu

- **Myrvoll 2017:** Myrvoll, Marit (2017): “*Gosa Bassi Varit Leat Javkan? Where Have All The Sacred Mountains Gone?*”, Chapter 7. Springer International Publishing AG 2017. L. Heinamaki T.M. Herrmann (eds.), *Experiencing and Protecting Sacred Natural Sites of Sami and other Indigenous Peoples*, Springer Polar Sciences, DOI 10.1007/978-3-319-48069-5_7 (s. 101-111)
- **Olsen 2012:** Olsen, Bror Reinhardt (2012): «*Her e ikke plass.*». Fritidsfiske, næringsutvikling og trivsel på bygda. Scandinavian Academic Press 2012.
- **Olsen & Thuen 2012:** Olsen, Bror R., & Thuen, Trond (2012): “*Secret Places: On the Management of Knowledge and Information About Landscape and Yields in Northern Norway.*”. *Human Ecology, An Interdisciplinary Journal*. Volume 40 Number 6, December 2012. ISSN 0300-7839, Hum Ecol, DOI 10.1007/s10745-012-9554-8
- **Pateman 1970:** Pateman, Carole (1970): «*Participation and democratic theory.*». Cambridge University press, first published 1970. (s. 1-122)
- **Prior 2011:** Prior, Lindsay 2011: “*Using Documents in Social Research*”. *Qualitative research: issues of theory, method and practice 2011*, 3rd ed., Sager Los Angeles, Calif., Silverman, Daavid. ISBN: 9781849204170. (s. 93-11) Total antall sider 450 s.
- **Ringholm & Hanssen 2020:** Ringholm, Torill. Hansen Sandkjær, Gro (2020): Aarsæther, Nils. Falleth, Eva. Nuseth, Torill & Kristiansen, Ronny: «*Plan og samfunn. SYSTEM, PRAKSIS, TEORI.*» 2.opplag 2020 Cappelen Damm AS, Oslo, 2018: «*Medvirkning i lokal planlegging*», Kapittel 10 s. 191-210.
- **Ringholm et al., 2018:** Ringholm, Toril. Nyseth, Torill. Hanssen, Gro Sandkjær. (2018): “*Participation according to the law? The research-based knowledge on citizen participation in Norwegian municipal planning.*” *European Journal of Spatial Development*, 67. Available from: <http://doi.org/10.30689/EJSD2018:67.1650-9544>. Online publication date: August 2018
- **Røiseland & Vabo 2019:** Røiseland, Asbjørn. Vabo, Signy Irene (2019); «*Styring og samstyring – governance*» på norsk. 2.utgave Fagbokforlaget. 1.utgave 2012, 2.utgave 2016 / 2.opplag 2019. s. 1-182

- **Rydin et al. 2013:** Rydin, Yvonne. Turcu, Catalina. Guy, Simon. Austin, Patrick (2013): “*Mapping the coevolution of urban energy systems: pathways of change.*” Environment and Planning A 45 (3): 634-649.: Bridge. Gavin, Barr. Stewart, Bouzarovski. Stefan, Bradshaw. Michael, Brown. Ed, Bulkeley. Harriet, and Walker. Gordon; *Energy and Society A Critical Perspective*, First published 2018 by Routledge. s.1-291
- **Sager 2012:** Sager, Tore (2012): “*Reviving critical planning theory: dealing with pressure, neo-liberalism, and responsibility*”. Routledge 2012-08-21. ISBN: 0415686687: “CONFLICTING VALUES OF COMMUNICATIVE PLANNING THEORY AND NEW PUBLIC MANAGEMENT”, Kapittel 6. Side 158 –
- **Sager 2013:** Sager, Tore; «*Reviving critical planning theory: dealing with pressure, neo-liberalism, and responsibility in Communicative Planning.*” First published 2013 by Routledge 711 Third Avenue, New York, NY 10017, SBN: 0415686687 Routledge, Taylor & Francis Group (2012)
- **Scharpf 1999:** Scharpf, Fritz.W. (1999): «*Governing in Europe: Effective and democratic?*”. Oxford/New York, Oxford University Press. ISBN online: 9780191685118
- **Schiefloe 2019:** Schiefloe, Per Morten (2019): «*MENNESKER OG SAMFUNN INNFORING I SOSIOLOGISK FORSTÅELSE*». Fagbokforlaget 3.utgave/ 1. opplag, ISBN: 978-82-450-2375-6. (s. 1-532)
- **Sand & Schneider 2017:** Sand, Martin & Schneider, Cristoph (2017): “*Visioneering Socio-Technical Innovations – a Missing Piece of the Puzzle*”. Published online: 17 March 2017. Springer Science + Business Media Dordrecht 2017. CrossMark Nanoethics (2017) 11:19–29
DOI 10.1007/s11569-017-0293-6 M. Sand (*) : C. Schneider Karlsruhe Institute of Technology (KIT), Institute for Technology Assessment and Systems Analysis (ITAS), Karlstraße 11, 76133 Karlsruhe, Germany e-mail: Martin.sand@kit.edu C. Schneider e-mail: christoph.schneider3@kit.edu.
- **Skrede 2017:** Skrede, Joar (2017); “*Kritisk diskursanalyse*», Oslo Cappelen Damm Akademisk, 187 sider.
- **Smith 2009:** Smith, Graham, Professor of Politics, University of Southampton (2009); «*DEMOCRATIC INNOVATIONS*», Theories of institutional design, Designing Institutions for Citizen Participation. Cambridge University Press (s.1-220)

- **Sutton 2013:** Sutton, Mark Q (2013); «*Intreduction to cultural ecology*», *Introduction* Sutton, Mark Q & Anderson. Chapter 4, Cultural Ecology Utgave: 3rd edition (2013), ISBN: 9780759123281
- **Taylor 1994:** Taylor, Charles (1994); «*The Politics of Recognition*». Edited and introduced by Amy Gutman ed. Multiculturalism. Examining the Politics of Recognition. Princeton University Press Princeton: New Jersey. (s.25-73)
- **Villadsen 2017:** Villadsen, Kaspar (2017); «*12. Michel Foucaults diskursanalyse*» Redigeret af Jarvinen, Magaretha & Mik – Meyer, Nanna (2017); «*KVALITATIV ANALYSE SYV TRADISJONER*». Hans Reitzels Forlag, 2017 1. udgave, 2.oplag. ISBN 978-87-412-6492-9 (s. 1-419)
- **Wiessner 2021:** Wiessner, Siegfried (2021); “*RE-ENCHANTING THE WORLD: INDIGENOUS PEOPLES` RIGHTS AS ESSENTIAL PARTS OF A HOLISTIC HUMAN RIGHTS REGIME*”. Professor of Law and Director, Graduate Program in Intercultural Human Rights, St. Thomas University School of Law, Miami, Florida; Chair, International Law Association Committee on the Rights of Indigenous Peoples. Date downloaded: Fri Oct 1 09:32:33 2021, Source: Content Downloaded from HEINONLINE (s.239-288)

12.1 Internett/Web – kilder

- **Aftenposten.no/fosen-aktivister:** <https://www.aftenposten.no/norge/i/13J5vA/fosen-aktivister-trapper-opp-politiet-fjerner-demonstranter-utenfor-finansdepartementet>
- **Commission.europa.eu:** https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- **DNV GL-Rapport:** DNV GL – Rapportnr. 2019-0039, Rev. 1 – www.dnvgl.com: 16-18, 36
- **Evaplan2008:** <https://evaplan2008.wordpress.com/>
- **Energiwatch.no:** https://energiwatch.no/nyheter/olje_gass/article16538168.ece
- **e24.no:** <https://e24.no/internasjonal-oekonomi/i/4oOXn9/qatar-og-tyskland-inngaar-langvarig-gassavtale>
- **Finansavisen.no/energi-2023:** https://www.finansavisen.no/energi/2023/10/11/8043528/frankrike-og-qatar-inngar-gassavtale?zeph_r_sso_ott=fxOBiN

- **FN.no/Bærekraftsmål:** <https://fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/ren-energi-til-alle>
- **FN.no/Bærekraftsmål/Innovasjon:** <https://fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/industri-innovasjon-og-infrastrukturkrig>
- **FN.no/folkeretten:** <https://fn.no/tema/konflikt-og-fred/folkerett>
- **FN.no/tema/medborgerskap:** <https://fn.no/tema/menneskerettigheter/demokrati-og-medborgerskap>
- **Innsyn.acosky.no/Kvænanngen:**
https://innsyn.acosky.no/kvanangen/wfdocument.ashx?journalpostid=1100015144&dokid=28164&versjon=7&variant=A&_chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://innsyn.acosky.no/kvanangen/wfdocument.ashx?journalpostid=1100011575&dokid=22470&versjon=1&variant=A&ct=RA-PDF
- **Kommunetorget.no/temaområder:**
<https://www.kommunetorget.no/Temaomrader/Kommunal-planlegging/HVA-ER-planlegging/Ulike-plantilnarminger-etikk-makt-og-politikk/Svake-roster-i-samfunnet-og-etisk-planlegging/Etikk-i-planleggingen/>
- **Ks.no/fagområder:** <https://www.ks.no/fagomrader/demokrati-og-styring/etikk/>
- **lgbt.dk/tokenisme:** <https://lgbt.dk/ordbog/tokenisme/>
- **Lovdata.no/eosAvtalen:** <https://lovdata.no/register/eosAvtalen>
- **Lovdata.no/dokument/kapittel-2-1-3:** https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/KAPITTEL_2-1-3#KAPITTEL_2-1-3
- **Lovdata.no/PBL §1-1 2008:** https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/KAPITTEL_1#KAPITTEL_1 : PBL § 1-1
- **Lovdata.no/dokument:** <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1987-06-12-56>
- **Lovdata.no/dokument-2009:** <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100>
- **Lovdata.no/dokument/kapittel2-2009:** https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100/KAPITTEL_2#%C2%A76
- **Lovdata.no/dokument-1957:** <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1957-06-28-16>
- **Lovdata.no/dokument/kapittel4:** https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1987-06-12-56/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4
- **Lovdata.no/1814:** <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn>
- **Lovdata2008/kapittel2:** https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

- **Lovdata.no/kapittel3:** https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-22-83/KAPITTEL_3#KAPITTEL_3
- **Lovdata.no/kapittel-2-1-1:** https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/KAPITTEL_2-1-1#%C2%A73-3
- **Lovdata/LTI-2023:** <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2023-06-16-73>
- **Lovdata2006:** <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2006-05-19-16>
- **Lovdata2008/kapittel 2-1-3:** https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/KAPITTEL_2-1-3#KAPITTEL_2-1-3
- **Lovdata.no/kapittel 1-1:** https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-22-83/KAPITTEL_1-1#%C2%A71-1
- **Lovdata.no/dokument-2018:** <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-22-83>
- **Naturalresources.house.gov.:**
<https://naturalresources.house.gov/news/documentsingle.aspx?DocumentID=267985>
- **Regjeringen.no/Nasjonale-føringer/2023-2027:** chrome-extension://efaidnbmninnibpcajpcgclclefindmkaj/https://www.regjeringen.no/contentassets/d71a3e61e774485fb4a98cab9255e53f/no/pdfs/nasjonale-forventninger-2023-2027-bokmaal.pdf
- **nrk.no/nyheter:** <https://www.nrk.no/nyheter/qatar-skal-levere-gass-til-kina-i-27-ar-1.16188561>
- **nrk.no/mr:** <https://www.nrk.no/mr/problem-med-gassleveransen-fra-nyhamna-i-aukra-til-storbritannia-1.16909329>
- **Offshore-technology.com:** <https://www.offshore-technology.com/news/qatarenergy-signs-6bn-agreement-with-china-to-build-18-lng-vessels/>
- **Regjeringen.no/dokumenter-2008:**
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-32-2007-2008-/id500508/?ch=5>
- **Regjeringen.no/fornybar-energi:**
<https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/fornybar-energi/norsk-vannkraftshistorie-pa-fem-minutter/id2346106/>
- **Regjeringen.no/formalisert-planprosess:**
<https://www.regjeringen.no/contentassets/b1752a6a42f84a88a9595a4061956b43/no/hfig/image2.jpg?preset=fullsize>

- **Regjeringen.no/kommuner-og-regioner:**
<https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunalrett-og-kommunal-inndeling/forholdet-kommune-stat/om-ordningen/id544787/>
- **Regjeringen.no/pdf.9-10:**
<https://www.regjeringen.no/contentassets/bc2fb69527e0473a83600e706b92e486/no/pdfs/prp202220230097000dddpdfs.pdf: 9-10>
- **Regjeringen.no:**
<https://www.regjeringen.no/contentassets/a8cb45e34aeb40cd8fae53343158a172/no/pdfs/nou200320030014000dddpdfs.pdf>
- **Regjeringen.no/LNFR-kap3:** chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/md/bro/2001/0017/ddd/pdfv/149524-t1382kap3.pdf>
- **Regjeringen.no/samiske-interesser:**
<https://www.regjeringen.no/contentassets/0b26bd9f4fd043d29edbc5ae070e6f03/veiledere-for-kommuner-og-fylkeskommuner-om-konsultasjoner-med-samiske-interesser-2.pdf>
- **Regjeringen.no/meld.-st.40:** <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-40-20202021/id2862554/?ch=5>
- **Regjeringa.no/tempo-på-grønn-omstilling-i-Norsk-næringsliv:** [Tempo på grønn omstilling i Norsk næringsliv \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no/tema/tempo-pa-gronn-omstilling-i-norsk-naeringsliv/id2590198/?expand=factbox2596963)
- **Regjeringen.no/dokument-2005-2006:**
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-96-2005-2006-/id190312/?ch=2>
- **Regjeringen.no/Bærekraftsmål:** <https://www.regjeringen.no/no/tema/fns-barekraftsmal/innovasjon-og-infrastruktur/id2590198/?expand=factbox2596963>
- **Regjeringen.no/dokumenter:** <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/veileder-om-statlig-styring-av-kommuner-og-fylkeskommuner/id2791598/?ch=4>
- **Regjeringen.no/tema/kommuner- og-regioner:**
<https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunestruktur/Verktoy/lokaldemokrativeilederen/del-a/etikk/id2424157/>
- **Regjeringen.no/tema-kommuner-og-regioner-forhold-mellom-stat:**
<https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunalrett-og-kommunal-inndeling/forholdet-kommune-stat/om-ordningen/id544787/>

- **Regjeringen.no/pdf.7:**
<https://www.regjeringen.no/contentassets/d1301a2369174dd88f8e25d010594896/no/pdfs/stm200820090010000dddpdfs.pdf> : 7
- **Sannhets-og-forsoningskommisjonen/rapport:** chrome-extension://efaidnbmnribpcajpcglclefindmkaj/<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/sannhets--og-forsoningskommisjonen/rapport-til-stortinget-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen.pdf>
- **Statbank.ssb.no/kommunefakta:** <https://statbank.ssb.no/kommunefakta/storfjord-omasvuotna-omasvuono>
- **Storfjord.kommune.no/samfunnsplan:**
<https://www.storfjord.kommune.no/samfunnsplanen.492400.no.html>
- **Sikt.no:** <https://sikt.no/>
- **Smartsenja.no/Teknologi:** <https://smartsenja.no/teknologi/>
- **Snl.no/alta-saken:** <https://snl.no/Alta-saken>
- **Snl.no/allmenningen:** [Snl.no/allmenningen](https://snl.no/allmenningen): <https://snl.no/allmenning>, <https://snl.no/privatallmenning>
- **Snl.no/antropocen:** <https://snl.no/antropocen>
- **Snl.no/case-studie:** <https://snl.no/case-studie>
- **Snl.no/epistemologi:** <https://snl.no/epistemologi>
- **Snl.no/erosjon:** <https://snl.no/erosjon>
- **Snl.no/deliberativt/demokrati:** https://snl.no/deliberativt_demokrati
- **Snl.no/G7:** <https://snl.no/G7>
- **Snl.no/integrasjonsprinsippet:** <https://snl.no/integrasjonsprinsippet>
- **Snl.no/ Michel_Foucault:** https://snl.no/Michel_Foucault
- **Snl.no/nisje:** https://snl.no/nisje_-_markedsf%C3%B8ring
- **Snl.no/Sapmi:** <https://snl.no/S%C3%A1pmi>
- **Lecture1-Anthropology and HR-Canvas.pptx 2021:** SOA 2008 Lecture1-Anthropology and HR-Canvas.pptx (2021)
- **Stortinget.no 2022/2023:** <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2022-2023/dok8-202223-025s?all=true>

- **Ssb.no/kommuneareal:** <https://www.ssb.no/kommuneareal/gaivuotna-kafjord-kaivuono> , <https://www.ssb.no/kommunefakta/kvaenangen> , <https://www.ssb.no/kommuneareal/nordreisa-raisa-raisi>
- **Sodir.no 2023:** <https://www.sodir.no/aktuelt/nyheter/generelle-nyheter/2023/norsk-gass-viktig-for-europas-energisikkerhet/>
- **Troms Kraft/Nyheter:** <https://www.tromskraft.no/nyheter/varens-tildelinger-fra-baerekraftsfondet-2>
- **Tromskraft.no/utvikling-mulighetsstudien:** <https://www.tromskraft.no/utvikling/mulighetsstudie-nord-troms>
- **Tromskraft.no/mulighetsstudien:** <https://www.tromskraft.no/produksjon/tromskraft-vind/utvikling/mulighetsstudie-nord-troms>
- **Troms Kraft/Files/Utvikling:** chrome-extension://efaidnbmninnibpcajpegclclefindmkaj/<https://www.tromskraft.no/files/Utvikling/1.-Kommunerapport-Kv%C3%A6nangen-endelig-digital.pdf>
- **Kåfjord.kommune.no/samfunnsplan:** <https://www.kafjord.kommune.no/kommuneplanens-samfunnsdel-2015-2027.6177835-480728.html>
- **Kvænangen.kommune.no/samfunnsplan:** <https://www.kvanangen.kommune.no/kommuneplanens-samfunnsdel-2021-2032.6424344-463746.html>
- **Nordreisa.kommune.no/samfunnsplan:** <https://www.nordreisa.kommune.no/kommuneplan.6334402-538226.html>
- **Www.oecd.org/greengrowth:** <https://www.oecd.org/greengrowth/48012345.pdf> : 8

13 Vedlegg

- 13.1 Samtykkebrev
- 13.2 Spørsmålsskrift til lokalpolitikere
- 13.3 Spørsmålsskrift til utvalgte politikere i sametinget
- 13.4 Spørsmålsskrift til utbygger / Troms Kraft

Vil du delta i forskningsprosjektet: Lokalbefolkning og urfolks dilemmaer knyttet til kulturutøvelse – og næringsutvikling ved utbygging av vindkraftanlegg i Nord-Troms?

Dette er et spørsmål til deg om du vil delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan demokratisk medvirkning blir ivaretatt i kommunal planprosess, angående utbygging av vindkraft og hydrogenpark i Nord-Troms.

Formålet med prosjektet

Formålet er å få mer kunnskap om hvordan konfliktfylte planprosesser i energiovergangen til fornybar energi, kan løses gjennom en demokratisk medvirkningsprosess i tråd med Plan – og bygningslovens bestemmelser.

Formell informasjon om bakgrunnen for motivasjon til prosjektet

Dette bekrefter at [REDACTED] er masterstudent i Samfunnsplanlegging - og kulturforståelse ved UIT - Norges arktiske universitet. Data som samles inn, skal anvendes i masteroppgaven.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er invitert til å delta i prosjektet fordi jeg har registrert deg enten som aktiv medvirker i eneriglab – møtene i høst 2022 i regi av Troms Kraft og Ymber, fordi du har ytret deg i media om saken vindkraft i Nord-Troms, eller du medvirker i bearbeiding av erfaringene fra klima-, miljø- og energiplanleggingen i din kommune.

Hva innebærer det for deg å delta i forskningsprosjektet?

Intervjuet vil ta ca. 40 minutter og gjennomføres på den måten som er mest praktisk, altså enten ansikt til ansikt eller digitalt.

SAMTYKKEBREV

- Jeg vil registrere opplysningene i mine notater eller ved lyd-/videopptak. Alle personopplysninger blir eliminert når masteroppgaven er ferdig stilt innen 31.08.2024.
- Vil sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene. Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Datamaterialet vil bli lagret på en sikker_forskningsserver.
- I publiseringen av forskningen vil jeg legge vekt på at ingen enkeltpersoner skal kunne gjenkjennes. Det vil bli skilt mellom lokale aktører, næringsaktører, ansatte og politikere i publikasjonene der intervjudata blir lagt fram. Det kan bli aktuelt å bruke bakgrunnsopplysninger om kjønn, alder, utdanning, partitilhørighet og lang eller kort erfaring i stilling eller politisk verv. Derimot ikke i en slik kombinasjon at enkeltpersoner kan gjenkjennes. Dersom vi skulle ønske å sitere deg på en slik måte at det mulighet for gjenkjenning, vil jeg kontakte deg og be om at du godkjenner at sitatet brukes i den konkrete sammenhengen. Om du eventuelt ikke godkjenner bruken av sitatet, vil jeg la være å bruke det.

Kort om personvern

Som sagt vil opplysningene om deg kun bli brukt til formålene jeg har referert til ovenfor. Behandling av personopplysningene vil bli konfidensielt, og i samsvar med personvernregelverket. Du kan lese mer om personvern [personopplysningsloven](#) og [personvernforordningen \(GDPR\)](#).

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Jeg vil i all hovedsak behandle opplysninger om deg basert på ditt samtykke. I tillegg vil jeg kun bruke opplysningene om deg til formålene som har blitt referert til tidligere i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt, og i samsvar med personvernregelverket. På oppdrag fra UIT Norges arktiske universitet, ved Institutt for samfunnsvitenskap (ISV), har personverntjenestene ved Sikt – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noe grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli slettet. Det vil

SAMTYKKEBREV

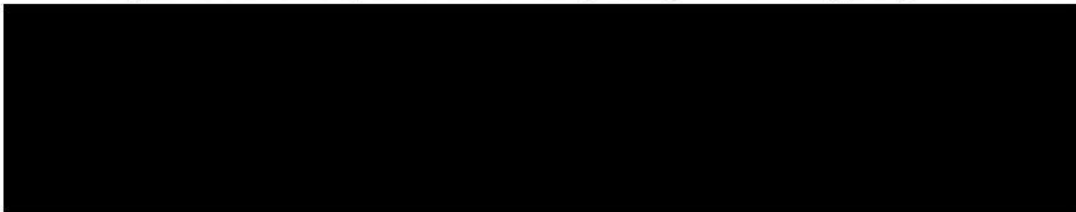
ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller velger å trekke deg på et senere tidspunkt. Videre, så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- å be om innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende,
- å få slettet personopplysninger om deg,
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

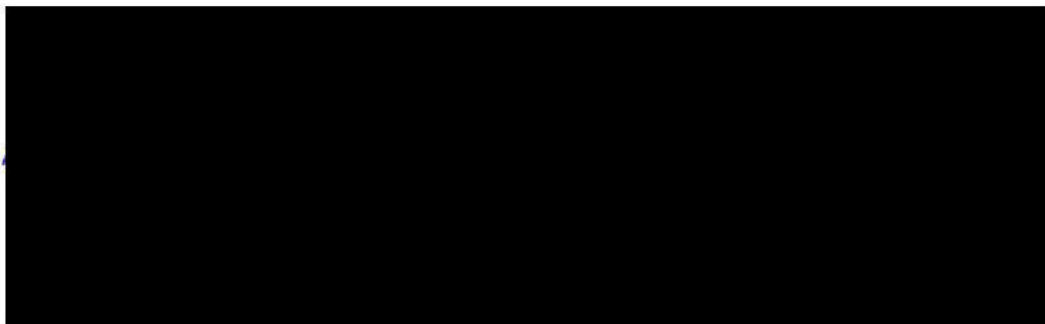
Videre, vil gi deg en begrunnelse hvis vi mener at du ikke kan identifiseres, eller at rettighetene ikke kan utøves.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteoperatør, epost: postmottak@sikt.no eller sikt.no/om-sikt/kontakt-oss, eller telefon: 73 98 40 40.

SAMTYKKEBREV

Samtykke - erklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til: - Å delta i forskningsdelen av å undersøke hvordan demokratisk medvirkning blir ivaretatt i kommunal planprosess, angående utbygging av vindkraft og hydrogenpark i Nord-Troms.

- å delta i intervju

(signert av prosjektdeltaker, dato)

Kvalitativt intervju spørsmål angående «Mulighetsstudien i Nord-Troms».

Kommunepolitikere i Nord-Troms:

- Har Mulighetsstudien blitt behandlet i kommunestyret?
- Har kommunen regulert inn i arealplan for vindkraft?
- Hva er planleggingsstatus for vindkraft i kommunen?
- Hvilke planlagte eller gjennomførte tiltak har kommunestyret gjort for å sikre en god planprosess i forhold til at ulike interessegrupper støter mot hverandre til grønn overgang i lokalsamfunnet?
- Hvordan skal kommunen legge til rette for åpen og aktiv medvirkningsprosess for å unngå varige konflikter i lokalsamfunnet, med tanke på etablering av vindkraftverk?
- Hvor store områder er i gjeldende planverk satt av til LNFR - områder i kommunen? Har kommunen kartlagt om det er områder utover LNFR som faktisk nyttes til beiteområder? Har / vil klimaendringer endre fremtidige LNFR områder?
- Aktuelle områder for vindkraft som Troms Kraft har pekt på, hva bruker disse områdene til faktisk bruk i dag? Hvilke reguleringsstatuser har disse områdene?
- Hvordan ser andre næringer i kommunen på etablerte og regulerte beiteområder? Har reindriftsnæringa eller andre primærnæringer en strategi for å sikre / bevare / utvide beiteområder i arbeidet med revisjon av kommunale arealplaner?
- Finnes det uttalte mål om å få en grønnenergi i dagens reindriftsnæring? Kan reindriftsnæringen komme til å måtte vike for behov for kraft til næringsindustri og bosetning i framtiden med tanke på å opprettholde bosetting og forhindre fraflytting?
- Hva skjer om kommunen med knapt flertall tilrettelegger for grønn energi / vindkraft gjennom planverk? Hvem blir berørt og hvem blir taperne i kommunen?
- Er det nasjonale behovet og bidrag for å nå klimamålene innen 2023 en del av argumentene i det lokale ordsiftet om vindkraft?
- Har kommunestyret vurdert en medvirkningsprosess for lokalbefolkningen utover lovens tradisjonelle høringsrunder?

- Klima og miljø-utfordringer er i dag blitt et problem som rammer både lokalt, nasjonalt og globalt, men hvilke andre trusler, og hva er den største utfordringa for næringslivet i Nord-Troms?
- Det kan se leses ut ifra arealplan at reinbeiteområder, landbruk, naturvern og friluft er markert i NLF-områder. Hvordan har kommunestyret tenkt å tilrettelegge medvirkningsprosessen fremover om eventuelt vindkraft i ytterligere NLF-områder?
- Hvordan stiller kommunestyret seg til det grønne overgangen?
- Har kommunen etablerte historiske rettigheter på beiteområder?
- Hvordan kan kommunen bidra formelt til å endre beiteområder i «en grønn overgang»?
- Hva er det største fordeler og ulemper med å få vindkraft lokalt?

- Hvor står diskusjonen nå og fremover mellom kommunestyret og lokalbefolkninga, og ansvarlig utbygger i prosjektet vindkraft i Nord-Troms?
- Har kommunestyret vært nødt tidligere å gjøre merkbare endringer i arealplanen for å tilpasse næringslivet med tanke på turisme og kulturlivet innen de siste 10 årene?

Kvalitativt intervju spørsmål angående «Mulighetsstudien i Nord-Troms».

Samediggi – Utvalgte politikere i Sametinget, i Karasjok:

- Hvordan jobber sametinget for å ivareta urfolksinteresser i kommunale planprosesser?
- Har Sametinget hatt noen rolle i mulighetsstudien i Nord-Troms?
- Klima og miljø-utfordringer er i dag blitt et problem som rammer både lokalt, nasjonalt og globalt, men hvilke andre trusler, og hva er den største utfordringa for urbefolkninga i Nord-Troms?
- Hvordan jobber sametinget for å sikre lokal medvirkning i den grønne omstillingen?
- Hva er Sametingets vurderinger, i forhold til at ulike interessegrupper støter mot hverandre til grønn overgang i samfunnet?
- Hva er sametingets rolle og ansvar for at Norge når de internasjonale klimamål?

Kvalitativt intervju spørsmål angående «Mulighetsstudien i Nord-Troms».

Ansatte i Troms Kraft:

- Har dere vært fornøyde med utfallet av planinitiativet i Kvænangen - og Storfjord kommune? Har det gått som forutsatt?
- Hvorfor valgte dere Nord-Troms som et aktuelt område for vindkraft, med tanke på region er en stor del av Sapmi? Har vindkraftutbyggere i lys av Fosen-saken fått et særskilt ansvar for å imøtekomme reindriftsnæringen særlige behov i prosjektområdene?
- Hvilken grad bruker dere nasjonale klimamål i argumentasjon for prosjektet i Nord-Troms?
- Hvilke positive økonomiske ringvirkninger vil etablering av en vindpark gi for de aktuelle kommunene utover anleggsperioden?
- Har dere vært nødt til å endre strategi underveis i planprosessen? Hvilket tidsskjema ser dere for dere nå fremover? Hvilke læringspunkter har dere trukket fra prosessen?